

Tartu Ülikool
Loodus- ja täppisteaduste valdkond
Ökoloogia ja maateaduste instituut
Geograafia osakond

Magistritöö inimgeograafias

**Ajalooliste linnapiirkondade elanike naabruskonna
tunnetus: Tartu linna Ees-Karlova ja Vana-
Tammelinna asumite näide**

Ederi Ojasoo

Juhendaja: PhD Anneli Kährik

Kaitsmisele lubatud:

Juhendaja:

Osakonna juhataja:

Tartu 2016

Ajalooliste linnapiirkondade elanike naabruskonna tunnetus: Tartu linna Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna asumite näide

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida, milline on kahe Tartu siselinna asumi, Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna, elanike naabruskonna tajus ja seal toimunud muutuste tunnetus. Poolstruktureeritud intervjuudel põhinevas kvalitatiivses uurimuses võrreldakse Vana-Tammelinna ja Ees-Karlova naabruskondi ning vaadatakse kauaaegsete ja uuemate elanike naabruskonna tunnetuse erinevusi. Uuringust selgub, et sõltuvalt piirkonnas elatud ajast tunnetatakse naabruskondi erinevalt. Naabruskonna muutuste mõjudena tunnevad kauaaegsed eakad elanikud end tõrjutult, naabruskonnaga suhtlemine on vähenenud, naabruskonna olulisus igapäeva elu osana on langenud, kuna selle elanikkond on uuenenud ja sotsiaalmajanduslikult segunenud.

Märksõnad

naabruskond, naabruskonna tajus, gentrifikatsioon, muutuste tunnetus, kohatunne, kogukonnatunne

S230 Sotsiaalne geograafia

Perception of neighborhood by inhabitants of historical urban areas: case of Ees-Karlova and Vana-Tammelinna suburbs in the city of Tartu, Estonia

Aim of the current MSc thesis paper is to analyse the perception of neighbourhood and its changes among inhabitants of Ees-Karlova and Vana-Tammelinna inner city suburbs in the city of Tartu, Estonia. Differences in perception of neighbourhoods between long-term dwellers and relative newcomers are studied, based on qualitative analysis of data gathered via semi-structured face-to-face interviews. It turns out that range/scope of ones' neighbourhood is perceived differently by newer dwellers than those that had been living there longer. Overall, it turned out that as result of gentrification, long-term and older dwellers feel generally excluded and their interaction with surrounding communities in their neighbourhood has decreased due to renewal of inhabitants and bigger mix of social and economic backgrounds.

Keywords

neighbourhood, the perception of neighbourhood, gentrification, change in cognition, sense of place, sense of community

S230 Social geography

Sisukord

SISSEJUHATUS	5
1. NAABRUSKONNA OLEMUS, SELLE MUUTUMINE JA TUNNETUS.....	7
1.1. Naabruskonna mõiste	7
1.2. Muutused naabruskondades	9
1.2.1. Naabruskondade muutusi põhjustavad välised tegurid ja muutuste mudelid	9
1.2.2. Naabruskondade muutumise protsessid	10
1.2.2.1. Füüsilised muutused naabruskondades - linnauuendused	10
1.2.2.2. Sotsiaalsed muutused naabruskondades	12
1.2.2.3. Gentrifikatsiooni mõjud.....	14
1.2.2.4. Gentrifikatsioon postsotsialistlikes riikides.....	15
1.3. Naabruskonna tunnetamine ja rahulolu naabruskonnaga.....	16
1.3.1. Naabruskonna tunnetamine ja seda mõjutavad tegurid	16
1.3.2. Kohatunne	19
2. METOODIKA JA ANDMED	21
2.1. Uurimismetoodika, uurimisküsimused.....	21
2.2. Uurimisalade valik	23
2.3. Andmekogumine ja analüüs	26
3. INTERVJUUDE ANALÜÜS	27
3.1. Intervjueeritud elanike kirjeldus.....	27
3.2. Ees-Karlovas intervjueeritud elanike naabruskonna piiritlemine ning seda mõjutavad tegurid.....	28
3.2.1. Naabruskonna ruumiline ulatus Ees-Karlova uuringualal.....	28
3.2.2. Naabruskonna muutuste taju ja rahulolu Ees-Karlovas.....	32
3.2.3. Naabruskonna sotsiaalsed omadused Ees-Karlovas	37
3.3. Vana-Tammelinnas intervjueeritud elanike naabruskonna piiritlemine ning seda mõjutavad tegurid.....	39
3.3.1. Naabruskonna ruumiline ulatus Vana-Tammelinnas	39
3.3.2. Naabruskonna muutuste taju ja rahulolu Vana-Tammelinnas.....	42
3.3.3. Naabruskonna sotsiaalsed omadused Vana-Tammelinnas	46
3.4. Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna naabruskondade muutuste võrdlus	48
4. ARUTELU.....	53

5. KOKKUVÕTE	57
SUMMARY	58
TÄNUAVALDUSED	59
KASUTATUD KIRJANDUS	60
LISAD	67
Lisa 1. „Tartu elukeskkondade uuring 2011“ intervjuu kava	68
Lisa 2. Intervjueeritavad	73

SISSEJUHATUS

Linnakeskkonnas elavad inimesed rõhutavad sageli oma seotust kas kogu linnaga (nt 'tartlane') ja/või linnaosaga (nt 'tammelinlane'). Samas ollakse oma igapäevaste liikumisteede ja suhtlusvõrgustike läbi lähemalt seotud piiratuma ruumiosaga – naabruskonnaga. Seal tuntakse ennast koduselt ja sellega ollakse füüsiliselt või emotsionaalselt tugevamalt seotud kui näiteks kogu linnaosaga. Oma lähemat naabruskonda tuntakse paremini ja naabruskonnas toimuvaid negatiivseid või positiivseid muutusi (lagunev asfalt, kõrvaltänaval avatud kohvik) märgatakse. Selline naabruskonna muutuste tajumine mõjutab rahulolu oma elukeskkonnaga või võivad viia nt soovini mujale kolida.

Naabruskond (ingl. '*neighbourhood*') on oluline oluline mitmes mõttes – ühelt poolt on see oluliseks osaks konkurentsil põhinevas sotsiaalses ja majanduslikus maailmas, teisalt on see ressurside kogumik, kust saadakse elutegevuseks tuge. Samuti mõjutab naabruskond elanike elustiili, aitab neid ja nende elukäike kujundada. Ühtlasi on naabruskond oluliseks avaliku poliitika sekkumiskeskkonnaks (Kearns and Parkinson 2001: 2109).

Naabruskond on üks linnageograafias kasutatavatest mõistetest, naabruskonna omaduste ja muutuste uurimine aitab selgitada inimeste käitumist ruumis (nt elukohavalikut). Naabruskonnad eksisteerivad kõikjal ja on sõltuvad erinevatest teguritest. Nagu kohad, muutuvad ka naabruskonnad. Muutustega kaasnevad mõjud naabruskonnaga seotud inimeste tajule ja tundele.

Inimesed on oma igapäevategevuste kaudu seotud teatud kohtadega (Bennett 2015, 957, Huyser ja Meerman 2014: 17,18). Kohad on kui väikesed maailmad (Tuan 1979: 421), nii kujutletavalt kui ka reaalselt eksisteerivad alad, mis on seotud inimestevaheliste suhete võrgustikega, teiste kohtadega ja tegevustega (Bennett 2012: 11, 669, Tuan 1979: 421). Kohtade kasutamine erinevate inimeste poolt jätab maha jäljed, mis kujundavad koha tunnetuse seal viibivatele inimestele (Bennett 2012: 12). Koha tunnetus kandub inimeselt inimesele läbi naabruskonna taju (Galster 2001: 2114).

Naabruskond on eluruumi vahetus ümbruses olev sotsiaalne ja füüsiline keskkond. See on sotsiaalselt eristatav piirkond, mis sõltub elanike tajust (Berk 2005: 1). Naabruskonna määratlus tuleneb inimeste sotsiaalmajanduslikust taustast (Hwang 2016: 99) ja olulistest maamärkidest (Logan ja Molotch 1987: 105). Ühe naabruskonna elanikud moodustavad kogukonna, rühma, millel on aja jooksul arenenud omad sotsiaalsed, majanduslikud ja poliitilised tunnused (Berk 2005: 2). Kogukonda kuulumise tunde kujundab igapäevane, aktiivne kohas viibimine. Kuulumine kuskile on kui maailmas olemise viis (Bennett 2015: 956).

Kuna iga koht on ruumis muutuv (Bennett 2012: 12), ei ole ka naabruskond staatiline ala (Hwang 2016: 123, Bashir and Flint 2010: 2). Naabruskonnas on kõige suuremaks muutuste tekitajaks migratsioon. Pidev sissetulek naabruskonda tekitab inimestevahelise võistluse elamumajanduses. Samuti tekitab muutuseid linnaosade uuendamine (Hoover & Vernon 1959 cit. Schwirian 1983: 89). Euroopas algas aktiivne linnade uuendamine peale Teist Maailmasõda (Murie et al 2003, cit Gruis et al. 2006: 1) seoses taaslinnastumisega (Champion 2001, 153). Alates 1980ndatest ja 1990ndatest nähakse taaslinnastumist kui praeguste linnade arengu eesmärki (Haase et al 2003). Üks peamisi protsesse kaasaegse linna

uuendamisel on gentrifikatsioon, mille käigus toimub elanike sotsiaalne ja demograafiline ümberpaiknemine naabruskondades (Hamnett 1991: 174). Muutused naabruskondades muudavad sealsete elanike tunnetust ja naabruskonna omadusi (Galster 2001: 2117), mis mõjutavad inimeste liikuvust ning nende finantsilist ja psühholoogilist investeerimist naabruskonda (Galster 2001: 2114). Naabruskonna positiivne tunnetus vähendab soovi sealt lahkuda, kuid rahulolematuse ajendab lahkuma (Ersing 2000: 55, 56, Andersen 2008: 79, 80, 95).

Käesoleva magistritöö eesmärgiks on analüüsida kas ja kuidas elukeskkonna tüüp mõjutab naabruskonna- ja selle muutuse tunnetust. Uurimuses võrreldakse Vana-Tammelinna ja Ees-Karlova asumeid, kuna naabruskonda kajastava kirjanduse põhjal toimuvad kontrastsemad muutused pigem ajaloolisemates piirkondades. Nimetatud asumid on läbinud sarnaseid protsesse nagu peale Teist Maailmasõda elamute natsionaliseerimine ja sellega kaasnenud asumite allakäik. Peale sotsialismiperioodi lõppemist taastus eraomand ning algas linnaruumi uuendamine. Mõlemad asumid on aga erinevad teineteisest oma esialgse funktsiooni ja hoonestuse poolest. Uurimuses võrreldakse kauaaegsete ja uuemate elanike naabruskonna tunnetust, kuna eeldatavasti on pikka aega teatud asumis elanud inimestel teistsugune naabruskonna tunnetus, kui sinna hiljem kolinud inimestel.

Käesoleva uurimustöö uurimusküsimused on järgnevad. Milline on nimetatud asumite elanike naabruskonna piiritlemine ning seda mõjutavad tegurid? Milline on elanike naabruskonna muutuste tajude ja rahulolu sellega? Millised on naabruskonnatunnetuse sarnasused ja erinevused Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uuringualade vahel?

Töö aktuaalsus tuleneb kaasaegsetest linnauuenduse protsessidesidest, mis mõjutavad naabruskondade arengut ja kujunemist. Elanike kohatunnetust teades on lihtsam ennustada ka linnakeskkonna sotsiaalset arengut ja naabruskonna edasist muutust.

Uurimuses on analüüsi teostamiseks kasutatud vahetu intervjuerimise käigus kogutud poolstruktureeritud süvaintervjuusid. Intervjuud tehti Tartu Ülikooli rahvastiku- ja inimgeograafia töörühma poolt uuringu „Tartu elanike elukeskkonna tunnetus“ raames.

Käesoleva uurimustöö teoreetilises osas käsitletakse naabruskonna olemust ja selle muutumist. Tuuakse välja erinevad naabruskonna muutust mõjutavad tegurid ja protsessid. Keskendutakse muutustele, mis viivad naabruskondade füüsilise uuenemise ja sotsiaalse staatuse tõusule, kuna need protsessid seostuvad kõige enam antud uurimisaladega Ees-Karlovas ja Vana-Tammelinna. Samuti antakse ülevaade naabruskonna tajust läbi koha olemuse ja kohatunde. Teoreetilisele osale järgneb ülevaade uurimuse metoodikast ja andmetest. Uurimuse tulemuste ja analüüsi osa jaguneb vastavalt uurimusküsimustele peatükkideks, kus analüüsitakse elanike poolt oma naabruskonna piiritlemist ning seda mõjutavaid tegureid, elanike naabruskonna muutuste tajude ja rahulolu sellega ning naabruskonna muutuste mõjusid. Uurimuse tulemustele järgneb arutelu ja kokkuvõte.

1. NAABRUSKONNA OLEMUS, SELLE MUUTUMINE JA TUNNETUS

1.1. Naabruskonna mõiste

Naabruskonna (ingl. *neighbourhood*) mõiste on pea saja aasta jooksul olnud paljude autorite poolt erinevalt defineeritud. Kaasajal on „naabruskonna“ määratlemine muutunud palju rohkem erinevatest dimensioonidest läbipõimitumaks.

Kõige esimesena tegeles naabruskonna mõistega Chicago koolkond, mis oli linnasotsioloogia pioneeriks USAs 1920ndatel ja 30ndatel. Selle koolkonna esindaja Robert E. Park väitis, et ka linnakeskkond allub looduskeskkonna arengut suunavatele evolutsiooniprintsiipidele. Ta kirjeldas 1920ndatel naabruskonda läbi mõiste „iseeneslik ala“ (ingl. *natural area*). Iseeneslik ala (või ka loomulik ala) ei ole keskselt planeeritud, ta on välja kujunenud elanike tegevuse ja eelistuste tulemusena. Iga iseeneslik ala linnas on teistest aladest füüsiliselt eristatav (Smith 1975). Selle elanikkond on eristatava sotsiaalse, demograafilise või etnilise koosseisuga, selles toimivad teatud reeglid ja normid, mis tagavad sotsiaalse kontrolli ning see ala kujutab endast teatud käitumismustrite kogumit (Park 1952 cit. Schwirian 1983: 84). Sellest tulenevalt defineeris Park (1926: 7) naabruskonda kui üht kõige lihtsamat ja elementaarsemat vormi, läbi mille toimub linna elu. Selle oluliseks aluseks on lähedus ja naabritevahelised kontaktid.

Varasemaid naabruskonna definitsioone analüüsides järeldas Suzanne Keller, et enamasti sisaldavad naabruskonna definitsioonid paralleelselt nii füüsilisi kui ka sotsiaalseid komponente (Keller 1968 cit. Schwirian 1983: 84). Keller ise defineeris (1968: 89 cit Galster 2001: 2111) naabruskonda kui kohta, millel on füüsilised ja tunnetuslikud piirid. Ka paljud kaasaegsed naabruskonna definitsioonid keskenduvad koha ja inimestevahelistele sidemetele.

Sarnaselt Robert E. Park'i omale käsitlevad paljud teisedki naabruskonna definitsioonid naabruskonda kui linna alajaotust, mis kujutab endast läheduses elavate inimeste kogumit, millel on teatud füüsilised ja sotsiaalsed tunnused, mis eristavad naabruskonda ülejäänud asumist (Berk 2005, 2). Näiteks Morris ja Hess (1975, lk. 6 cit Galster 2001: 2111) peavad naabruskonda kohaks, mille piire tunnetavad sealsed elanikud sarnaselt ning seda ala saab lihtsalt läbida kõndides. Golab (1982, lk. 72 cit Galster 2001: 2111) peab naabruskonda füüsiliseks või geograafiliseks üksuseks koos teatud spetsiifiliste subjektiivsete piiridega. Hallmans'i (1984, lk. 13 cit. Galster 2001: 2111) jaoks on naabruskond piiratud territoorium linnas, kus inimesed omavahel suhtlevad. Warren (1981, lk. 62 cit. Galster 2001: 2111) on öelnud, et naabruskond on sotsiaalselt organiseeritud elanikkond, mis elab geograafiliselt lähestikku. Downs'i järgi (1981, lk. 15 cit. Galster 2001: 2111) on naabruskond geograafiline ühik, milles on kindlad sotsiaalsed suhted.

Naabruskond elustub, kui mingi koht seostatakse narratiividega, personaalsuse ja tajuga (Tuan 1979: 388, 389). Iga naabruskond on erinev oma funktsioonide poolest. Need on ajapikku välja kujunenud ning kujundavad naabruskonna olemuse, tähenduse ja eesmärgi (Logan and Molotch 1987: 103, Kallus and Law-Yone: 151, 824). Naabruskonna funktsioonid on seotud ruumiskaaladega. Näiteks kodupiirkonna naabruskonna eemärgiks on pakkuda elanikele psühholoogilist ja sotsiaalset kasu (identiteet, kuulumine). Linnasisese

regiooni naabruskonna ülesandeks on sotsiaalsete ja majanduslike võimaluste pakkumine selle elanikele (Kearns and Parkinson 2001: 2104).

Kaasajal on ka käsitlusi, milles naabruskonda nähakse kui mingit kesksed ideed või elustiili märki, mis kujundab sotsiaalset identiteeti ja eluvõimalusi (Forrest and Kearns 2001: 2142, 2125). Sellest omakorda on tekkinud naabruskondade kui toodete teadlik turustamine (Martin 2003: 361, Forrest and Kearns 2001: 2142, Kallus ja Law-Yone 2000). Läbi sellise tootena esitlemise omistatakse naabruskonnale spetsiifiline kvaliteet ning naabruskonda esitletakse kui mingit elanike süsteemi ja osa linnaelu eneseväljendusest (Kallus and Law-Yone 2000: 818, 824).

Mehmet Gökhan Berk on lihtsustades öelnud, et naabruskonnana vaadatakse eluruumi vahetus ümbruses olevat sotsiaalset ja füüsilist keskkonda. Füüsiline ruum, mida silmas peetakse, on sotsiaalselt eristatav piirkond, mis sõltub elanike tajust. Traditsioonilises mõttes võib Berk'i kohaselt füüsilist ruumi vaadata kui indiviidi sotsiaalse suhtluses kasutatavat füüsilist keskkonda (Berk 2005: 1).

Naabruskondadel on oluline mõju inimeste identiteedile (Franke and Löhr 2001, Forrest and Kearns 2001: 2125, Logan and Molotch 1987: 105). Ka käesoleva töö analüüsiosa käsitleb uuritavate naabruskondade elanike poolset kogukonda või linnaossa kuulumise tunnetamist. Kuna elanike määratlus oma naabruskonnast on väga erinev (Hwang 2016: 122), on ka sama naabruskonna mõju seal elavatele inimestele erinev. Naabruskonna tunnetamise erinevus tuleb nii inimeste erinevast sotsiaal-majanduslikust taustast (Hwang 2016: 99) kui ka nende jaoks olulisteks peetavatest maamärkidest (Logan and Molotch 1987: 105). Maamärgid, mida elukoha läheduses kogetakse ja olulisteks peetakse, on näiteks tänavad, ristmikud, raudteed, ehitised, poed, rannad, avalikud asutused jne. Need maamärgid on erinevate inimgruppide jaoks erinevad (Holvandus 2015: 17).

Tänapäeval rõhutatakse naabruskonna mõiste all palju ka inimese seoseid erinevate sotsiaalsete võrgustikega ruumis ja ajas (Forrest and Kearns 2001: 2134). Naabruskond ei ole staatiline ala - selles on hulgaliselt sümboolseid tähendusi, omadusi, mille abil luuakse füüsilised piirid (Hwang 2016: 123). Omadusi ruumis nihutades muutuvad elanike jaoks ka nende naabruskonna füüsilised piirid (Hwang 2016: 123, Galster 2001: 2113). Samuti ei ole tunnuste ruumiline piiritlemine alati geograafiliselt tihedalt seotud. Mõned on seotud ruumiliselt, mõned inimeste hulga (nt rass või sissetulek) (Galster 2001: 2113). Naabruskonnas toimuvaid muutusi võivad osad inimesed tajuda traagilisemalt millegi kadumisena, teised aga lihtsalt muutumisena (Johnston and Conroy 2008: 384).

Mitmekihilise ja paljude dimensioonidega naabruskonna käsitlust on arendanud George C. Galster. Tema seisukohalt on naabruskonnaks hulk ruumiliselt asetsevad tunnused, mis on seotud elukoha klastritega, ka seoses teiste maakasutusviisidega. See tunnuste hulk on mitmemõõtmeline ja koosneb demograafilisest ja topograafilisest struktuurist, avalikest teenustest ja sotsiaalsest vastastikusest mõjust (Galster 2001: 2212). Tunnuste kogumid on olemasolevate ning endiste majapidamiste ja ressursside voogude tulemused – finantsilised, sotsiaal-psühholoogilised ja ajalised tulemused, mida ühendab ruumiline seotus (Galster 2001: 2121, 2113). Neid võib näha teatud määral kõikides naabruskondades, kuid erinevaid tunnuseid esineb eri kohtades erineval hulgal. Naabruskonna mõiste põimimine erinevate dimensioonidega aitab naabruskonnas toimuvaid muutusi paremini mõista (Galster 2001: 2113).

Üldiselt saab naabruskonna defineerimisel eristada kolme lähenemist. Humanistliku lähenemise puhul põhineb naabruskond lähestikku elavate inimeste sotsiaalsel suhtlusel (Mumford 1954 cit. Kallus and Law-Yone 2000: 821, 822). Instrumentaalne lähenemine rõhutab naabruskonna puhul peamiselt füüsilisi linnaelemente (Kallus and Law-Yone 2000: 821). Fenomenoloogilises lähenemises kujundab naabruskonna kultuurilis-ruumiline muster, mis kandub edasi inimeste ja kohtade sidemetes (Kallus and Law-Yone 2000: 822).

Käesolevas magistritöös analüüsitakse kahte Tartu siselinna alamasumit läbi kõigi kolme äsja nimetatud lähenemise. Humanistliku lähenemise läbi analüüsitakse naabruskondi kui kohti läbi elanike isiklike kogemuste ja subjektiivse hinnangu (Tuan 1979). Instrumentaalne lähenemine toob uuringus välja naabruskondadele omased kohad ja linna füüsilised elemendid. Fenomenoloogiline lähenemine on esindatud eelkõige naabruskonnas olevate sotsiaalsete suhete kirjeldamisel ja kohale omaste käitumismustrite leidmisel.

1.2. Muutused naabruskondades

1.2.1. Naabruskondade muutusi põhjustavad välised tegurid ja muutuste mudelid

Naabruskonnad on pidevas muutumises. Muutused naabruskondades võivad olla väga pikaajalsed, aga ka kiired (Bashir and Flint 2010: 2). Muutustega kaasneb naabruskonna elanikkonna ebastabiilsus (Park 1925: 8). Naabruskonnas toimuvad muudatused on paljusi ajendatud linnas toimuvate protsesside poolt mis avalduvad eluasemeturu toimimises (Galster 2001: 2117).

Vastavalt linnageograafia Chicago koolkonna kontseptsioonile naabruskonnast kui „iseeneslikust alast“, on selle populatsioonis toimuvad muudatused seotud teiste sotsiaalse süsteemi elementidega, nagu demograafilised muutused ja migratsioon. Näiteks, kui elanikkond uueneb läbi sündivuse kasvu või migratsiooni, tuleb naabruskonna sotsiaalsel süsteemis harjuda uue olukorraga (Schwirian 1983: 84-85).

Kõige suuremaks naabruskonna muutuste tekitajaks on migratsioon. Naabruskonda kolijad peavad harjuma seal juba väljakujunenud reeglitega. Chicago koolkond järeldas, et muutused kohalikus elanikkonnas läbi migratsiooni on peamiseks teguriks, mis iseeneslikku (loomulikku) ala muudab. Selle postulaadi ümber arendas Chicago koolkond välja naabruskonna muutumise pideva invasiooni mudeli. Teiseks oluliseks naabruskonna muutuse mudeliks on elutsükli mudel, mille pakkusid välja Hoover ja Vernon (1959 cit. Schwirian 1983: 89).

Pideva invasiooni mudeli puhul leidis Chicago koolkond, et peamiselt tekitab naabruskonnas muutusi elanikkonna vahetumine. Linnakeskkonnas darwinismi uuriva Chicago koolkonna käsitluses tekitab migratsioon naabruskonnas võistluse eluruumide pärast, mis omakorda võib põhjustada konflikte. Kui elamufondi jaotuses tasakaalu ei saavutata, siis peab üks kahest - endised elanikud või sisseerändav grupp - loobuma. Kui loobuvad uusasukad, siis on sissetung naabruskonda peatatud (Schwirian 1983: 89).

Nimetatud mudelit on palju kasutatud naabruskonna rassilise ja sotsiaalse koosseisu muutumise analüüsimisel (Schwirian 1983: 89). Duncan ja Duncan (1957 cit. Schwirian 1983: 89) töid mudelis esile invasiooni läbi toimuva muutuse neli põhietappi: levik, invasioon, konsolideerumine ja kuhjumine. Nad väitsid, et linnaosad ei tarvitse tingimata läbida kõiki etappe ja erinevates linnaosades võib protsess toimuda erineva kiirusega. Invasiooniprotsessi mudel on ajalooliselt olnud üks peamisi vaatenurki naabruskonna struktuuri ja muutuste uurimisel, kuid tänapäeval ei leia enam selline lihtsustatud lähenemine naabruskondade uurimisel rakendust (Schwirian 1983: 93).

Teiseks oluliseks mudeliks on Hooveri ja Vernoni elutsükli mudel. Seda on kasutatud naabruskonna muutuste kirjeldamisel läbi elutsükli kui järjestikuse sissetungi üht seeriat. Elutsükli mudeli kohaselt läbivad paljud linnaosad viiest tsüklilist koosneva seeria: areng, üleminek, allakäik, elanikkonna vähenemine ja uuendamine. Ühest etapist teise minnes võib toimuda naabruskondades erinevaid muudatusi- elanike staatuseline, rahvuseline ja vanuseline muutus, maakastusmuutused, muutused elamumajanduses jne. Elutsükli etapid ja nende üleminekud on erinevates linnades erinevad (Hoover & Vernon 1959 cit. Schwirian 1983: 91, 92).

1.2.2. Naabruskondade muutumise protsessid

1.2.2.1. Füüsilised muutused naabruskondades - linnauuendused

Füüsilised muutused linnas (naabruskonnas) on sotsiaalsete muutuste kõrval teiseks keskseks osaks linnakeskkonna/naabruskonna muutustest. Linnakeskkonna füüsilised muutused kaasnevad näteks taaslinnastumisega (Haase et al 2003: 24).

Linnastumise protsessi uuritakse ühiskonnas toimunud muutuste alusel linnastumise arengu teooria põhjal. Teooria kohaselt moodustavad linnastumise tsükli üksteisest eristuvad faasid. Kasutusel on kaks linnastumise mudelit: lineaarne (van den Berg et al 1982) ja diferentseeritud ehk erineva linnastumise mudel (Geyer & Kontuly 1993; Kontuly and Geyer 2003). Mõlemad mudelid on teoreetilised üldistused. Nii van den Berg jt (1982) kui ka Geyer ja Kontuly (1993) toovad oma linnastumise tsüklites välja neli peamist faasi: linnastumine (ingl. *urbanisation*), eeslinnastumine (ingl. *suburbanisation*), vastulinnastumine (ingl. *counterurbanisation*) ja taaslinnastumine (ingl. *reurbanisation*) (Champion 2001). Lisaks neljale ühisele faasile sisaldab erineva linnastumise mudel ka tasakaallinnastumist.

Linnastumise viimase etapina nägi van den Berg ette linnade taaselustumist, mida iseloomustab elanikkonna kontsentreerumine siselinna aladele ja mis on tingitud rändest (Maier and Tödtling 1992 cit. Kiehl 2003: 5, Champion 2001: 157). Siselinna aladega seotud ränne muudab sealset demograafilist ja sotsiaalset struktuuri. Siselinna alana käsitletakse ala, mis asub kesklinna lähedal. Siselinna alad hõlmavad linna keskuse ja sellega külgnevad elamupiirkonnad, mida iseloomustab kompaktsus, füüsiline ja funktsionaalne mitmekülgsus ja ka selle ajalooliselt välja kujunenud rahvastiku tihedus (Haase et al 2011: 7)

Füüsilised muutused asumites on seotud linna ajaloolise elamukorraldusega. Samuti mõjutavad linna arengut poliitilised ja planeerimisalased praktikad (Kühn and Liebmann,

2012, Ouředníček et al 2015: 28). Ouředníček ja teised on uurinud taaslinnastumist postsotsialistlikes linnades. Tšehhi näitel defineerisid nad taaslinnastumist kui protsessi, mille käigus elanikud rändavad eeslinnadest (ingl. *suburb*) tagasi linna (Ouředníček et al 2015: 32).

Euroopa linnades algas aktiivne taaslinnastumine 1970ndatel (Champion 2001: 153). Alates 1980ndatest ja 1990ndatest nähakse taaslinnastumist kui tänast linnade arengu eesmärki (Haase et al 2003). Alates juba 1960ndatest on paljudes Euroopa riikides läbi viidud erinevaid naabruskonna uuendamise programme (Widmer and Kübler 2014: 3). Euroopas oli linnauuendamine läbi suuremõõtmeliste projektide väljakutseks mitmeks kümnendiks pärast sõda (Murie et al 2003, cit. Gruis et al 2006: 1), kuna vahetult pärast Teist Maailmasõda valitses eluasemete puudujääk. Hävinenud infrastruktuuri asemele kujundati uusi (Widmer and Kübler 2014: 3).

Naabruskondade eluiga pikendatakse läbi majanduslike, füüsiliste ja sotsiaalsete sekkumiste, kasutatakse restructureerimisprogramme, et tõsta nende eluasemete kvaliteeti, püütakse suurendada sotsiaalset segunemist (Gruis et al 2006: 1). Suuremahulisemad riiklikud programmid on olnud Prantsusmaal (*Politique de la ville*), Suurbritannias (*New deal for communities*) ja Saksamaal (*Programm Soziale Stadt*), aga ka väiksemates riikides nagu Hollandis (*Grotestedenbeleid*). Sisuliselt on nende kõigi eesmärgiks olnud teatud naabruskondade mahajäämuse peatamine ja elukvaliteedi parandamine läbi valdkondadevahelise lähenemise sotsiaalselt ja füüsiliselt mahajäänud linnapiirkondades. Sealjuures on püütud ühendada füüsiline, majanduslik ja kogukondlik sekkumine, et vähendada sotsiaalset tõrjutust ja piirkonna allakäiku (Widmer and Kübler 2014: 3).

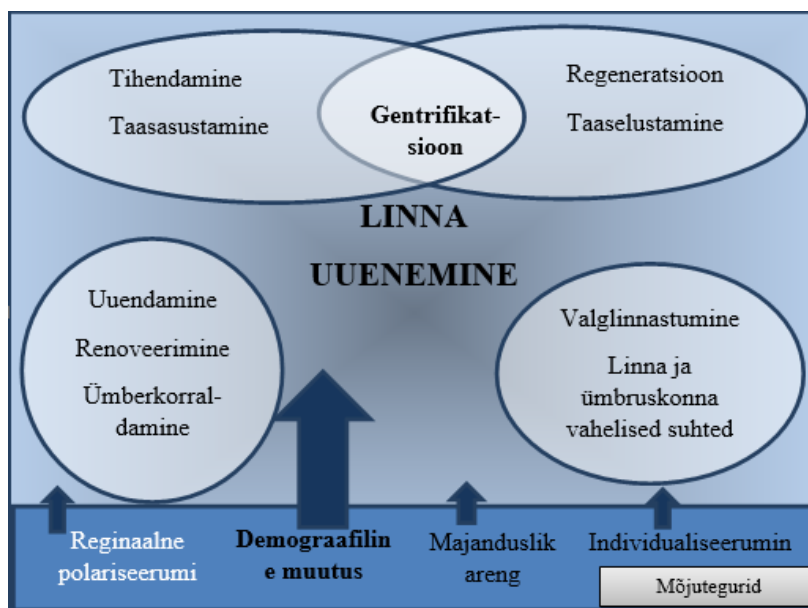
Samuti said Euroopas linnauuenduste ajendiks alates 1960ndatest alanud linnades toimuvad protsessid – „linnade kriis“ (ingl. *crisis of the cities*), „linnade allakäik“ (ingl. *urban decline*) ning „linnade hülgamine“ (ingl. *urban abandonment*). Need protsessid toimusid peamiselt tööstuslinnades seoses majanduse muutusega, tulemuseks oli siselinnaalade elanike arvu vähenemine (Haase et al 2003: 6, 12).

Taaslinnastumine on seotud erinevate selektiivsete rännetega linnas (Champion 2001: 157). Taaslinnastumisega seotud naabruskonna uuenemist on käsitletud läbi gentrifikatsiooni protsessi (Kennedy and Leonard 2001, Schwirian 1983: 96, Hamnett 1991: 174). Kuid naabruskonna uuenemisel ei ole peamiseks protsessiks alati olema gentrifikatsioon - see on vaid üks võimalikest linna uuendamise protsessidest (Criekingen and Decroly 2003: 2456, Haase et al 2003: 23).

Naabruskonna uuenemine on käsitletav kui erinevate protsesside kombinatsioonide tulemus (Criekingen and Decroly 2003: 2453). Taaslinnastumisel on eesmärgiks linna küpsuse saavutamine läbi uuendusprotsesside. Nendeks protsessideks on gentrifikatsioon, marginaalne gentrifikatsoon, uuendamine ja olemasoleva kvaliteedi värskendamine (Van Criekingen, 2001 cit. Criekingen and Decroly 2003: 2452). Gentrifikatsiooniprotsessi läbi muutuvad mahajäänud, madala sissetulekuga elanikega siselinna naabruskonnad jõukamateks. Peamisteks märkideks on elanike vahetus ning hoonete väljanägemise paranemine. Peamiselt on selle protsessi põhjustajaks siselinna uus eliit, kes asendab seal seni elanud töölisklassi (Criekingen and Decroly 2003: 2454, Criekingen 2001: 3, 18). Marginaalse gentrifikatsooni (ingl. *marginal gentrification*) korral on naabruskonna muutused põhjustatud keskklassi majapidamistest, kellel on majanduslikust kapitalist suurem kultuuriline kapital. Näiteks on haritud keskklassi noored, aga ka lasteta pered need, kes

kasutavad siselinna alasid seni, kuni nad on saavutanud perkondliku ja professionaalse stabiilsuse. Marginaalne gentrifikatsioon võib olla tingitud ka ülikoolide lähedusest naabruskonnale (Crieking and Decroly 2003: 2455, 2464). Naabruskonna muutumise eraldiseisvaks vormiks on uuendamine (ingl. *upgrading*) ja värskendamine (ingl. *incumbent upgrading*). Uuendamise protsess toimub naabruskondades, kus on vanemaealistete kauaaegsete kesk- või kõrgklassi kuuluvate inimeste elamud, mis on ajaga amortiseerunud ning mida naabruskonda kolinud nooremad elanikud oma teistsuguse maitse järgi uuendavad. Elamufondi värskendamise puhul aga tegelevad uuenduste ja remondiga kauaaegsed elanikud oma valduses ise ja protsessiga ei kaasne elanikkonna muutumine. Erinevatel naabruskonna uuendamise protsessidel on erinev mõju. Näiteks marginaalse gentrifikatsiooni tulemuseks ei ole rikas naabruskond, samas uuendamise tulemuseks on. Samuti toimub marginaalne gentrifikatsioon pigem allakäinud linnaosades, uuendamine aga pigem mitte (Crieking and Decroly 2003: 2454, 256).

Haase koos kaasautoritega (2003: 25) on visualiseerinud linnauuendamise ja seda mõjutavad tegurid. Jooniselt 1 on näha, et linna uuendamise seisukohalt on olulised erienavad protsessid ja erinevad mõjutegurid. Gentrifikatsioon, mille kontekstis sageli naabruskonna muutumist käsitletakse, on mitme protsessi omavahelise kombinatsiooni tulemus. Sealjuures on oluline ka mingi vaadeldava naabruskonna demograafiline muutus.

Joonis 1. Linnauuendamise põimumine (Haase et al 2003: 25)

1.2.2.2. Sotsiaalsed muutused naabruskondades

Naabruskondades toimuvatel muutustel võib olla neli aspekti: demograafilised ja ökoloogilised muutused, sotsiaalkultuurilised ja organisatsioonilised muutused, poliitilis-majandusliku muutused ja sotsiaalsed liikumised (Schwirian 1983: 93).

Demograafiliste ja ökoloogiliste muutuste all vaadatakse, kuidas naabruskonnas säilib sotsiaalne organiseeritus, kui samas toimub pidev elanike vahetus. Peamine tegur, mis naabruskonnas elanike seas muutusi põhjustab, on ränne. Seda lähenemist kasutatakse linna üldise kasvu analüüsimiseks. Elanikkonna suurenedes on elamumajanduse korraldus oluliseks teguriks elanikkonna ümberpaiknemisel (Schwirian 1983: 93). Sotsiaalne liikumine tekib naabruskonnas seoses mingite ressursside kättesaadavusega, kus erinevad grupid võistlevad selle nimel (Schwirian 1983: 96). Samuti mõjutavad inimeste erinevad elutsükli etapid, elustiil, endine elamukogemus ja ressursid linnaruumis ümber paiknemise otsuseid (Kährik et al 2015: 369).

Poliitiline ja majanduslik areng kujundab naabruskonna muutuseid kogu linna süsteemis. Poliitilis-majanduslik perspektiiv vaatab, kuidas naabruskonnad muutuvad seoses majanduslike ja poliitiliste institutsioonide tegevusega ning seoses äri- ja elamuturuga. Sealjuures on võitjateks pigem rikkad ning vaesem elanikkond kannatab muutuste tulemuste all (Schwirian 1983: 94-95).

Mitmekesisuse suurenemisega linnas ei kaasne alati sotsiaalse suhtluse suurenemist erineva päritolu, elustiili, eelistuste ning tarbimisharjumustega inimeste seas (Holvandus et al 2015: 15). Seoses uute suhtlusviiside kasutamisega (nt telefon ja digitaalsed suhtluskanalid) on vähenenud naabruskondades aset leidvate sotsiaalsete sidemete hulk. Inimesed suhtlevad kogu linnaruumis ning nende liikumisruum on suurenenud (Bailey et al 2013, Guest and Wierzbicki 1999: 108).

Samas mängivad naabruskonnad siiski olulist kohta inimeste igapäevases elus. Naabruskonnad kujundavad regulaarset isiklikku suhtlemist ja sotsiaalseid sidemeid või võrgustikke, samuti võimalusi isikupäratuks vaatluseks ja kogemusteks ning kõik see omakorda kujundab hoiakuid heaolu kohta (Bailey et al 2013).

Naabruskonna sotsiaalsed võrgustikud moodustavad naabruskonna tarbijad. Galster'i põhjal (Galster 2001: 2116) on naabruskonna tarbijad ühtlasi ka naabruskonna loojateks. Majapidamised tarbivad naabruskonda selles eluasemeid hõivates, kujundades sel viisil naabruskonna demograafilist omadusi, olekut, elanike käitumist, osalemist vabatahtlikes ühendustes ja sotsiaalsetes võrgustikes. Kinnisvara omanikud kasutavad naabruskonda maad ja ehitisi kokku ostes ja neid uuesti naabruskonna tarbimisse andes. Ärimed kasutavad naabruskonda oma majandustegevuseks.

Sotsiaalsete võrgustike muutumisega muutuvad naabruskonna otseste tarbijate ja tootjate poolsed otsused ja hoiakud. Tarbijate otsused aga mõjutavad omakorda naabruskonna tunnuste kujunemist (Galster 2001: 2117). Kui sisseerändajad erinevad süstemaatiliselt kauaaegsetest elanikest, võib tulemuseks olla muutus naabruskonna demograafilises ja sotsiaalmajanduslikus koosseisus. Muutused võivad olla ka naabruskonna elanike ja omanike profiilis, mis omakorda põhjustavad muutuseid naabruskonna kasutajate hoiakutes. Naabruskonna tunnused on aga ajaliselt vastastikusel põhjuslikus seoses teiste tunnustega (Grigsby et al 1987, Galster 1987 cit. Galster 2001: 2116).

Ülikoolilinnades on sotsiaalsed muutused seotud tudengistumisega (ingl. *studentification*), mis on ka gentrifikatsiooni üheks tõukeks. Smith (2005: 78) on öelnud, et tudengistumisega kaasneb ühiskonna ideoloogiline ja kultuuriline ümberkorraldumine. Tudengistumine tekitab ülikoolilinnades aja jooksul erinevat sotsiaalset, kultuurilist,

majanduslikku ja füüsilist muutust (Smith 2005: 74, Chatterton and Goddard 2000: 465), see omakorda põhjustab elanike hoiakute ja väärtuste ning naabruskonna sotsiaalsete vormide muutumist (Schwirian 1983: 93). Muutused on seotud tudengite hooajalise rändega ja peamiselt tekitab üürituru nõudluse suurenemist õppeaasta ajal (2005: 75).

Smith (2005: 75, 76) on välja toonud neli gentrifikatsioonile ja tudengistumisele iseloomulikku mõõdet. Tudengistumine hõlmab kinnisvaraturu ümberstruktureerimist. Läbi selle suureneb üüripindade arv ja omanike poolt hõivatud elamute arv väheneb. Kauaaegsete elanike asendumine tudengitega, noorte ja üksikute keskklassi kuuluvate sotsiaalsete gruppidega tekitab uut sotsiaalset segregatsiooni. Tudengistumine mõjutab ka teenuste infrastruktuuri muutumist. Füüsiline keskkond muutub seoses elamute muutmisega rendipindadeks, mis pikas perspektiivis võib tekitada elamufondi kvaliteedi halvenemist.

1.2.2.3. Gentrifikatsiooni mõjud

Gentrifikatsioonina (ingl. *gentrification*) käsitletakse protsessi, mille tulemusena madalama sissetulekuga elanike asemel kolivad linnaossa/naabruskonda kõrgema sissetulekuga inimesed, mille läbi muutuvad naabruskonna omadused (Kennedy and Leonard 2001: 1, Champion 2001: 157). Gentrifikatsioon on näide neoliberaalsest urbanismist (Smith 2007).

Gentrifikatsioon on üks vähestest nn vabatahtlikest turupõhistest protsessidest, mis toob erinevad inimgrupid elama koos samasse naabrusesse (Davidson 2011: 11). Atkinson (2004: 25) on väitnud, et gentrifikatsiooni protsessis inimesed pigem vahetavad oma elukohta linna siseselt, mitte ei tule linna väljapoolt. Linna uuenemise käigus taasavastavad ettevõtted ja noored professionaalid äärelinna alasid ja kesklinna piirkondi, mis pakuvad maad ja ruumi uuteks arendusteks. Kohalikud omavalitsused näevad sellistes ettevõtmistes potentsiaalset maksubaasi suurenemist ja muid majanduslikke võimalusi siselinna alade arendamiseks (Huyser and Meerman 2014: 18).

Gentrifikatsioon ei toimu mitte kõikjal, vaid teatud naabruskondades. Samas on see protsess muutnud väga paljude linnade naabruskondi (Kennedy and Leonard 2001: 1). Gentrifitseeruv keskklass toob piirkondadesse investeringuid, kuid võib tekitada samas arenevates naabruskondades ka omamoodi depressiooni (Freeman 2005: 463). Keskkona uuenemine võib tekitada vanemates inimestes sotsiaalset tõrjutust. Nende sotsiaalne ruum kahaneb ning see tekitab eraldatuse tunde (Burns 2012). On oht, et naabruskonnas seni olnud elanikkond on sunnitud piirkonnast lahkuma, kuna nad ei suuda enam uuenevas ja kallinevas linnaruumis endale eluruume võimaldada (Freeman 2005: 463, Atkinson 2004: 3).

Atkinson (2004: 8) on võtnud kokku nii gentrifikatsiooni positiivsed ja negatiivsed mõjud. Negatiivsete mõjudeks on elanike ümberpaiknemine. Tavaliselt lahkuvad gentrifitseeruvast piirkonnast vaesemad ja vanemaealised elanikerühmad (Atkinson 2002: 9). Gentrifikatsiooni tulemusel suurenev keskklassi osakaal piirkonnas toob kaasa näiteks viletsa väljanägemisega majade ja kerjuste kadumise piirkonnast. Kuritegevus võib väheneda, kui piirkonnast lahkuvad ka vaesed, keda on kriminogeense kontingendi seas rohkem. Kuid kuritegevus võib ka suureneda, kuna naabruskonnas suureneb keskklassi osakaal, mis saab

uueks kuritegevuse sihtmärgiks (Atkinson 2004: 13-14). Gentrifitseeruvates piirkondades võib elanike arvukus väheneda (Wagner 1995 cit. Atkinson 2004: 14), kuna jõukamad elanikud kasutavad suuremaid elamupindu, kui endised vaesemad (Atkinson 2004: 14).

Gentrifikatsiooni positiivseteks mõjudeks on linna füüsilise ilme uuenemine. Naabruskonda tulevate uusasukate poolt uuendatud elamud võimaldavad parandada linna üldilmet ilma otseste omavalitsuste poolsete toetusteta. Muutuv linnapilt meelitab piirkonda üha uusi investeringuid ja muudab naabruskonna sotsiaalset iseloomu (Atkinson 2004: 15). Gentrifikatsiooni tulemusel kallinevad kinnisvara hinnad. Otsene kasu on sellest omanikele. Linnal suureneb aga jõukamatelt elanikelt saadav maksutulu (Atkinson 2004: 16).

1.2.2.4. Gentrifikatsioon postsotsialistlikes riikides

Kesk- ja Ida-Euroopa linnad on arenenud veidi teistmoodi kui Lääne-Euroopa linnad. Kui paljudes Lääne-Euroopa linnades tehakse avaliku sektori poolt kulutusi selleks, et inimesi tagasi linnakeskustesse tuua, siis endistes postsotsialistlikes linnades on see protsess vähem planeeritud ning muutusi juhivad pigem elanikud ja ettevõtjad (Hamilton et al 2005: 15; Noody 2005: 16).

Aastail 1989-1991 said endised postsotsialistlikud linnad sõltumatuks poliitilises, halduslikus ja majanduslikus mõttes (Tosics 2012: 53). Peale plaanimajanduse lõppemist hakati postsotsialistlikes riikides rakendada neoliberaalset majanduspoliitikat (Fukuyama 1992 cit. El-Ojeili and Hayden 2006: 184). Ka Eesti on järginud sama teed (Madariaga 2015, Mikecz 2011). Neoliberaalne majanduspoliitika on muutnud linnad 1990ndatest aastatest omamoodi neoliberalismi paljunemise, ümberloomise ja mutatsiooni keskusteks (Peck 2009: 50). Kesk- ja Ida-Euroopa postsotsialistlike linnade siselinna aladel on toimunud alates 1990ndatest aastatest süsteemne muutus. Järk-järguline turuprotsesside üleminek on aidanud kaasa gentrifikatsioonile ja linna uuenemisele, mis Lääne linnades on toimunud juba aastakümneid (Kährlik et al 2015: 369).

Pärast 1990ndaid toimus Ida-Euroopas keskklassi esilekerkimine ja "uute sotsiaalsete liikumiste" tekkimine; üha kasvav individualism, tarbimine ja elustiili tähtsustumine (El-Ojeili and Hayden 2006: 184). Keskklass on endistes sotsialistlikes riikides saanud areneda ja oma soovide järgi tegutseda alles alates 1990ndate aastate algusest. Erastamise poolt kujundatud omandistruktuur soodustas ulatuslikku erakapitali osakaalu elamute renoveerimises (Noody 2005: 16, Sýkora 2005: 105, Tosics 2012: 53) ja suurenevast keskklassist tingitud elamunõudlust (Sýkora 2005: 105). Postsotsialistlikes linnades on gentrifikatsiooni käimatõmbavaks teguriks olud praktiline soov omada elukohta mugavas ja meeldivas piirkonnas, mis on lähedal tööle ja professionaalsele eliidile. Taoline sotsiaalne uuenemine on saanud ka kohalike omavalitsuste toetuse (Sýkora 2005: 105).

Postsotsialistlikes linnades on gentrifikatsioon muutnud paljude siselinnaalade füüsilist ja sotsiaalset väljanägemist (Noody 2005: 16). Postsotsialistlikes linnades pole gentrifikatsioon mitte vaid alternatiiv suburbaniseerumisele, vaid ka täiend elustiili mitmekesisuse kasvule ja elamukarjäärile (Sýkora 2005: 105). Postsotsialistliku linna

gentrifikatsiooni käsitletakse Ouředníčeki ja teiste (al 2015: 28) põhjal kui protsessi, mille käigus muudetakse teatud siselinnalaasid kindla sotsiaalse grupi ja majanduslike protsesside poolt.

Oma struktuurilt sarnanes enamasti Kesk- ja Ida-Euroopa linnasid veel kahe maailmasõja vahelisel perioodil Lääne-Euroopa linnadele (Tosics 2012: 52), kuid sotsiaalmajanduslik segregatsioon oli sotsialistlikes linnades palju madalam kui Lääne linnades (Noody 2005: 16; Filipović 2008: 729). Endistes postsotsialistlikes linnades elavad suur osa vaesemaid ja vähem haritud inimesi endiselt eeslinnades, kvaliteetsetel elamualadel, ja see omakorda võib olla üks põhjusi, miks nende naabruskonna tunnetus on tugev (Filipović 2008: 729).

1.3. Naabruskonna tunnetamine ja rahulolu naabruskonnaga

1.3.1. Naabruskonna tunnetamine ja seda mõjutavad tegurid

Naabruskonna taju mõjutavad tegurid mõjutavad elanikke erinevas ulatuses (Bashir and Flint 2010). Ka isikute ettekujutus naabruskonnast ja selles toimuvate muutuste ulatusest ning iseloomust on erinev nii naabruskondade vahel kui ka nende sees (Bashir and Flint 2010).

Naabruskonna ruumiline tunnetamine ja hinnangud on seotud naabruskonna omadustega (Johnston ja teised 2005: 1443). Naabruskonnaga teatud omadustega rahulolu on aga seotud sellega, kuidas inimesed on rahul kogu naabruskonnaga. Samuti on rahulolu naabruskonnaga seotud teiste inimestega naabruskonnast (Permentier et al 2011: 978, 993).

Naabruskonna tunnetust mõjutavad sotsiaalsed sidemed ja kohatunne (Young, Russel, and Powers 2004: 2627, Bailey et al 2013). Naabruskonna isikupära ja personaalsus avaldub sinna kolinud uuelanikule alles mõne aja möödudes. Piirkonnas kaua aega elanud elanikud võivad tunda naabruskonda oluliselt teistsugusena, võrreldes uute elanike või investoritega (Galster 2001: 2115). Mida kauem on inimesed piirkonnas olnud, seda rohkem on neil sotsiaalseid sidemeid (Andersen 2008: 80) ja võrgustikke ning naabruskonnaga ollakse paremini rahul (Hur and Bollinger 2015: 1165, Permentier et al 2009: 2175). Tugev side naabruskonnaga tekitab omakorda rahulolutunnet (Permentier et al 2009: 2170). Näiteks Young ja kaasautorid tõid oma uurimuses välja, et vanemaealistel naistel, kes olid elanud oma naabruskonnas kauem, oli parem ühtekuuluvustunne, uuematel elanikel (Young, Russel, and Powers 2004: 2627).

Kuna inimesed on oma otsuste tegemisel ja käitumismustrites mõjutatud naabrite poolt (Johnston et al 2005: 1443; Galster 2010: 3), siis ka naabruskonnasisene suhtlus kujundab selle elanike ühiseid hoiakuid. Vahetu suhtlus naabritega formaalselt ja mitteformaalselt kujundab käitumisviisi ja hoiakuid, mis haakuvad naabruskonnaga. Need, kes suhtlevad naabruskonnasiseselt vähe või üldse mitte, võivad tajuda isolatsiooni ja sotsiaalset mittekuuluvust. Naabruskonnale omane käitumisviis ja hoiakud kujunevad välja

läbi sotsiaalse suhtluse, keskkonna valiku, naabruskonnas valitseva käitumise matkimise, piirkonna vaatluse, aga ka kohalike organisatsioonide surve läbi (Johnston et al 2005: 1444).

Üldiselt on rahulolu ja rahulolematuse naabruskonnaga on keeruline segu objektiivsetest ja subjektiivsetest elementidest (Burrows and Rhodes 1998). Nendeks on füüsilised elemendid, asukoha ja teenustega seotud elemendid, sotsiaalsed elemendid, elamute kvaliteet, naabruskonna reputatsioon ja staatus (Andersen 2008: 82). Olulised tegurid on ka omandistaatus, keskmine majapidamise sissetulek ja sotsiaalsed sidemed (Permentier et al 2009: 2175, Hur and Bollinger 2015: 1164). Väga tugevalt avaldab naabruskonna rahulolule mõju rahulolu elamuga. (Permentier et al 2011: 994).

Tugev seos on naabruskonnaga rahulolematuse ja kuritegevuse vahel (Burrows and Rhodes 1998, Hur and Bollinger 2015: 1164). Rahulolematust tekitavad antisotsiaalne käitumine, vandalism, vägivald, puudulik tänavavalgustus, kodused probleemid ja mõjuainete sõltuvus, negatiivne turvatunne (Andersen, 2008: 91).

Naabruskonna tunnetust mõjutavad ka inimeste individuaalsed omadused (Andersen 2008: 91). Näiteks tunnevad end vähem turvaliselt need vanemaealised naised, kes elavad üksi (Young, Russel and Powers 2004: 2627). Kõige rohkem kaebavad naabruskonna kehva maine üle elanikerühma vanuses 30-65 aastat (Andersen 2008: 91). Samas vastupidiselt eelnevale on vanemaealised elanikud ka oma naabruskonnaga rohkem rahul kui nooremad (Permentier et al 2011: 993). Samuti on üldiselt oma naabruskonnaga vähem rahul kõrgharidusega inimesed (Hur and Bollinger 2015: 1165) Vähem kurdavad naabruskonna kehva maine üle etnilised vähemused (Andersen 2008: 91). On leitud, et vanemaealistel naistel on naabruskonna parem tunnetamine seotud nende parema füüsilise ja vaimse tervisega, väiksema stressitasemega, parema sotsiaalse toetusega ja füüsilise aktiivsusega (Young, Russel and Powers 2004: 2627).

Naabruskonnaga rahulolu mõjutavad keskkond ja selle füüsilised faktorid (Hur and Bollinger 2015: 1164). Füüsilise linnakeskkonnaga tekitavad rahulolematust koledad ja lagunevad hooned, porised tänavad, liikumisprobleemid. Need on ka sageli mahajäänud naabruskondade tunnused (Andersen 2008: 91). Mahajäämisega linnaosades keskkonna füüsiline lagunemine ja piirkonna halb maine suurendavad rahulolematust. Samuti põhjustavad rahulolematust probleemid koertega, vähesed vaba aja veetmise võimalused, vandalismi kõrge tase ja prügi probleem (Andersen 2008: 80).

Rahulolu mõjutavaks füüsiliselt märgatavaks piirkonna omaduseks on ka inimeste rassiline jaotus (Hur and Bollinger 2015: 1164, Permentier et al 2009: 2170). Näiteks Rootsisis tehtud uuring näitas, et Rootsis sündinud inimesed pigem väldivad naabruskondi, kus on palju sisseerändajaid ja vastupidi (Hedman 2011: 1391).

Lisaks elanike individuaalsetele omadustele, keskkonna ja füüsilistele faktoritele Naabruskonna sotsiaalse suhtluse juures on olulised ka kohalikud ühendused. Hur ja Bollinger on väitnud, et naabruskonnaga rahulolematust vähendavad naabruskonnas tegutsevad ühendused, juhul kui need toimivad aktiivselt (Hur and Bollinger 2015: 1164).

Naabruskonna teatud omadused on elanikele erineva mõjuga. Turvalisus, kuuluvustunne ja üldise heaolu tunnetus on olulised tegurid inimeste liikuvuses ja ka nende

finantsilises ning psühholoogilises investeeringus naabruskonda (Galster 2001: 2114, Clark and Ledwith 2006: 1087-1088).

Naabruskonnaga rahulolematuse üheks tulemuseks võib olla piirkonnast lahkumine. Enamasti on ajendiks sotsiaalsed probleemid ja kuritegevus (Andersen 2008: 79,80, 95, Clark and Ledwith 2006: 1089). Kuid põhjuseks võib olla ka mitteseotus naabruskonnaga (Clark and Ledwith 2006: 1089). Naabruskonnast lahkumise ajendiks võib veel olla ruumipuudus. Näiteks laste sünd võib tingida vajaduse suurema eluaseme järele. Samuti mõjutab lahkumist eluaseme omamine. Eluruumide omanikud lahkuvad piirkonnast vähem tõenäolisemalt kui üürnikud (Clark and Ledwith 2006: 1087, 1088).

Elanikud, kellel on naabruskonnas sotsiaalsed suhted (näiteks sõbrad või perekond), ei ole väga alati piirkonnast lahkuma. Mida kauem on inimesed piirkonnas olnud, seda raskem on neil sealt lahkuda (Andersen 2008: 80). Inimestel, kes on naabruskonnas elanud 4-7 aastat, on tõenäolisem kavatsus liikuda uude kohta, kui neil, kes on seal elanud 3 või vähem aastat. Samuti on väiksem kavatsus piirkonnast lahkuda inimestel, kes on seal elanud 8 või 10 aastat (Permentier et al 2009: 2171).

Samuti on piirkonnast lahkumise juures oluliseks teguriks sissetulek. Elanike sissetulek on üks peamisi tegureid, mis kujundab naabruskonna sotsiaalmajandusliku iseloomu. Kõrgema sissetulekuga elanike jaoks on paremad naabruskonnad kättesaadavamad (Hedman et al 2011: 1391). Madala sissetulekuga inimesed ei pruugi seetõttu naabruskonnast lahkumise peale mõeldagi (Clark and Ledwith 2006: 1088). Mõned naabruskonnad võivad seoses ressursside puudumisega olla justkui püünised, kus inimestel on ebameeldivast ümbrusest raske pääseda (Kearns and Parkinson, 2001). Naabruskonnast lahkumisel on määravaks teguriks ka elmufondi kõrge või madal käive ning hinnaerinevused (Dieleman 2000, 258, 259).

Mitmed autorid on uurinud naabruskonna tajumist ja taju muutumist läbi rändeprotsesside. Ühest kohast teise liikuvate inimeste poolt tehtud naabruskonna valikud on seotud aja jooksul toimuva naabruskonna omaduste taastootmisega. Naabruskondade valikuid tehakse piiratud valikukriteeriumite alusel. Valikud sõltuvad majapidamise eelistustest, võimalustest ja piirangutest, aga ka elamuturust. Naabruskonnas toimuv ränne on väga selektiivne. Kõige suurem on ränne mahajäämusega naabruskondades (Bergström et al 2010: 11). Noorte leibkonnad on altimad rändama kui eakate inimeste majapidamised. Samuti on määravaks teguriks sissetulek. Kui majapidamises on kaks sissetuleku eest vastutajat, siis ollakse kohaga rohkem seotud. Majapidamised, kus vaid üks inimene vastutab sissetuleku eest, on tõenäolisemalt elukohta valmis vahetama (Dieleman 2000: 254).

Naabruskonda jäämist ja lahkumist mõjutavad lisaks rahulolematusele ka naabruskonna teised omadused. Näiteks kuritegevusest tulenevat negatiivset mõju võib vähendada rahulolu avaliku transporditeenusega ja kooliga. Elanike teatud hinnangud ja naabruskonna omadused on nagu puhver, mis vähendavad naabruskonna negatiivsete omaduste mõju. Naabruskonna positiivsete omaduste mõju vähendab soovi sealt lahkuda (Ersing 2000, 55, 56).

1.3.2. Kohatunne

Suzanne Keller'i (1968) definitsiooni järgi on naabruskond koht (ingl. *place*), millel on füüsilised ja sümboolsed piirid. Koht on midagi enam kui vaid üks ruumiindeks (Tuan 1979: 408). Kohta saab vaadata nii kujutletava kui ka reaalselt eksisteeriva alana, mis on aktiivne sotsiaaltegevuseks läbi ajaloo, mälu ja teiste selles kehastunud ja asuvate inimeste ja materiaalsete asjade kaudu (Bennett 2012: 11). Koht ei eksisteeri eraldi, vaid suhestub inimestevaheliste suhete võrgustikku, teistesse kohtadesse ja tegevustesse (Bennett 2014: 669). Kujutletavad ja ajaloolised kohad on lahutamatud inimeste poolt kogetud koha elementidest (Bennett 2012: 12). Tuan on läbi humanistliku lähenemise kirjeldanud kohta kui mingit väikest maailma, mille taju on kujundanud inimestevahelised suhted. Kohal võivad olla avalikud sümbolid, mille tugevus tuleb inimeste emotsioonidest (Tuan 1979: 421).

Iga koht on ruumis muutuv. Koha iga dimensioon on seotud aja ja materiaalse keskkonnaga (Bennett 2012: 12), iga koht on põimitud indiviidi minapildiga ja sotsiaalsete gruppidega (Tuan 1979: 396). Kohtades valitsevad sotsiaalsed suhted arenevad pidevalt. (Bennett 2012, 12). Koha muutumine mõjutab inimeste suhtumise ja käitumise muutumist teatud ruumis (Relph 1986: 31). Koha muutumise uurimisel tuleks analüüsida kõiki selle eri ilmingud nagu kujutletud ajaloolised kohad, sotsiaalsed suhted, materiaalne keskkond ja elav keskkond. Koht loob põlvkondadevahelised suhted läbi aja (Bennett 2014: 11, 659).

Kohtade geograafilist materjali kasutatakse erinevate inimeste poolt ja neist võivad jääda maha jäljed, mis kujundavad koha tunnetuse uutele inimestele (Bennett 2012: 12). Kohatunde kujundajaks on kombinatsioon kohaga seotud visuaalsest tajust, kokkupuudetest, selles liikumisest ja mõtlemisest (Tuan 1979: 390). Nii aeg kui ka koht on inimese poolt orienteeritud ja struktureeritud eesmärgipärasele olemisele (Tuan 1979: 391). Näiteks võib kauaaegne viibimine piirkonnas tekitada inimestes kohta kuulumise tunde. Selleks, et kuuluda kohta, tähendab olla seotud vastastikuste kohustustega ja kanda hoolt koha mineviku ja tuleviku eest (Bennett 2014: 660, 670).

Kohatunne on tugev psühholoogiline side (Brown et al 2004: 768), mis mõjutab inimeste käitumist (Tuan 1979: 388, 389). Kohatunnet võib aidata luua kontroll. Näiteks tajuvad eluasemete omanikud, kiirelt kohatunde kujunemist seoses eluaseme haldamisega (Scannell and Gifford 2016:18). Kohaga seotus ajendab inimesi sinna jääma, seda kaitsma ja ka parandama. Kohatunne, kohataju ja kogukonnatunne suurendavad arusaamist sellest, kuidas seal elavaid inimesi motiveerida ühiselt piirkonna tegutsema (Manzo and Perkins 2006: 347).

Bennett on välja toonud, et igal kohal on inimeste jaoks mingi „kingitus“ (*gift*). See on mingi tajutav väärtus, mis ringleb kohas. Fowler (2004, 23 cit. Bennett 2014: 659) on käsitlenud „kingitusena“ mingit osa isikust või kollektiivist või kohast, või mis iganes teisest üksusest, mida teisele edastatakse. See ei ole ühesuunaline protsess, inimesed annavad koha kingitust käest kätte (Bennett 2014: 659). Naabruskonda nähakse kui üht „kingituse“ edasikandmise viisi (Carrier 1991: 124 cit. Bennett 2014: 661). See on ala, kus ringlevad teatud ressurside vood (Galster 2001: 2114), nagu näiteks tööriistade või toidu laenamine naabritele. Galster on „kingitust“ käsitlenud kui vooge, mida reguleerib naabruskonna võtmeisikute tunnetus. See on teatud tajutava aine või info ringlemine naabruskonnas, mis sõltub inimeste poolsest ümbruskonna tajust ja selle muutuse tunnetustest (Galster 2001:

2114). Need vood taastoodavad naabruskonnas suhteid ja võimaldavad elanikel end tunda hea naabrina. Naabruskonna üheks ülesandeks on hoolitseda koha ja selle inimeste eest. Sealne kogukond võib seda tajuda kui mooralse projektina (Back 2009: 203).

Back (2009: 204) on öelnud, et kogukond on narratiivne saavutus, läbi mille saab rääkida oma elu lugu. Berk defineerib kogukonda kui sotsiaalset rühma, mis elab konkreetses paigas ja mis jagab mingeid ühiseid ressursse ning väärtusi (Berk 2005: 2). Kogukond võimaldab tegutseda, võimaldab avada uksi sotsiaalsel maastikul ja neid ka sulgeda (Back 2009: 204). Mingi kogukonna moodustavatel inimestel oma sotsiaalsed, majanduslikud ja poliitilised tunnused, mis arenevad välja läbi sotsiaalse suhtluse aja jooksul ning neid on raske füüsilisest keskkonnast eraldada (Berk 2005: 2).

Kogukonna ja koha suhe on väga tugev. Mõlemad tugevdavad teineteist vastastikku. Teatud naabruskonna kogukondlikud uskumused avalduvad ka materiaalses keskkonnas (Relph 1986: 34), mis omakorda on seotud koha iga dimensiooniga (Bennett 2012: 12).

Kogukonda kuulumise tunne on passiivne, vaimne ja nähtamatu. Kuulumistunde kujundab igapäevane, aktiivne kohas viibimine (Bennett 2012: 13, Huyser and Meerman 2014: 17,18). Kuulumine kuskile on kui maailmas olemise viis, mis omakorda loob kuulumistunde (Bennett 2015: 956). Kaasaegses linnakeskkonnas on kohatunde ja sotsiaalse suhtluse roll varasemaga võrreldes vähenenud. Naabruskonna sisene ressursside jagamine on seoses inimeste liikuvusega vähenenud (Berk 2005: 1).

Emotsionaalne side on kogukonnatunde tuum. Side kohaga on seotud indiviididega ja kohatunne täiendab kogukonnatunnet. Kogukonnatunne ja kohatunne koos motiveerivad inimesi osalema naabruskonna parandamises (Manzo and Perkins 2006: 339). Naabruskonda kuulumist tajuvad inimesed naabruskonna heaks tehtava investeeringuna. Kogukonna tunde kujundamise juures on olulised regulaarsete kogukonnaürituste korraldamine (Huyser and Meerman 2014: 18, 19).

Enamasti valivad inimesed elamiseks naabruskonna, mille elanikkond on kõige rohkem sarnane neile endile. Näiteks lastega pered kolivad naabruskonnadesse, kus on ka teised lastega pered. Tudengitest majapidamised eelistavad naabruskondi, kus on suur tudengite osakaal. Sarnased ühiskonnagrupid eelistavad sarnaseid naabruskondi (Hedman 2011: 1391, 1394).

2. METOODIKA JA ANDMED

2.1. Uurimismetoodika, uurimisküsimused

Käesolev uurimistöö rakendab andmete analüüsimisel kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit. Hsieh ja Shannon (2005: 1278) on sisuanalüüsi defineerinud kui uurimismeetodit, mis tegeleb teksti sisu subjektiivse tõlgendusega läbi süstemaatilise kodeerimise ja teemade või mustrite kindlakstegemise.

Kvalitatiivse analüüsi puhul on kesksel kohal tekst, mitte arvnäitajad. Kvalitatiivne andmeanalüüs saab alguse andmete kogumisest ja vaatlusest, intervjuerimisest või mitmest allikast korraga. Andmeanalüüsi osadeks on märkmete tegemine ja traskribeerimine, et välja tuua uurimise jaoks olulised teemad (Schutt 2012: 321). Sageli on tekstiks transkriptsioonid intervjuudest või märkmed mingist vaatlusest, kuid selleks võib alla ka mingi pilt või muu jälgend uurimisobjektist (Schutt 2012: 321). Peamine on võimalus keskenduda teksti olulistele tähendustele. Kvalitatiivse sisuanalüüsi abil saab võtta arvesse ka teksti tähenduslikku poolt. Läbi kodeerimise on võimalik analüüsida teksti autori/allika vihjeid, kavatsusi ja eesmärke ning muud uurimusega seotud infot. Läbi teksti tõlgendamise luuakse kategooriad ka latentse sisu uurimiseks ja kontekstide loomiseks (Kalmus, Masso ja Linno 2015, Hsieh and Shannon 2005: 1277). Kvalitatiivne analüüs on oma olemuselt pigem induktiivne. Olulised andmekategooriad, mustrid ja seosed leitakse analüüsitavast materjalist uurimise käigus (Schutt 2012: 322).

Kvalitatiivset intervjuudel põhinevat andmeanalüüsi on kasutatud ka varasemates naabruskonna ja kohatunde analüüsides. Näiteks on intervjuude põhjal uurinud Brown ja teised (2004) uute naabruskonda tulijate ja seal juba varem olijate koha usaldusväarsuse taju ja kohatunnetuse erinevusi. Johnstone ja Conroy (2008) kasutasid andmekogumismeetodina intervjuusid ja respondentide leidmiseks lumepallimeetodit kaubanduskeskuste kohatunnetuse ja sotsiaalse dimensiooni uurimiseks.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi käigus püütakse enamasti saada ülevaadet uuritavast tekstist kui tervikust, näha teksti ja/või autori mõtteavalduste terviklikku mustrit või struktuuri. Kvalitatiivse sisuanalüüsi puhul on loodud koode ja kategooriaid alati võimalik uuesti üle vaadata ja vajadusel analüüsi käigus uusi lisada (Kalmus, Masso ja Linno 2015). Sisuanalüüs on kvalitatiivsetes uuringutes kasutatav meetod, mis sisaldab kolme erinevat lähenemist: tavapärase, suunatud või kokkuvõtlev lähenemine. Nendest tulenevalt on kolm kodeerimise võimalust (tabel 1) (Hsieh and Shannon 2005: 1277, 1286).

Tavalises sisuanalüüsis on kategooriad tuletatud andmetest andmeanalüüsi käigus. Suunatud andmeanalüüsi käigus kasutab uurija olemasolevat teooriat või eelnevat uuringut, et välja arendada algne kodeerimise skeem. Kodeerimise käigus võib lisada uusi koode. Koodide skeemi täiustatakse ja muudetakse vajadusel, et olemasolevat teooriat laiendada või täpsustada. Kokkuvõtva kodeerimise puhul selle asemel, et läheneda tekstile tervikuna, vaadatakse üksikuid sõnu või nende seost teatud tekstiosaga (Hsieh and Shannon 2005: 1286). Käesolevas uurimuses on kasutatud tavapärast sisuanalüüsi.

Tabel 1. Kvalitatiivse sisuanalüüsi kolm kodeerimise võimalust (Hsieh and Shannon 2005: 1286)

Sisuanalüüsi tüüp	Uuringu alustamine	Koodide ja märksõnade ajastamine	Koodide ja märksõnade allikad
Tavapärane	Vaatlus	Koodid defineeritakse läbi andmeanalüüsi	Koodid tulenevad andmetest
Suunatud	Teooria	Koodid defineeritakse enne ja ka andmeanalüüsi ajal	Koodid tulenevad nii teooriast kui ka andmetest
Kokkuvõttev	Märksõnad	Märksõnad defineeritakse enne ja ka analüüsi ajal	Märksõnad tulenevad uuringust või kirjanduse ülevaatest.

Magistritöö uurimisküsimused on:

1. Milline on elanike naabruskonna piiritlemine ning seda mõjutavad tegurid?

- Milline on elanike poolne naabruskonna ruumiline ulatus?
- Kuidas tajutakse erinevaid kohti ja mis tähendus on neil elanikele?
- Kuidas on kohtade ja naabruskonnataju seotud igapäevaste liikumisradadega?
- Millised aspektid mõjutavad koha- ja naabruskonnataju?

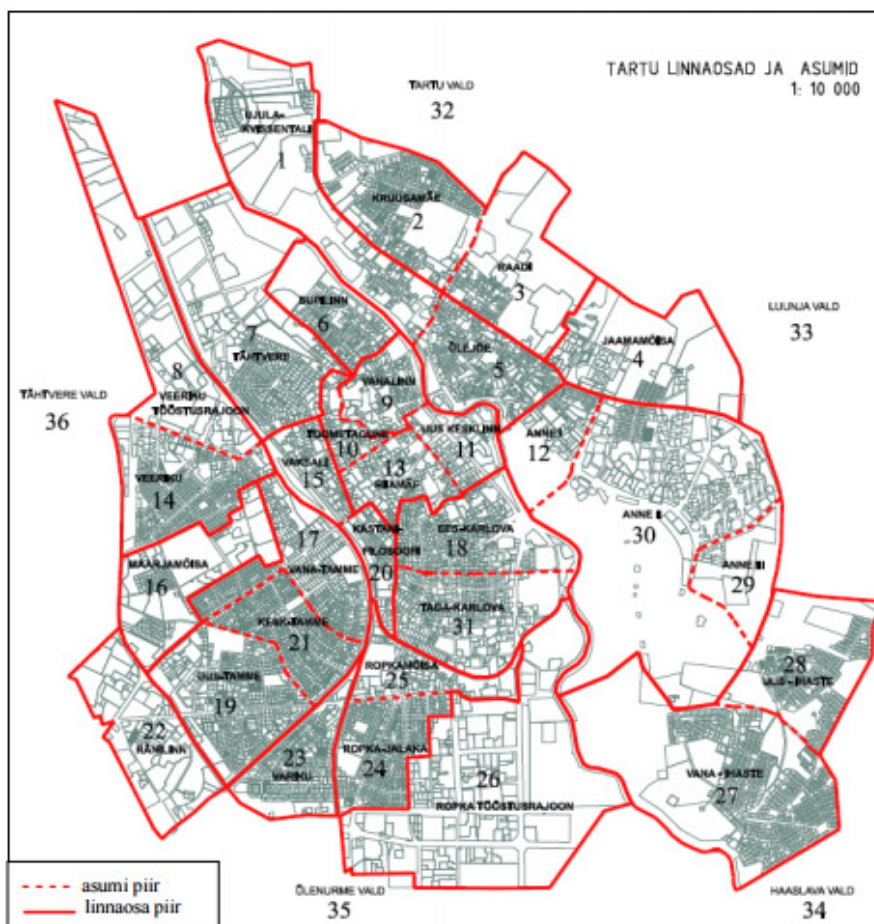
2. Milline on elanike naabruskonna muutuste tajutajate ja rahulolu sellega?

- Kuidas tajutakse ja hinnatakse naabruskonna füüsilisi ja sotsiaalseid omadusi?
- Milline on kauaaegsete elanike suhtlus naabritega, sh. suhtlus uute piirkonda kolinud elanikega?
- Milline on elanike kogukonnatunne, kuidas see on muutunud?
- Kuidas tajutakse ja hinnatakse naabruskonna sotsiaalsete ja füüsiliste omaduste muutust?

3. Millised on elanike naabruskonnatunnetuse sarnasused ja erinevused Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uuringualade vahel?

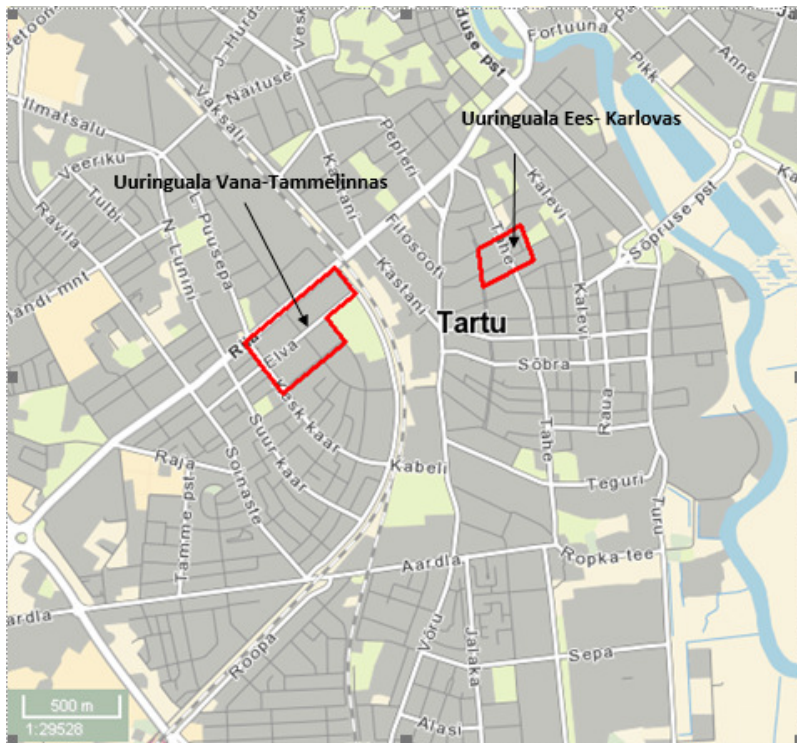
2.2. Uurimisalade valik

Käesoleva uurimuse jaoks valiti välja Tartu siselinna alade asumid (olemasoleva asustuse väljakujunenud piire arvestavad elamute klastrid (Eesti Keele Instituut 2016, Sarkar 2010)), mis on omavahel sarnased neis toimunud protsesside tõttu, kuid oma ajalooliselt funktsioonilt ja ehitusstiililt erinevad. Joonis 2 annab ülevaate Tartu linna asumitest. Käesoleva töö uuringualad paiknevad Vana-Tammelinna ja Ees-Karlova asumites (joonisel 2 märgitud numbritega 17 ja 18).

Joonis 2. Tartu linna asumid (allikas: Tartu Linnavalitsus 2016)

Joonisel 3 on kujutatud uurimisalade paiknemine Vana-Tammelinnas ja Ees-Karlovas. Uuringualade valiku puhul oli oluline ka umbes 15-minutiline jalgsi liikumise kaugus ajaloolisest linnakeskusest (Kährik et al 2016: 360). Uurimusaladel oli visuaalselt näha linnakeskkonna uuenemist ja vana miljöö säilimist. Vana-Tammelinnas valiti uuringualaks Tamme puiestee ja Riia tänava vaheline ala. Ees-Karlovas oli kitsamaks uuringualaks Tähe ja Eha tänava vaheline ala.

Joonis 3. Vana-Tammelinna ja Ees-Karlova uuringualade asetus (Allikas: Maa-Ameti geoportaal 2016)

Nii Ees-Karlova kui Vana-Tammelinna alad on läbinud sarnaseid muutumise protsesse. Pärast Teist Maailmasõda kaotati eraomand ja natsionaliseeriti varemehitatud hooned, elamuhalduses domineerisid riigipoolsed üüripinnad (Lux et al 2012: 143). Nõukogude ajal toimus linnaruumi allakäik (füüsiline amortisatsioon, sotsiaalne mahajäämus). Alates 1990ndatest toimus piirkondades elamuturu liberaliseerimine ja muudatused eluasemete haldamises (Lux et al 2012: 137). Taastus eraomand ja algas elmualade füüsiline uuendamine kvaliteetsetel siselinna aladel, kus oli varem pikalt toimunud elamufondi allakäik. Liberaliseerimise tulemusel toimus omanikepoolne eluasemete (taas)hõivamine ja vähem maksejõulisel elanikkonnal tuli ümber paikneda, mis tõi kaasa eluasemetes suurema omanike osakaalu (Kährik et al 2016: 359). Mõlemas asumis on ka praegu leida amortiseeruvaid hooneid.

Mõlemad uuringualad on ka ajaloolised miljööväärtuslikud alad, kuid erinevad teineteisest oma esialgse funktsiooni ja hoonestuse poolest. Võrreldes Vana-Tammelinnaga on Ees-Karlova palju rohkem linnalikku eluviisi toetav elamurajoon. Kui Tammelinn oli suunatud pigem aedlinnamiljöö väljaarendamisele, siis Ees-Karlova kujunes peamiselt inimeste praktilisest vajadusest - see ehitati algselt valdavalt töölisklassi piirkonnaks, vaid mõnel peatänaval võib leida uhkemalt disainitud ja dekoreeritud elamuid, mida asustas rikkam klass. Võib eeldada, et mõlema asumi algne planeering ja kunagine linnaosade funktsioon on siiaaani mõjutamas elanike naabruskonna tunnetust. Seoses hoonete hõredama paiknemisega ja inimeste elustiiliga võib Tammelinna elanikel olla nõrgem kogukonnatunne, kui Karlova elanikel.

Uuringu üks ala paikneb Ees-Karlovas (joonis 4), mis tekkis 19. sajandi lõpus ja 20. sajandi alguses Karlova mõisa maadele rajatud hoonetest. Hooned kuulusid peamiselt eestlastele. Kuni Ees-Karlova ühendamiseni Tartu linnaga 1916. aastal ei kehtinud seal linna ehitusnõuded, seepärast kerkis sinna arvukalt odavaid puust kortermaju ning asum pälvis halvustava hüüdnime *Pilpakiüla*. Karlovast kujunes Tartu suurim eeslinn, keskseteks said Tähe ja nüüdne Kalevi tänav (Karlova 2016).

Joonis 4. Karlova uuringuala tänavavaated (allikas: Tartu Ülikooli rahvastiku- ja Inimegroafia tööühikuga uuringu „Tartu elanike elukeskkonna tunnetus“ andmekogu, Kati Kadarik)

Vana-Tammelinna (joonis 5) asum asub siselinna ja äärelinna vahel. See oli üks esimesi moodsa aedlinna printsiibil planeeritud aedlinna Eestis. Tamme mõisa maadele hakkati linna laienemist kavandama 1920ndate aastate algul. Tamme aedlinna planeeringut ja tema väljaehitamist on Eesti arhitektuuriloos kõrvutatud Nõmme ja Merivälja aedlinnadega Tallinnas ning Pärnu kuurortrajoonis (Preem ja Siilivask 2016). Vana-Tammelinna iseloomustavad suured rikkalikult haljastatud krundid, regulaarne tänaväärne planeering ja väike hoonestustihedus. Hoonestuses kasutati segaprintsiipi. Lisaks ühepereelamutele nähti aedlinna linnapoolses osas, Riia tänava ja Tamme puistee vahelisel alal, ette ka korterelamuid, mis valdavas osas olid kahekorterilised (kahekorruseline elamu korteriga kummalgi korrusel). Piirkonnas oli ka trepikoja ning nelja kuni kuue korteriga elamuid (Preem ja Siilivask 2016). Algselt jättis linn krundid endale ja valdajatel oli vaid rendiõigus, et tagada planeerimisettekirjutustest kinnipidamist (Preem ja Siilivask 2016).

Joonis 5. Tammelinna uuringuala tänavavaated (© E. Ojasoo)

2.3. Andmekogumine ja analüüs

Käesolevas uurimuses on kasutatud vahetu intervjuerimise käigus kogutud poolstruktureeritud süvaintervjuude teel kogutud andmeid. Intervjuud viidi läbi Tartu Ülikooli rahvastiku- ja inimegroograafia töörühma poolt uuringu „Tartu elanike elukeskkonna tunnetus“ raames. Intervjuude läbiviimine toimus 2011.a. novembris ja 2012.a. jaanuars. Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, millised on Tartu linna elanike elukohavaliku põhjused, millised on nende kogemused ja arvamused oma elukoha ümbrusest. Intervjuu kava on toodud lisas 1.

Käesolevas uurimuses on kasutatud Vana-Tammelinnas (12 intervjuud) ja Ees-Karlovas (11 intervjuud) läbi viidud intervjuusid. Intervjuud viidi läbi linnaruumis avalikel pindadel või intervjuueeritavate juures kodus. Intervjuueeritavate leidmiseks kasutati osaliselt lumepallimeetodit. Lumepallimeetodi puhul koosneb valim kindlatest respondentidest, kes omakorda soovivad järgmisi respondente. Meetod aitab leida valimisse respondente, keda muidu on uuringusse raske kaasata (varjatud populatsioon) (Atkinson and Flint 2001: 1, 4).

Intervjuude analüüsil rakendati kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodit. Intervjuud transkribeeriti sõna-sõnalt. Käesolevas töös on inimeste nimed tsitaatides muudetud. Transkriptsioone analüüsiti kvalitatiivsete andmete analüüsimise programmis QDALite. Programmis QDALite loodi koodipuu, mille alusel intervjuude sisu üldistati.

Uurimuse käigus on analüüsitud mõlema piirkonna kauaaegsete ja uute elanike naabruskonna tunnetust. Saadud tulemuste põhjal analüüsiti sarnasusi ja erinevusi elanikerühmade ja uuringuvalde vahel. Kauaaegsete elanike defineerimisel lähtuti Permentier'i ja teiste (2009: 2171) poolset klassifikatsiooni naabruskonnaga seotud kohatunde väljakujunemisest aja jooksul. Selle põhjal inimesed, kes on piirkonnas elanud 8 või 10 aastat, ei ole sealt alati lahkuma (Permentier et al 2009: 2171). Seega võib oletada, et naabruskonna kohatunnetuse väljakujunemine võtab umbes 10 aastat.

Uurimuses on kauaaegseteks elanikena käsitletud neid, kelle viimane elukohavahetus jääb enne majanduse kasvu peale kriisi. 1987. aasta Wall Streeti börsikrahhist sai alguse 1991-2001 kestnud majanduskriis, mis mõjutas kogu maailma majandust. Alates 2002. aastast hakkas olukord paranema (Beams 2002). Peale majanduskriisi, perioodil 2000-2011 toimus Tartus ligi 9000 inimese ümberpaiknemine eeslinnavööndisse. Peamiselt olid nendeks lastega ja suurema laenuvõimega pered. 8600 inimest aga asus samal perioodil elama linna piiresse (Roose 2014). Kuna intervjuud tehti aastal 2011.a. lõpus ja 2012.a. jaanuaris, siis elanikud, kelle ränne jääb 10 aasta piiresse, olid ilmselt mõjutatud nii 2000-2011 toimunud protsessidest kui ka sellele eelnenud majanduskriisist.

Naabruskonna ruumiline ulatus määrati intervjuueeritavate tajukaartide põhjal. Naabruskonna ruumilist ulatust on hinnatud intervjuueeritavate poolse kodupiirkonna tajuna, kuna mõiste naabruskond on paljudele elanikele võõras, kasutati mõistet „kodupiirkond“.

3. INTERVJUUDE ANALÜÜS

3.1. Intervjueeritud elanike kirjeldus

Uuringu andmestiku moodustab Tartu kahes linnaosas (Karlovas ja Tammelinnas) tehtud 23 intervjuud. Kuna paaris intervjuus vastas samast leibkonnast kaks inimest, siis on neid vastajaid analüüsitud kui erinevaid allikaid, kuna tegu oli naabruskonda eri aegadel kolinud inimestega, kelle vastused intervjuu käigus märkimisväärselt erinesid. Tabel 2 annab ülevaate intervjueeritavatest. Kokku analüüsiti 26 inimese vastuseid. Lisas 2 on toodud intervjueeritavate ülevaade intervjuude kaupa.

Tabel 2. Intervjueeritavate iseloomustus

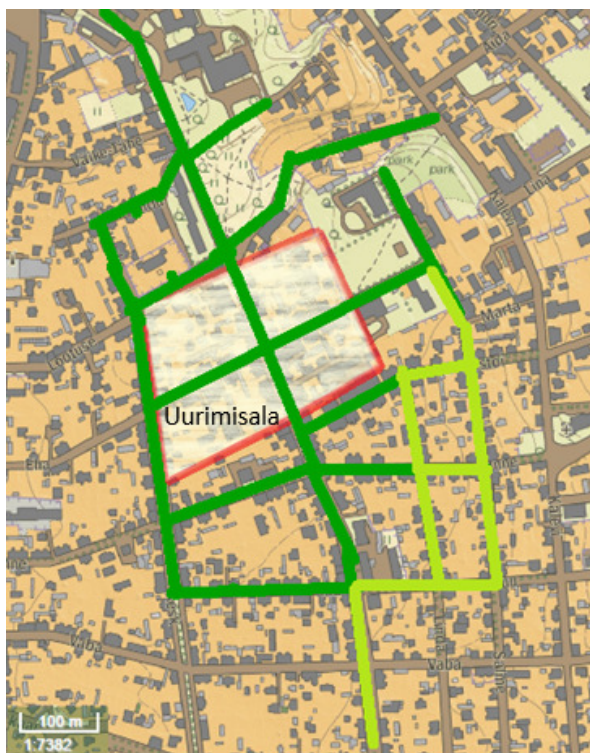
Tunnused		Karlova			Tammelinna			KOKKU
		Kauaaegsed	Uuemad	Kokku	Kauaaegsed	Uuemad	Kokku	
Isikutunnused	Mehed	1	4	5	2	4	6	11
	Naised	4	2	6	6	3	9	15
	Noored	1	2	3	1	4	5	8
	Keskealised	1	3	4	4	3	7	11
	Vanemaealised	3	1	4	3		3	7
	Eestlane	4	5	9	8	7	15	24
	Muu rahvus	1	1	2				2
Haridus	Kõrgharidus	3	5	8	7	5	12	20
	Keskeri		1	1	1		1	2
	Kekharidus					2	2	2
	Põhiharidus	2		2				2
Elamu	Omanikud	3	6	9	8	6	14	23
	Üürnikud	2		2		1	1	3
	Korter	5	6	11	4	4	8	19
	Maja või majaosa				4	3	7	7
	Renoveeritud	2	2	4	4	2	6	10
	Renoveerimata	3	3	6	4	4	8	14
	Uus		1	1		1	1	2
Peretüüp	Lastega pere	1	4	5	1	6	7	12
	Kesk- ja vanemaealised ilma lasteta	3	1	4	6		6	10
	Noored lasteta		1	1	1	1	2	3
	Vanemaealised lastega	1		1				1

3.2. Ees-Karlovas intervjueeritud elanike naabruskonna piiritlemine ning seda mõjutavad tegurid

3.2.1. Naabruskonna ruumiline ulatus Ees-Karlova uuringualal

Koha- ja naabruskonnataju

Intervjuude analüüsist järeldus, et kauaaegsete ja piirkonnas alla 10 aasta elanud inimeste naabruskonna ehk kodupiirkonna ulatuse tajutamine oli peaaegu sama, kuid uuematel elanikel oli naabruskonna ulatus veidi suurem (joonis 6). Üldiselt tunnetati kodupiirkonda Tähe ja Kesk tänava algusest kuni Kuu tänavani. Uuematel elanikel ulatus kodupiirkond ka Salme ja Kuu tänava ristumiseni.

Joonis 6. Kodupiirkonna taju kauaaegsete ja uuemate elanike poolt (roheline joon näitab kauaaegsete elanike kodupiirkonna taju ja heleroheline näitab, millist piirkonda lisaks rohelinele uuemad elanikud kodupiirkonnana tajuvad)

Kauaaegsetel elanikel oli kodupiirkonnaks ala Kesk tänava, Tähe tänava alguse ja Kuu või Õnne tänavate vahel. Ühelt poolt oli piiriks Kesk tänav ja teiselt poolt Kalevi tänav. Peamiselt nimetati kodupiirkonnana tänavaid, kus liikluskoormus ei olnud väga suur.

„...ütleme, et see Karlova algus (.) kuskilt siit Väike-Tähest kuni ee (..) ei teagi (.) mitte väga kaugele, et Sõbra tänav juba minu jaoks pole päris Karlova, kuigi see nagu on linna kaardi järgi, et võib-olla kuhugi ma ei teagi, mis tänav on Tolstoist edasi natuke.“ (Naine 35, Karlovas 12 aastat)

Kauaaegsete Ees-Karlova elanike jaoks oli koha- ja naabruskonna taju seotud peamiselt nende igapäevaste liikumisteedega (enamasti kodu ja kesklinna vahel). Kauaaegsete elanike kodupiirkonna taju mõjutasid piirkonnas elatud aeg, jalgsi liikumine naabruskonnas, pereliikmete lähedus või tuttavate olemasolu naabruskonnas. Paljudel oli töökoht kodule väga lähedal ja seega oli ka igapäevane liikumisraadius suhteliselt väike. Liikumisteede sisse jäi sageli ka Kuu pood, mida mainiti ära mittekvaliteetse kohaliku poena, kuid ootamatute ostude tegemiseks väga vajalikuna. Kuna sageli piiritleti kodupiirkonda kuni Kuu ja Õnne tänavani, võib eeldada, et Kuu tänava poel oli piirkonna taju kujundamisel oluline roll.

“... töötasin siin vahepeal all, siin kingseppade juures (.) noh nüüd ma käin ka ikka neid siia külastamas ja vaatamas... mul on KASS, kes on nagu koer, kes tahab välja saada juba kell NELI, tema siis karjub, mina panen ta siis rihma otsa ja siis läheme hoovi peale (.) jah (.) ja noh turgu...” Naine 74, Karlovas 68 aastat).

Uuemad elanikud Tähe ja Eha ristmikul tajusid oma kodupiirkonnana kodu naabruskonnas peaaegu sama suurt ala, kui kauaaegsed elanikud. Erinevuseks oli aga see, et piirkonnas alla 10 aasta elanike poolt mainiti kodupiirkonnana rohkem ära ka Kuu ja Salme tänava ristumisest Tähe tänava poole jäävat ala. Peamiselt määrati kodupiirkonnaks Tähe tänava ja Kesk tänava algust kuni Kuu tänavani ning pigem ulatus kodupiirkond Salme tänavani. Ning vaid üks intervjuueeritav tajus kodupiirkonnana Tähe tänavat ja sellega paralleelseid tänavaid kuni Saekoja tänavani välja. Nimetatud piirkonnas asus tema jooksurada. Seega võib eeldada, et kodupiirkonna taju on suurem nendel inimestel, kes liiguvad piirkonnas rohkem ringi. Sarnaset kauaaegsete elanikega kujundasid ka uuemate elanike kodupiirkonna nende igapäevased liikumisteed tööle, poodi, kooli või lasteaeda.

“...ja kui ei ole leiba või piima, siis tuleb minna Kuu tänava poodi...lasteaed on pikalt olnd meil elukeskkond ütleme...” (Mees 41, Karlovas 9 aastat).

Enamus intervjuueeritavaid uusi ja ka kauaaegseid elanikke liikus naabruskonnas ringi jalgsi, kuna kesklinn oli lähedal ja igapäevased liikumised jäid pigem naabruskonna lähiümbrusesse. Vanemaealised kauaaegsed elanikud kaustasid naabruskonnast väljapoole liikudes bussitransporti, sest see oli neile ka rahaliselt soodne.

“... töökoht on Riiamäel (naerab), et see minu ring (.) on tavaliselt väga väike ja mõnikord siis satun sinna kesklinna, (.) kas siis kultuuriüritusele või (..) siis midagi ostma... selles piirkonnas autot vaja ei ole, autot ma kasutan siis, kui ma tean, et (..) mul on vaja poest palju süüa või midagi tuua....” (Naine 49, Karlovas 11 aastat).

Olulise liikumisvahendina toodi uuemate elanike poolt välja jalgratas. See võis olla seotud uuemate elanike vanusest tulenevate harjumustega. Samuti oli olnud nende kodu valikul oluliseks teguriks igapäevase liikumisviisi valik.

“...et noh ratas on minu jaoks see põhiline liiklusvahend ja siis loomulikult jah ma kõnnin ka, kesklinna lähen ikka jala...” (Mees 27, Karlovas 2 aastat).

Kohatunne ja elukeskkonna olulisus

Uuringuala kauaaegsed elanikud tundsid kõik kohatunnet. Mitmele eakale inimesele oli nende eluase olnud ka lapsepõlvkodu. Kõikide kauaaegsete elanike poolt kinnitati ka, et elukeskkond on oluline, isegi, kui kodu ei olnud kõige paremas korras.

„... see on kodune koht. Selles mõttes, mammi on siin eland ja siin praegusel juhul ei ole mingisugust mõttet kuskile kolida, milleks või kuskohas või mis siin nii väga paremat on.“ (Mees 71, Karlovas 53 aastat)

Piirkonnas alla 10 aasta elanud inimestel oli elukeskkond oluline ja kohatunnet pigem tunti. Paljud intervjueeritavad olid eluaseme valinud eelkõige sobiva elukeskkonna tõttu, milles oli tähtsal kohal sotsiaalne infrastruktuur (kool, lasteaed, huvikool jne). See tuli välja nii uuemate kui ka kauaaegsete elanike intervjuudest. Samuti oli alukoha valikut mõjutavaks teguriks sõltumatus auto- ja bussitranspordist.

“...ma ei osta nagu meetilka tõrvapotis. Et mulle võib maja väga meeldida või korter, aga kui see on kohas, mis mulle ei meeldi, siis ma ei saa seal elada...” (Naine 35, Karlovas 12 aastat).

“...Aga siin oli hästi oluline, et Leena lasteaed on siinsamas ja see kool ka, sinna Terasse tahtis Kai teda panna. Ja muusikakool siinsamas ja linn hästi lähedal. Ja tegelikult kogu see miljöö ja noh kant ka oli ikka väga oluline.” (Mees 34, Karlovas 2 aastat).

Tugeva kohatunde tundmine tuli välja kauaaegste eakate inimeste intervjuudest. Nad ei olnud Karlovasse sattunud elama omal vabal valikul. Mõjutajaks oli 1940ndate olukord riigis. Üks sai linna poolt asenduskorteri ja teine tuli maalt suglaste juurde linna kooli, kuid mõlemad tundsid tugevat koha- ja kodutunde.

“...meie endi maja oli Tallinna tänavas ja see põles ära (.) ja kui me tulime siis Tartusse siis ühesõnaga linn andis meile selle korteri... See on nagu kui ütleda see on nigu minu lapsepõlvkodu, sest ma olin 7-aastane, no ma tulin siia ja tuleb nii öelda, et see on mu lapsepõlve kodu jah. (Naine 74, Karlovas 68 aastat).

Olulised kohad naabruskonnas

Oluliste kohtadena tõid kauaaegsed vanemaealised elanikud esile eelkõige kunagisi ja ka praeguseid suuremaid sotsiaalse suhtluse ja vaba aja veetmise keskseid kohti. Nendeks olid eelkõige staadion Eha tänaval, Pargi tänava haljasala, Karlova park, TÜ füüsikahoone

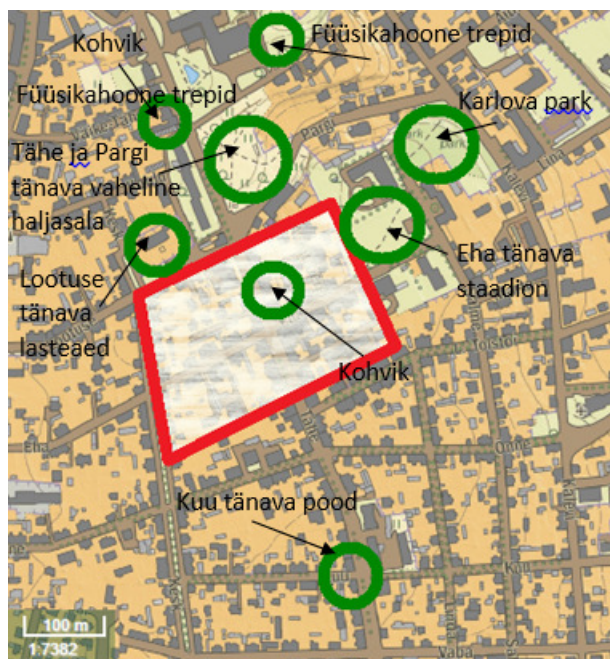
taga olevad trepid (joonis 7). Kõige olulisemateks olid vanemaealistel eelkõige Eha tänaval olev staadion ja Tähe tänava haljasala, kus kunagi oli olnud külakiik ning keskne koht Karlova päevade korraldamiseks. Samuti mainiti ära Tartu Ülikooli füüsikahoone taga olevaid treppe. Nende kohtadega meenutati eelkõige kunagist aktiivset sotsiaalset läbikäimist naabruskonnas.

“...mäletan seda aega, kui siin pedagoogilisel staadionil oli ju UISUVÄLI (..) jaja siis (..) see oli ju nisukene koht, kus seal olid nii noored kui vanad, KÕIK seal käisid...siin ju peeti kõik selle platsi peal olid ju, siin oli kõik suur kiik ja (..) siin tehti volbrituld tehti ja munade veeretamised ja kõik mis oli...” (Naine 74, Karlovas 68 aastat).

“...see Karlova park siin, see oli väga no nisuke, kus sai väga palju käidud ja, (..) siis tollel ajal nagu noh julgesid istuda seal, koer jooksis, ise istusid seal ja ja noh (..) muidugi no siin ülevas pool, (..) mm seal füüsika instituudi taga, seal on väga ilus, seal saab treppidest noh nagu sai alla käidud, sai kohe nagu südalinna...” (Naine 74, Karlovas 68 aastat)

Naabruskonnas vähem kui 10 aastat elanud elanikele olid olulisteks kohtadeks peamiselt samad kohad nagu kauaaegsetel elanikel. Neisse suhtuti kui olulistesse puhkealadesse, kus viibiti perega, niisama jalutades või sporti tehes. Nimetatud kohti nähti uuemate elanike poolt ka kesksete kohtadena naabruskonna parandamisel. Sarnaselt kauaaegsete elanikega nimetati sageli Kuu tänava poodi. Noorematel inimestel oli oluliseks kohaks lisaks veel Lootuse tänava lasteaed. Samuti mainiti intervjuude käigus ära Tähe tänavale tekkinud kohvikut. Peaaegu kõikidele oli oluline Eha tänava staadion.

“Õpetajate Seminar jah (..) selle lähedal siin on staadion, siis siin ses mõttes on hea, saad kasvõi sörki teha või päikest võtta...” (Mees 67, Karlovas 5 aastat)

Joonis 7. Karlova uuringuala intervjuueeritavate poolt mainitud olulised kohad naabruskonnas.

3.2.2. Naabruskonna muutuste tajus ja rahulolu Ees-Karlovas

Naabruskonna omadused

Kauaaegsed intervjuueeritavad peavad oma elukeskkonda eelkõige vaikseks. Peamiselt mõjutasid seda hinnangut erinevad tegurid, nagu vähese liiklusega kõrvaltänav, ühesuunaline liikluskorraldus ja vahel ka korterite väike arv majas. Mitme intervjuueeritava poolt kirjeldati elukeskkonda justkui elu maal, kuna piirkonnas on palju puid, madal müratase ja rekreatsioonivõimalused lähedal. Vaikse liikluse ja linnakeskkonna roheluse tõttu pidasid kauaaegsed intervjuueeritavad piirkonda lapsesõbralikuks.

“Seda ma nagu väljendaksin nagu linna lähedal maal, sest, et siin on olemas staadion ligikal, park on ligikal, jõe äärde on ligikal.” (Mees 71, Karlovas 53 aastat)

Kauaaegsetest elanikest intervjuueeritavad mainisid piirkonna omadustena sageli ära ajaloolise miljöö. Mainiti ära, et vanad ja restaureeritud elamud moodustavad koos omamoodi linnapildi.

Kauaaegsete elanike poolt hinnati elukeskkonda samaaegselt turvaliseks ja ka mitteturvaliseks. Peamiselt mõjutas seda kohalike elanike käitumisharjumused. Kuna algselt oli Karlova kui agulirajoon ja pikka aega olid piirkonnas elamistingimused võrreldes teiste piirkondadega kehvemad, elas seal ka majanduslikult kehvemal järjel olevaid inimesi. Peamiselt väljendus see alkoholi tarbivate seltskondade olemasolus linnaruumis. See tekitas teatud hulgal elanikel negatiivse hoiaku oma elukeskkonna suhtes. Mõned intervjuueeritavad tajusid seda suurema probleemina kui teised. Võimalik, et see oli seotud piirkonnas elatud ajaga. Samuti tuli intervjuudest välja, et kauaaegsed elanikud olid lihtsalt harjunud teatud tüüpi inimeste olemasoluga piirkonnas. Intervjuueeritavate poolt tõdeti, et aja möödumisel on sotsiaalmajanduslikult mitte heal järjel olevate isikute osakaal on linnaruumis vähenenud.

“Ütleme, turvalisuse poolest ei ole viga, isegi need sellid sääl, kes käivad selle puu all, kuidas nimetatakse, piknikku pidamas, nad on ka võrdlemisi mõistlikud.” (Mees 73, Karlovas 53 aastat)

“...ma olen alati ennast Karlovas turvaliselt tundnud, kuigi siin on olnud intsidente (.) aga (.) need on nagu kuskil (.) teises Karlovas (naerab), mitte selles minu Karlovas.” (Naine 35, Karlovas 12 aastat)

Alla 10 aasta piirkonnas elanud inimeste naabruskonna iseloomustusest tuli kõige rohkem esile kesklinna läheduse aspekt. Nimetatud tunnust mainiti uuemate elanike poolt kõige rohkem ilmselt seetõttu, et kesklinna lähedus oli paljudel üheks peamiseks kriteeriumiks kodu valikul. Mitmed intervjuueeritavad soovisid elukoha ostmisel kesklinna lähedust, ahikütet, suurt korterit. Mainiti ära ka kõrgeid lagesid, mis piirkonna osadele hoonetele omane.

“...kesklinna lähedal, aga samas ta ei ole nagu ka päris kesklinn. Et ta on nihukene noh (..) ühest küljest kõik need ujulad ja värgid ja noh töökohad meil ka siin lähedal tegelikult mõlemat...” (Mees 41, Karlovas 9 aastat).

Teiseks oluliseks piirkonna tunnuseks uute elanike jaoks oli vaikus, millega seostati ka linnaruumi meeldivat õhkkonda. Suvisel ajal mainiti segajatena noortekampsid ja öiseid

alkoholitarbijaid, kuid üldiselt pidasid paljud intervjueeritavad nii oma lähinaabreid kui ka piirkonda madala müratasemega alaks.

Alla 10 aasta piirkonnas elanud intervjueeritavate poolt toodi sageli positiivsena välja piirkonna ajaloolist hõngu ja miljööväärtuslikkust. Käesolevas töös on autori poolt ajalooline hõng ja miljööväärtuslikkus käsitletus kahe erineva tunnusega. Intervjuudest tuli välja, et osadele inimestele on ilmselt konkreetset elamine miljööväärtusega alal oluline. Sellega kaasneb teatud suurem soov ja huvi elamu korrashoiu ning selle renoveerimise vastu. Võib eeldada, et miljööväärtuslikus tõstab koha väärtust, ning on saanud ka elukohavalikul mõnel juhul valiku tegemisel oluliseks.

„Eks ma sellepärast selle korteri ka sellisesse majja täiesti teadlikult ostsin, et see pakkus huvi. Kui selgus, et see on ikkagi arhitektuurimälestis, siis see oli minu jaoks ikka kõva pluss.“ (Naine 35, Karlovas 12 aastat)

Erinevalt kauaaegsetest elanikest peavad aga uued elanikud piirkonda pigem ebaturvaliseks. Selle põhjuseks võib olla see, et piirkonnas ei ole elatud väga kaua ja pole veel harjunud sotsiaalmajanduslikult erinevate inimestega.

“Mingisugune halb üllatus on see, et see tundub selline kriminogeenne, siin on sellised noorte...” (Mees 34, Karlovas 2 aastat)

“... ma ei loe Karlovat maailma kõige turvalisemaks kohaks...” (Naine 45, Karlovas 8 aastat)

Sarnaselt Ees-Karlovas kaua aega elanud intervjueeritavatega väärtustasid ka uuemad elanikud piirkonna rohelist. Väärtuseks peeti suuri puid ja haljasalasid ning parki. Lisaks kirjeldati uuemate elanike poolt piirkonda kui puhta ja hoolitsetuna. Ilmselt on seda hinnangut mõjutanud üha enam renoveerimistega korda tehtud elamud. Positiivsena toodi välja ka teenindusasutuste lähedust, eriti uute kohvikute ja poodide teket Tähe tänavale. Täna populaarne Barlova kõrts polnud intervjuerimisperioodil veel avatud.

Naabruskonna muutumine ja sellega rahulolu

Järgnevalt antakse ülevaade kauaaegsete ja uuemate elanike poolt tajutud muutustest piirkonnad. Kahte rühma on vaadatud eraldi, kuna erinevatel rühmadel olid muutustest veidi erinev taj. Samas oli ka saranaseid jooni.

Intervjueeritavad kauaaegsed elanikud tajusid piirkonnas kõige rohkem elanike muutust. Intervjuudes toodi välja, et inimesi on jäänud piirkonnas vähemaks. Peamiselt tulenes see kunagisest eluasemete vähesusest ja et paljudes korterites elas korraga mitu leibkonda korraga. Tõdeti, et piirkonda oli kolinud palju uusi inimesi. Peamiselt tunnetati, et elanikkond on muutunud nooremaks. Viidati ka suurele tudengite hulgale. Seoses elanike vahetumisega ja uuemate jõukamate elanike sissetulekuga piirkonda oli vähemaks jäänud probleeme tekitavaid pätikampasid. Seetõttu tundsid kauaaegsed elanikud, et piirkond on muutunud turvalisemaks.

Intervjueeritud kauaaegsed elanikud tõid välja palju, et väga on muutunud piirkonna üldine sotsiaalne elu. Seda tundsid eriti tugevalt vanemaealised elanikud, kes olid Karlovas

elanud juba alates 40ndatest alates. Nende poolt kirjeldati piirkonda kui varem sotsiaalselt rohkem aktiivsena. Rohkem oli ühistegevusi ja inimesed hoidsid kokku.

“... siis oli muidugi rahvast palju, siis staadioni peal oli õhtupimedani oli pallilööjaid, vahetpidamata käis üks pallimäng... Aga nüüd on staadion jäetud sööti.” (Mees 71, Karlovas 53 aastat)

Võimalik, et sotsiaalse elu muutust tajutakse tugevalt eelkõige seepärast, et kauaaegsed elanikud on vananenud ja nende igapäevased tegevused ja harjumused on muutunud. Intervjuudest tuleb välja, et naabruskonnas olevad sotsiaalsed kohtad on ka kaasajal väga oluline tähendus. Kuigi nende kasutusaktiivsus on palju väiksem ja olukord kehvenenud. Harjumuste muutused on seotud osaliselt ka suhtlusvõrgustiku muutustega. Paljudel eakatel inimestel ei ole enam oma kunagist suhtlusvõrgustikku ümberringi. Tunnetatakse, et noori on ümberringi palju ja enam sellesse kogukonda ei sobita.

“...seal elasid kah noh niisugused inimesed ja no väga palju noh omaelisi lapsi oli seal, me ju koos mängisime ja kõik, aga nüüd on seal kõik uus põlvkond ja tere head aega...mis see noorusaeg oli, need inimesed on ju kõik kadunud (.) ja noo (.) järele on jäänud üks käputäis (.) vanu pensionäre...” (Naine 74, Karlovas 68 aastat)

Väga sageli toodi kauaaegsete elanike poolt piirkonna muutuste kirjeldustes välja teenindusasutuste vähenemist. Peamiselt käsitleti seda kui negatiivse muutusena. Teenindusasutustest tuntu suurt puudust. Mõnel korral mainiti positiivse muutusena ka mõne teenindusasutuse taasteket. Mitmest intervjuust tuli väga selgelt välja kauaaegsete elanike rahulolematus, et piirkonnas ei ole enam sauna.

“Kui ma lapsena siin elasin, siis olid olemas ka kauplused, kioskid, juuksurid, saunad, kõik oli olemas.” (Naine 35, Karlovas 12 aastat)

Mitmed kaua aega piirkonnas elanud intervjuueeritavad tundsid, et tänavatel on liiklus muutunud tihedamaks. See omakorda põhjustas probleeme parkimisega ja tänavavõlendamise. Mitmed intervjuueeritavad olid rahulolematud liiklusoludega lumerohkel talvel, kui hanged olid nii suured, et nii jalakäijatel kui ka autodel oli keeruline liigelda.

Suhteliselt negatiivse muutusena toodi kaua aega piirkonnas elanud intervjuueeritavate poolt välja vanade puude mahavõtmist. Võimalik, et kuna suurte puude mahavõtmine tekitab koheselt teistsuguse tänavavaate, siis inimestel oli kiiresti toimunud muudatusega raske harjuda. Puude uuendamise praktiline ja vajalik pool jäi emotsioonidele varju.

“...alguses me siin väga pahandasime, et puud võeti meil maha, aga õnneks istutati uued (.) ja nad kasvavad ka, nii et ma väga ei pahandaks, eks neid peab uuendama...”

Positiivsete muudatustena, mida kauaaegsed intervjuueeritavad tajusid, olid linna teede olukorra paranemine. Varasemad pinnaskattede teed on asendatud asfaltteedega. Samuti on senisest rohkem tähelepanu pööratud kõnniteede madaldustele ületuskohtades.

Seoses elanikkonna muutumisega tajusid intervjuueeritavad, et linna füüsiline keskkond on muutunud ilusamaks. Kauaaegsete intervjuueeritavate intervjuudest tuli välja rahulolematus restaureerimisviisidega. Toodi mitmeid näiteid elamutest, kus miljööväärtuslikkuse säilitamiseks kehtestatud restaureerimis- ja ehitusnõudeid pole järgitud.

“... on muutunud, sellega see kõik kaasnebki, et siin on väga palju ilmselt kortereid ostetud-müüdnud ja omanikud on vahetunud, seda on näha kohe. (..) akendest (..) algas see... sa näed, et aknad on kellelgi jälle korda tehtud, (..) üldiselt viitas see seda, et nii see korter on läinud uue omaniku kätte, (..) seda oli eriti, eriti 10 aastat tagasi, umbes siis, siis oli näha kohe, kuidas maja oli täitsa räämas, aga aknad hakkasid muutuma ilusaks... Karlova oli minu jaoks pigem selline (..) eem (..) selline agulirajoon, (..) kus on palju alkohoolikuid (..) nolke ja koledaid (..) renoveerimata puitmaju ... ” (Naine 35, Karlovas 12 aastat)

Sarnaselt kauaaegsetele elanikele tajusid ka uuemad elanikud, et piirkonna füüsiline ilme on muutunud hoonete renoveerimiste ja restaureerimistega. Erinevalt kauaaegsetest elanikest oli see uuemate elanike poolt kõige rohkem mainitud muutus.

“.... iga kuu toimub midagi kuskil, natukene ehitatakse juurde, siin on uus uks, see maja on just värvitud, siin on uus katus ja selliseid väikesi detaile tuleb juurde. Nagu nagu midagi tehakse, vana muutub jälle, saab ilusamaks ja ja tasakesi muutub ja muutub jälle kaunimaks. Need on need sellised väiksed rõõmud, mida siin ringi kõndides saab tunda...” (Mees 27, Karlovas 6 aastat)

Uuemate elanike poole tajuti samamoodi elanikkonna sotsiaalmajanduslikku muutust. Tajuti, et piirkonda on tulnud rikkamaid inimesi. Samuti tunti uuemate elanike poolt, et piirkonda on juurde tulud noori inimesi. Selle põhjuseks võib olla ka Smithi (2005) poolt kirjeldatud tudengistumise nähtus. Nii kauaaegsete kui ka uute intervjuueeritavate seas oli inimesi, kes olid tudengid või kellel oli side ülikooliga.

“...mõtlesin et silma torkab, on kaks sihukest kontingenti, kes on noored, kes on põhiliselt kõrgema Kunstikooli seotud...” (Mees, 67, Karlovas 5 aastat)

Oma suhtlusvõrgustikes toimunud muudatusi tajusid alla 10 aasta piirkonnas elanud intervjuueeritavad kahte moodi. Oli neid, kes tõdesid, et ajaga on nende suhtlus naabruskonna elanikega muutunud tihedamaks ja oli ka neid, kes tundsid, et seoses vanemaks saamisega ja pere tekkimisega on suhtlust oma varasemate tuttavatega jäänud palju vähemaks.

“jajaa, kui ma tulin, siis ma ei tundnud kedagi. Tundus ka niimoodi, et kõik see ümbruskond oli külmem või ebasõbralikum. Aga mida rohkem neid inimesi tunned, seda rohkem oled leidnud sõpru, osasid aga olen hoopis vaenlasi leidnud aga ee ikkagi nagu paremaks on läinud selles mõttes (..) mida rohkem sa tunned inimesi, seda mugavam on mõnes mõttes elada. Või ma ei tea jah, kuidagi tunned ennast julgemalt” (Mees 34, Karlovas 2 aastat)

Väga positiivse muutusena tajuti ka uute elanike poolt piirkonna majandustegevuse taasteket. Mitme intervjuueeritava poolt toodi välja et kohvikute teke on väga hea.

“... Karlova on muutunud aktiivsemaks ja see on positiivne, noh kasvõi seesama, et see kohvik, või lillepood kohe kõrval ja need väikesed butiigid siinsamas lähedal, et see on, see on selline rõõmustav nähtus” (Mees 27, Karlovas 6 aastat)

Muutustena mainiti ära harjumuste muutust, mis tulenes eelkõige teistsugusest eluasemest ja elukeskkonnast. Näiteks ahiküttega majade kütteeripärast ja jalgratta kasutamine, seoses kesklinna lähedusega. Mainiti veel ära, et tuntakse turvalisuse suurenemist, sotsiaalsete suhete muutust majasiseselt. Huvitava muutusena toodi välja asjaolu, et hoovid on muutunud suletumateks. Varem olevat olnud palju otseteid läbi

erinevate hoovide. Elanikud on korrastanud aiad ja sulgenud läbipääsu majavälistele inimestele. Võib arvata et kõik viimasena mainitud muutused tulenevad eelkõige naabruskonna muutumisega jõukamaks.

Kõige enam soovisid kauaaegsed elanikud et naabruskonda tuleks juurde rohkem kohvikuid ja väikeseid poekesi. Paljud inimesed soovisid naabruskonda näha elava linna alana, kus käib ka aktiivne äritegevus. Sealjuures loodeti, et seniseid kasutatud kaupade poode jääb vähemaks ja juurde tuleb kvaliteetseid käsitööpoode. Võimalik et kauaaegsetel elanikel oli soov, et kunagine Tähe tänava aktiivne äritegevus taastuks ja Karlova peatänaval toimuks rohkem elu. Eriti tunti veel puudust mõnest kvaliteetsest toidupoest.

Sarnaselt kauaaegsetele elanikele oli ka piirkonnas alla 10 aasta elanud inimestele oluline naabruskonna miljöö säilimine ja et järgitaks miljööväärtusliku ehitus- ja restaureerimishoovideid. Erinevalt kauaaegsetest elanikest oli see uute poolt kõige sagedamini mainitud soov. Ka uute elanike puhul tuli intervjuudest, et need, kes oma kodu Karlovasse valisid, olid mõjutatud ka piirkonna ajaloolisest miljööst. Oluliseks peeti ajalooliselt suurt korterite planeeringut ja üldist linna hõngu. Seega sooviti ilmselt, et see, mis kunagi piirkonna kolima võlus säiliks võimalikult palju.

„...et see piirkond jääks sellise ilmega, nagu ta on olnud et ei muutuks“ (Mees 27, Karlovas 6 aastat)

„...peamine on, et suudetaks säilitada see puumajade regioon, sellel on oma hõng ja (.) see on kõige tähtsam, ma arvan.“ (Naine 41, Karlovas 11 aastat)

Eakatele kauaaegsetele elanikele oli väga murettekitav bussiliiklus. Tajuti, et bussid käivad liiga harva, peatuste vahemaad on liiga suured. Samuti ei oldud rahul bussiliikluse suundade ja võimalike ümberistumistega. Uuemate elanike poolt sooviti, et teatud sihtkohtade vahel oleks tihedam bussiliiklus. Peamiselt oli mõjutajaks laste kooli jõudmine.

Sageli mainiti intervjuudes piirkonnas alla 10 aasta elanud inimeste poolt, et palju liigutakse jalgsi ning kasutatakse jalgratast. Sellest tulenevalt sooviti ka paaril korral et liikumine piirkonnas võiks olla lihtsam. Sooviti paremaid jalgrattateid ning vähem probleeme rohke lumega talvedel. Sealjuures sooviti, et autosid võiks piirkonnas palju vähem olla.

Naabruskonna väljanägemise säilimise puhul oli mitmele intervjuueeritavale oluline suurte puude säilimine. Osalt toetab see miljöö säilimist, kuid intervjuudest tuli esile just suurte puude tähtsus inimestele. Roheluse säilimine oli oluline tegur ka sotsiaalse suhtluse suurendamiseks ja naabruskonnas lihtsalt viibimiseks. Mitmed kauaaegsed intervjuueeritavad kirjeldasid positiivseid mälestusi Eha tänaval oleva staadioniga ja Tähe tänaval oleva haljasalga, kus oli külakiik. Nii eakate, kui ka nooremate inimeste poolt olid rohelised alad olulised kohad, mille rekonstrueerimist ja säilitamist peeti vajalikuks.

Kuigi enamasti tõdesid kauaaegsetest elanikest intervjuueeritud, et piirkonna teede olukord on muutunud paremaks, sooviti siiski, et need veelgi paremad oleks. Peamiselt sooviti, et oleksid paremad rattateed, et lumerohketel talvedel toimuks kuidagi organiseeritud lumekoristus, et paremini oleks lahendatud parkimine tänavatel.

Uuemad elanikud soovisid sageli, et naabruskonnas oleval rohealal ja puhkealal rekonstrueeritaks ja et elanikele jäetaks võimalus kuskil väljapool oma kodu kokku saada. Silmas peeti Eha tänava staadionit ning Tähe ja Pargi tänava ristumisel olevat roheala.

„... üks hetk ma tahtsin, oli ilus ilm ja ma tahtsin minna kodust välja kusagile lehte lugema. Ja ma ei leidnud kohta, kus ma saaks seda rahulikult teha. Siin staadionil ei ole ühtegi pinki...” (Mees 34, Karlovas 2 aastat)

3.2.3. Naabruskonna sotsiaalsed omadused Ees-Karlovas

Suhtlemine naabritega

Enamus naabruskonnas kaua aega elanud intervjueeritavaid hindasid oma suhteid naabritega pigem headeks. Naabritega suheldi ja suhtlust peeti oluliseks. Vaid kaks pigem isoleerusid. Esimesel juhul oli põhjus naabritevahelises halvas suhtluses ja teisel juhul lihtsalt isiklikest eelistustest.

“...Et selles mõttes siin on väga sõbralikud inimesed, aga kõik hoiavad omaette. (.) Et ee AGA SAMAS mulle nagu sobib see...” (Naine 35, Karlovas 12 aastat)

Intervjueeritud eakad kauaaegsed elanikud suhtlesid kõige enam oma maja naabritega ning sotsiaalne võrgustik jäi neil pigem Karlova piiresse. Eakatel inimestel sõltus suhtluse sagedus aastaajast. Suvel oli see sagedam kui jahedatel aastaaegadel.

“...aga naabritega on halvad ilmad praegu, ei saa suhelda, õues ei näe neid kedagi...” (Mees 71, Karlovas 53 aastat)

Piirkonnas alla 10 aasta elanud intervjueeritavad kirjeldasid suhtlust naabritega pigem positiivselt. Naabritega väga palju ei suheldud, kuid samas peeti suhteid headeks ja inimesi koostööalideks. Suhtluse puudumist uuemate elanikega tehtud intervjuudest välja ei tulnud. Kõige rohkem oli suhtlemise ajendiks ühised majasisesed kohustused.

Suhtlemine kogukonnaga

Ees-Karlovas tehtud intervjuudest tuli välja, et inimesed on sageli ise aktiivsed suhtluse algatajad. Heade suhete loomisega püüti ka naabruskonda investeerida. Osadest intervjuudest võis välja lugeda, et aktiivne suhtlus on Karlova naabruskonnale omane. Võimalik, et seda soodustab ka naabruskonna ajalooline omapära. Eelnevates peatükkides tuli välja, et Karlovat kujutatakse pigem puust linnakesena, kus on ajalooline hõng ja mõnus sotsiaalne läbikäimine. Samuti rääkisid eakad inimesed kunagisest tugevast sotsiaalses suhtluses naabruskonnas. Võib arvata, et inimesed, kes on Karlovasse jäänud püsima ja need, kes ka juurde tulevad, pigem püüavad investeerida omalt poolt kogu selle miljöö ja naabruskonna kujunemisse. Sellest tulenevalt on ka paljud naabrid omavahel ka sõbrad. Ja ka vastupidi - sõbrad kolivad sõprade juurde.

“... et ma siin nagu kuulen, mul palju sõpru elavad Karlovas ja neil on nagu teistmoodi, et naabrid on sõbrad (köhatab)...” (Naine 35, Karlovas 12 aastat).

Väga palju sõltub naabruskonda sulandumine ja kogukonnatunde tekkimine inimeste endi aktiivsusest. Kauaaegsete elanikega läbi viidud intervjuudest tuli välja, et aktiivsesse

suhtlusesse panustades tekib ka kogukonnatunne. Samuti oli näha, et kogukonna tunde tekkimisele on aidanud kaasa ka Karlova Seltsi tegevus.

Intervjueerija: *“nii, et kokkuvõttes Karlovas seda kogukonnatunnet nagu tajub küll?”*

Intervjueeritav: *“... Jah, eriti tänu Karlova Seltsile on seda ikka kõvasti juure tulnud. Loomulikult, sõltub ka sellest, et ma olen seal rohkem juures olnud, ninapidi juures, et see annab ka rohkem.”* (naine 54, Karlovas 11 aastat)

Samas arvas enamus kauaaegseist elanikest, et nad ei ole naabruskonda sulandunud või ollakse sellest juba eemaldunud. Kogukonnatunnet pigem ei tuntud. Kogukonnatunde olemasolu kinnitas vaid üks kauaaegne elanik. Ilmselt tulenes see ka sellest, et majasiseselt toimus neil naabritega väga tihe suhtlus ja läbi selle oli loodud ühtekuuluvustunne. Teised kauaaegsed elanikud ei tundnud kogukonnatunnet ning pigem oldi ka arvamusel, et naabruskonda ei ole sulandunud.

„... mulle väga meeldib, kui Karlova päevade ajal näiteks (.) käib rongkäik läbi, läheb mööda ja ma saan seda vaadata ja see on tore vaadata, et inimesed hoiavad kokku, (.) aga noh ise ma sinna punkti ei lähe noh lihtsalt...” (Naine 49, Karlovas 11 aastat)

Piirkonnas alla 10 aasta toimunud elanikel ei ole üldiselt väga aktiivset suhtlust laiemas naabruskonnaga. Kogukonnatunnet osaliselt tunti. Ilmselt võib olla põhjuseks aktiivne suhtlus majaelanikega. Samuti oli kogukonnatunde kujundamisel oluline ilmselt ka suhtlus kogu naabruskonnaga. Inimestel oli motivatsiooni osaleda naabruskonna arendamisel. Näiteks loodeti, et kui rohkem aega tekib, hakatakse osalema ka Karlova Seltsi töös. Üldiselt võis piirkonnas alla 10 aasta elanud inimeste intervjuudest välja lugeda huvi naabruskonda sulanduda. Samas naabruskonnaga suheldakse ja tunnetatakse, et ajaga hakatakse naabruskonda ka üha enam sulanduma.

„...tegelikult hakkab jah, seoses selle, tähendab, ma tunnen, et võiks olla suurem. Aga mitte sellepärast, et seda kogukonna ennast ei ole, vaid et mina ei kuulu veel sinna. Peaks nagu ise aktiivsem olema. Justnimelt hästi palju kogemusi oleks vaja teistelt inimestelt.”

„... et naabermaajaga ikkagi ei suhelda, lapsed ei jookse väljas. See on ka autodest tingitud põhiliselt.” (Mees 41, Karlovas 9 aastat)

Suhtlus uute ja kauaaegsete elanike vahel

Karlova uuringuala kauaaegsed elanikud uuemate noorte elanikega eriti ei suhtle, kuid see sõltus palju ka konkreetsest majast ja ka naabritest. Üldiselt eakad inimesed tajusid, et nad ei sobi noortega.

„...noortega ju vanainimene enam ei sobi ju, siis nad ütlevad kohe ju, et enne meie aja arvamist (naerab) et mis sa räägid (naerab).” (Naine 74, Karlovas 68 aastat)

Intervjuudest tuli välja, et suhtlus uute ja vanemate elanike vahel sõltub palju nii inimestest kui ka ajast. Oli mitmeid juhtumeid, kus ka endised elanikud tõdesid, et kui nemad olid kunagi uued, siis väga kiirelt ei võetud kogukonna poolt omaks.

Uuemad eelanikud aga tunnetasid suhtlust uuemate ja kauaaegsete elanike vahel pigem hästi. Kauaaegsete elanike poolt ei tunnetatud tõrjuvat hoiakut. Samuti arvati, et kõik sõltub konkreetsetest inimestest ja nende omavahelisest kokkusobimisest.

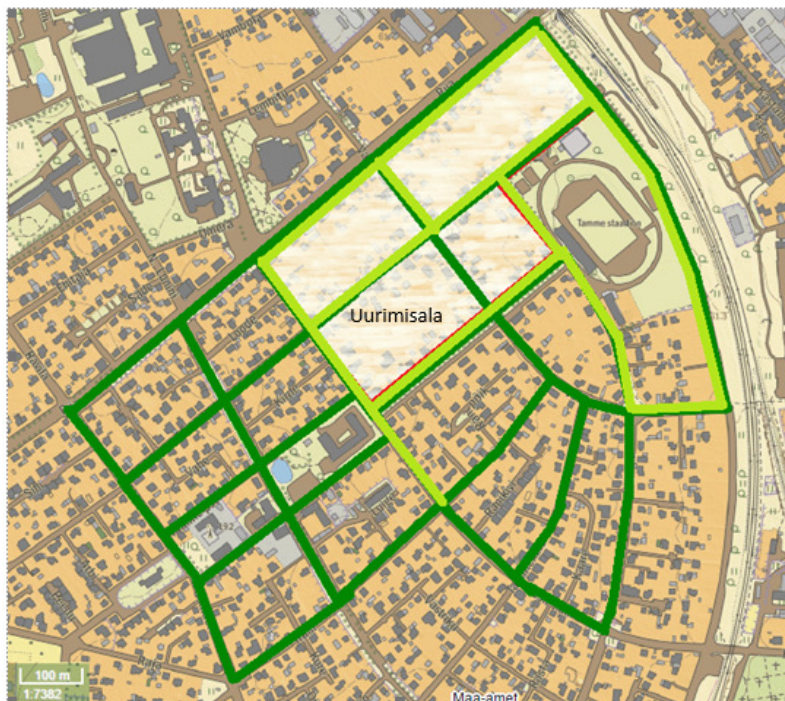
„...mulle tundub küll, et kõik võetakse hästi vastu, et et siin ei ole ei ole kah olemas sellist arvamust Karlova viis elada või Karlova eluviis.“ (Mees, 27, Karlovas 6 aastat)

3.3. Vana-Tammelinna intervjuueeritud elanike naabruskonna piiritlemine ning seda mõjutavad tegurid

3.3.1. Naabruskonna ruumiline ulatus Vana-Tammelinna uurigalal

Koha- ja naabruskonnataju

Kauaaegsetest elanikest intervjuueeritavate kodupiirkonda sai väga üldiselt piiritleda kui intensiivse liikumise piirkonda. Üldiselt algas see Riia mnt Raudteeviadukti juurest Raudtee tänavaga (joonis 8). Ühelt poolt piirnes kodupiirkond Riia maanteega, teiselt poolt oli piiriks Raudtee tänav. Kõige sagedamini ulatus kodupiirkond Kesk- ja Suur-Kaare tänavateni. Kauaaegsetel elanikel, kes olid piirkonnas viibinud väga pikalt või siis omasid ka pereliikmeid samas piirkonnas, ulatus kodupiirkond kuni Soinaste tänavani.

Joonis 8. Kodupiirkonna taju Vana-Tammelinna uuringuala kauaaegsete ja uuemate elanike poolt (roheline joon näitab kauaaegsete elanike kodupiirkonna taju ja heleroheline näitab, millist piirkonda uuemad elanikud kodupiirkonnana tajuvad)

Paljud intervjueeritavad seostasid kodupiirkonna ulatust aladega, kus on hea liikuda. Mitmed intervjueeritavad käisid koeraga või niisama jalutamas. Üle poolte intervjueeritavatest liikusid piirkonnas ringi jalgsi. Samas kauaaegsete eakamate elanike poolt tajuti, et vanasti oli piirkonnas rohkem ringi liigutud ning liikumisteed olid ulatunud kaugemale.

„Tegelikult võib seda suhteliselt piiritleda Riia maantee, Raudtee ja Keskkaarega ära kolmnurk tuleb kokku ära see on see piirkond kus sa ise rahulikult jalutad ja (..)Mina isegi suure kaarega isegi piirduks. Suurkaar, Riia maantee on piiriks. (Naine 30, Tammelinna 30 aastat).

Samas polnud võimalik kauaaegsete elanike puhul otseselt välja tuua, et need, kes liiguvad piirkonnas rohkem jalgsi ringi või jalutavad koeraga, tunnetaksid suuremat kogukonnatunnet või et nende kodupiirkond oleks suurem. Võimalik, et selle põhjuseks on ka asjaolu, et kauaaegsetel elanikel on seoses vananemisega vähenenud kohalik suhtlusringkond, mistõttu kogukonnatunnet nii tugevalt ei tunta. Samuti ei suhelda enam aktiivselt naabruskonnaga ega naabritega. Võimalik, et paarkümmend aastat tagasi oleks nende sotsiaalne ja ruumiline kodupiirkonna tunnetus olnud teistsugune.

Erinevalt kauaaegsematest elanikest tuli piirkonnas alla 10 aasta elanud inimeste puhul välja suurem jalgsi ringiliikumine. Jalgsi minnakse tööle, lasteaeda, trenni või liigutakse niisama piirkonnas ringi. Peamiselt liigutakse mööda Elva tänavat kesklinna suunas või ka Tamme staadionile. Naabruskonna sees liigutakse ringi jalgsi, kaugematesse piirkondadesse minnakse autoga. Samas ei olnud aga jalgsi liikumine laiendanud uuemate elanike kodupiirkonna tunnetust. Kui võrrelda kauaaegsemaid ja uuemaid elanikke, siis kauaaegsemate elanike jaoks oli kodupiirkond laiem. Ilmsel oli see tingitud piirkonnas elatud ajast. Uuematel elanike poolt nimetati kodupiirkonnana sageli vaid mõned kvartalid eluasemest. Sarnaselt kauaaegsetele elanikele ulatus ka uuemate kodupiirkond põhimõtteliselt Väike-Kaare ja Suur-Kaare tänavateni, ühelt poolt peeti piiriks Riia maanteed ja teiselt poolt Raudtee tänavat.

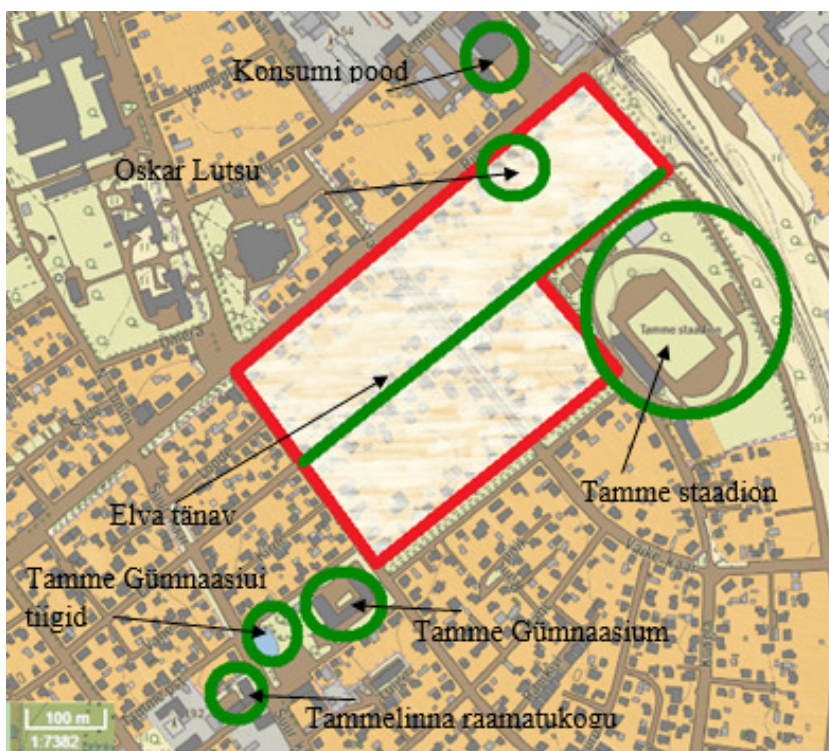
„...Tegelikult võib seda suhteliselt piiritleda Riia maantee, Raudtee ja Keskkaarega ära kolmnurk tuleb kokku ära see on see piirkond kus sa ise rahulikult jalutad ja (..)Mina isegi suure kaarega isegi piirduks...“ (Mees 28, Tammelinna 9 aastat)

Olulised kohad

Intervjuudes tõid oluliste kohtadena kauaaegsed Vana-Tammelinna elanikud välja piirkonnas asuvaid olulisi objekte nagu Elva tänav, Tamme puistee, Tamme Gümnaasiumi tiigid, Tamme staadion, Oskar Lutsu maja ja Tammelinna raamatukogu. Teiselt poolt Riia maanteed mainiti olulise kohana vaid Konsumi poodi (joonis 9).

Kauaaegsetele elanikele seostusid olulised objektid mingite kindlate tegevustega või niisama möödunud ajaga. Tamme puisteed pidasid mitmed kauaaegsed elanikud väga oluliseks. Meeldivaks peeti Tamme Gümnaasiumi juures olevat tiiki, mille juures oli hea istuda. Tammelinna raamatukogu ja Lutsu majamuuseumiga seostati sotsiaalset suhtlust. Tammelinna vanemat osa peeti huvitavaks ka selle ajaloo tõttu. Kauaaegsetel elanikel seostusid mitmed kohad mälestuste ja lapsepõlvega.

„... Noh jah kui ma väike oli siis ma elasingi staadioni peal koguaeg...” (Mees 80, Tammelinna 32 aastat).

Jooni 9. Vana-Tammelinna uuringuala intervjueritavate poolt mainitud olulised kohad.

Uuemate elanike poolt toodi intervjuudes välja samad kohad. Erinevalt kauaaegsetest elanikest piirdusid uuemad elanikud vaid kohtade nimetamisega ega kirjeldanud neid väga emotsionaalselt.

Kauaaegsed Tammelinna elanikud olid pigem keskealised või eakad, kes veetsid suure osa oma päevast tööl ja kodus. Sellest tulenevalt oli ka nende peamiseks liikumistee töö ja kodu vahel, kuhu jääb sisse ka poes, koolis, lasteaias või mõnes teises teenindusasutuses käimine. Peamiselt kasutati liikumiseks autot ja igapäevaselt naabruskonnas niisama ringi ei liigutud. Sarnased liikumisteed olid ka uuematel elanikel. Kodu ümbruses jalutati rohkem ringi rohkem puhkepäevadel.

Eakad inimesed tõid positiivsena välja Maarjamõisa polikliiniku mugava kauguse elukohast.

„Siis tööpäevad on suhteliselt pikad, nii, et pärast seda sama rada mööda tagasi“ (Naine 56, Tammelinna 19 aastat).

3.3.2. Naabruskonna muutuste tajus ja rahulolu Vana-Tammelinna

Naabruskonna füüsilised karakteristikud

Vana-Tammelinna kauaaegsed elanikud peavad piirkonda väärtuslikuks elukeskkonnaks. Intervjuudes toodi kõige sagedamini välja selliseid tunnuseid, nagu roheline, vaikne, kesklinna lähedal, visuaalselt ilus.

Intervjueeritud kauaaegsete elanike poolt peeti Tammelinna naabruskonda kõige sagedamini roheliseks, kõrgelt hinnati piirkonnas suurte puude olemasolu. Oluliseks peeti suuri kõrghaljastusega aedu, Tamme puistestel olevat tammepuisteed. Mitmes intervjuus toodi välja rohelusega kaasnev bioloogiline mitmekesisus. Kohalikud elanikud väärtustasid linnas loomade ja lindude olemasolu, kuid samas arvasid pikaajalised elanikud, et loomi ja linde on jäänud piirkonnas vähemaks.

“No minule meeldib ikka see tammepuu (.) vot, see (.) puistee just ja need suured puud siin. No palju ma seda linna nii väga ümbertrüki palju tean, ega ma (.) noh, ma kõnnin küll sinna poole ja vahet (.) käime (.) käime siin ringi ja niimoodi, aga (.) meeldib, et siin on nii palju rohelist” (Naine 68, Tammelinna 44 aastat).

Tammelinna iseloomustati veel kui visuaalselt ilusat ala. Peamiselt toodi esile ilusaid maju ja üldist ilusat linna füüsilist keskkonda. Piirkonda peeti prestiižseks ja hoolitsetuks. Selle all peeti silmas hooldatud aedu ja tänavaid.

Samas pidasid üsna mitmed kauaaegsed eakamad elanikud piirkonda ebaturvaliseks. Intervjuudest tuli välja, et Tammelinna olid probleemiks pisivargused. Mõned intervjueeritavad rääkisid, et nende aias käiakse igal suvel vargil. Ebaturvaliseks pidasid piirkonda eelkõige korterites või majaosades elanud intervjueeritavad. Võimalik, et individuaalelamutes on valve aedades paremini korraldatud.

„...meil läheb iga suvi midagi aiast kaduma (.), jalgrattaid on korduvalt varastatud ja. Ei ole midagi teha. Üks varas on siin kätte ka saadud” (Naine 56, Tammelinna 19 aastat).

Kauaaegsete elanike poolt mainiti piirkonna iseloomustava omadusena lähedust kesklinnale ja häid transpordiühendusi. Paljud intervjueeritavad väitsid, et lähevad vahel kesklinna jalgsi või jalgrattaga. Samas tõdeti, et seda võiks isegi sagedamini teha.

Tammelinna olid kõik intervjueeritavad rahul naabruskonna keskkonnaga. Küsimusele, kas elukeskkond on oluline võrdluses eluasemega, vastati jaatavalt. Mitmed intervjueeritavad otsisid elamut just kindlasse piirkonda. Samuti oli paljudel intervjueeritavatel tähtis pere lähedus. Elamu oli näiteks kuulunud perele või elas mõni pereliikmetest samas piirkonnas.

Uuritavas piirkonnas alla 10 aasta elanud elanike poolt toodi olulisena kõige enam välja naabruskonna lähedust kesklinnale.

„...nagu logistiliselt on super, bussipeatus on lähedal siin käib palju busse ja koolid, poed lähedal..“ (mees 35, Tammelinna 2 aastat)

Samuti pidasid paljud Tammelinna uuemad elanikud naabruskonda väga vaikseks. Sarnaselt kauaaegsetele elanikele oli ka uuematele elanikele oluliseks piirkonna rohelisus. Võib arvata, et tänavaid ääristavad suured puud ja kõrghaljastus aedades meelitas Tammelinna elama vaikust ja rohelist armastavaid inimesi. Elukeskkonda iseloomustades toodi välja, et alataks justkui maal. Võib arvata, et just seoses suurte eraaedade ja vaiksete kõrvaltänavatega peeti Tammelinna naabruskonda väga privaatseks. Tamme staadionil olevate sportimisvõimaluste ja kooli läheduse tõttu peeti Tammelinna uuemate elanike poolt ka väga lapsesõbralikuks.

“... Minu jaoks on see nagu selline (.) nagu maa ja linn koos tegelikult. Et sa siin oled, siis sa ei ole (.) ei linnas ega maal, vaid hetke pärast oled linnas ja võid olla ka nagu maal...” (Mees 46, Tammelinnas 9 aastat)

Tänu keslinna lähedusele peeti uuemate elanike poolt väga heaks ka teenuste kättesaadavust. Piirkonnas oli lähedal kool, toidupood, staadion ja raamatukogu. Nimetatud objektid olid nimetatud ka intervjuueeritavate poolt oluliste objektidena piirkonnas.

„No ma olen selles mõttes, jah, ütleme, kuna ma siin piirkonnas elan, mulle meeldib, et kool on siin samas, raamatukogu on siin, kool siin samas hästi lähedal, kuna laps läheb kooli, et väga mugav on see“ (naine 46, Tammelinnas 7 aastat)

Naabruskonda hinnati uute elanike poolt sageli visuaalselt ilusaks. Peamiselt peeti silmas majade stiili ja ilusaid aedu. Sealjuures toodi välja ka rahulolu omanikutundega - sellega, et inimesed on rohkem panustanud oma elamute korrastamisele. Sellest tulenevalt peeti piirkonda ka puhtaks ja hoolitsetuks. Oma õue ja hoone kordategemist peeti uuemate elanike poolt ka naabruskonda investeerimiseks.

Väga positiivsena nähti alleesid ja rahulikke tänavaid, kus on hea jalutada. Samuti leidsid naabruskonnas vähem aega elanud inimesed, et tegemist on turvalise alaga. Võimalik, et neil oli vähem kokkupuuteid pisivargustega, kui kauaaegsematel elanikel. Oluliseks peeti keslinna lähedust ja häid transpordiühendusi.

Naabruskonna muutumine ja rahulolu

Kõige sagedamini viidati kauaaegsete Vana-Tammelinna elanike poolt hoonete muutusi, seejärel inimestega seotud muutusi ja lõpuks harjumusi.

Kõige enam olid muutused seotud uute majade ehitamisega või vanade restaureerimisega. Hoonete restaureerimist seostati palju piirkonna üldise ilme paranemisega. Pea kõikidest intervjuudest tuli välja pigem positiivne hoiak hoonete renoveerimise suhtes. Intervjuueeritavatele meeldis, et hooned on muutunud ilusamaks, aiad on korda tehtud ja linnaosa visuaalne ilme on paranenud. Sageli mainiti ka Elva tänaval restaureeritud maju ning Tamme staadioni kordategemist.

“... Maju palju renoveeritakse, et ikkagi, noh, on ka selliseid muutusi olnud, kus on endised omanikud ei ole suutnud maja korras hoida ja on ära müünud ja on kardinaalselt kohe asi paranenud, asi on korda tehtud ja ilus vaadata et...” (Mees 80, Tammelinnas 32 aastat).

„Elva tänav on ju lõpuni ilus peaaegu. Nii, et juba selle pärast vahel lähed kõndima ja vaatad (.) et kui uhke ja ilus siin kõik nüüd on... Et, no, pärast sõda oli ju näha, kõik, mis

mõelda (.) kui armetu ta oli. (.) Nii, et selles suhtes (.) olen küll õnnelik, et niisuguses linnajaos (.) on saadud elada. „ (Naine 86, Tammelinna 50).

Ümbruskonna ilme muutuse näitena toodi kauaaegsete elanike poolt välja korras ja hoolitsetud aedu. Kauaaegsed elanikud olid märganud, et koos hoonete uuendamise ja piirkonna ilme parandamisega on inimesed hakanud rohkem ka oma aedade eest hoolitsema. Intervjuudest tuli välja, et elanikud näevad hoovide korrashoidu kui investeeringut naabruskonda. Samas nähti aedade hoolitsemise juures negatiivsena suurte puude vähendamist. Hoonete rekonstrueerimise ja aedade korrastamisega on vähenenud loomade arvukus.

„ja nii kahju on sellest (.) vanast Tammelinna, sest vaata, need uued on ju kõik aiad ju välja raiunud ja teinud need moodsad aiad. A vanasti laulsid meil ööbikud siin. (.) Tegid akna lahti ja ööbik lasi, vidistas, aga enam sa ei kuule ööbikut. Oravaid ei ole enam.“ (Naine 68, Tammelinna 44 aastat).

Tammelinna kauaaegsed elanikud tunnetasid rikkamate elanike tulemist piirkonda. Üldiselt tunnetatati, et piirkonna elanikkond on noorenenud. Samuti mainiti kauaaegsete elanike poolt, et inimesed suhtlevad omavahel vähem kui vanasti. Samas tuli Tammelinna tehtud intervjuudest välja ka see, et kui ka nähakse elanikkonna muutust, peeti uuritava ala elanikkonda püsivaks. Väga paljudel intervjuueeritud kauaaegsetel elanikel oli linnaosas või kodu lähedal mõni pereliige, lapsed või vanemad. See võib olla ka tegur, miks Tammelinna elanikud on pigem püsivad ja rohkem piirkonnaga seotud. Piirkonda jäänud vanemaealised elanikud tajuvad elanikkonna vahetumist läbi põlvkondade vahetumise.

„... No esiteks, ta on noorenenud (..)aga teiseks on üsna tore seda siiski vaadata et, et (..)on mitu põlvkonda(..)mitte üks, kaks, isegi kolm põlvkonda elatakse ikka sama kohapeal edasi (..)seda on päris vahva vaadata...“ (Mees 80, Tammelinna 32 aastat).

Kauaaegsete elanike poolt märgiti ära, et autode arv piirkonnas on suurenenud. See omakorda on põhjustanud liikluse intensiivistumist. Eriti ohtlikuks peeti liiklust Riia mnt raudteeviadukti juures. Negatiivseks peeti Riia maantee müra ja autode poolt saastatud õhku. Autode arvu suurenemisega toodi välja liiklusolukorra halvenemine Elva tänaval. Negatiivsena nähti ka parkivate autode hulka tänavatel. Eriti rõhutati parkimise ja liikumise keerulisust rohke lumega talvedel. Teede korrashoiuga seoses nimetati positiivsena kogukonnatunde tekkimist läbi ühise lumekoristuse, kuid negatiivsena nimetati koristamata lumest tingitud liikumise raskenemist. Teede puhul tekitas mõnel pool pahameelt ka kõnniteede kehv olukord ja raudteeviadukti alla kogunev vihmavesi.

„...autosid on tänapäeval rohkem kui oli 20 aastat tagasi ja kindlasti rohkem kui 50 aastat tagasi.“ (Naine 30, Tammelinna 30 aastat).

Teenindusasutuste muutumisest toodi intervjuudes välja kohaliku poe kaotamine. Võib arvata, et Tamme poel oli kohalike elanike jaoks psühholoogiline ja sotsiaalne tähendus suurem kui selle roll kauba ostmisel. Intervjuudes mainiti ära kohalike kuulutuste tahvli poe kõrval. Võib arvata, et poe peamiseks kliendiks olid lähipiirkonna elanikud, kes seal juhuslikult kokku said. Intervjuudest tuli välja, et kohalikul Tamme poega oli inimestele psühholoogiline side. Seda tunnetati kui midagi omast ja kodust. Nii kauaaegsete kui ka uute elanike poolt sooviti, et piirkonnas oleks mõni pood või hea kohvik.

„Poekesed kaotati ära, vot, see on miinus. Siin oli ju Tamme pood. Kõik see aeg oli siin see Tamme pood. Ja siis oli siin nurga peal oli piimapood ja lihapood oli keldris ja (.) Kõik on ära kadunud. Ja see Ümera on ikka.“ (Naine 68, Tammelinna 44 aastat).

Vana-Tammelinna kauaaegsemate elanike intervjuudest tuli mitmel korral välja, et turvalisus on vähenenud. Sagedasteks olid muutunud pirivargused aedadest.

“Noh auto uksi oleme nüüd hakanud lukustama sest meil varastati hoovi pealt ühel meil üks abikaasa autol varastati augustis või septembri alguses veljed alt ära ” (Naine 43, Tammelinna 11 aastat).

Alla 10 aasta piirkonnas elanud inimese töid muutustena kõige rohkem välja oma harjumuste muutumist, seejärel ka elanike muutuse. Füüsilise linna keskkonna muutust mainiti kõige vähem.

Eelkõige oli igapäevaellu lisandunud tegevusi, mis seostusid eramaja ja aiaga. Harjumuste muutust toodi välja ka seoses lastesaamisega. Mitmed pered oli Tammelinna kolinud siis, kui lapsed sündisid, või kui otsiti perele suuremat elamispiinda. Samuti tekitas harjumuste muutust eramaja ja hoovi olemasolu. Muutuse peeti pigem positiivseteks. Kõige tülisamaks harjumuse muutuseks peeti lume- ja lehekoristuskohustuse kohustuse tekkimist.

„Juba aia olemasolu on see mis muudab, see et meil on nüüd oma see saun vaata kui hea on kui sa käid laupäeval, pühapäeval teed sauna. Juba see on nii hea tunne (..) (naerab)seda enne ei olnud näiteks üldse ütlemine et (.)“ (Naine 46, Tammelinna 7 aastat)

Alla 10 aasta piirkonnas elanud inimese poolt toodi piirkonna muutusena sageli välja ka hoonete renoveerimist. Tõdeti, et piirkonda on tulnud rohkem rikkamaid ja uusi elanikke, kes on oma elamud korda teinud.

„Ütleme, et see tänava väljanägemine on (.) on uuenenud, jah. Või ütleme renoveeritud.“ (Mees 46, Tammelinna 9 aastat).

Füüsilise linnakeskkonna muutustest pandi tähele tänavate olukorra halvenemist. Mitmest intervjuust tuli välja rahulolematust talvise liiklusega, kui olid suured hanged tänavatel ja liikumiseks polnud ruumi ei autodel ega jalakäijatel. Samuti ei meeldinud inimestele, et tänavatesse olid tekkinud augud. Positiivseks nähtuseks peeti transpordiühenduse kvaliteedi paranemist.

Üldiselt soovisid nii kauaaegsed kui ka uued elanikud, et piirkond väga ei muutuks. Pigem sooviti olemasoleva linnamiljöö säilimist. Negatiivsena toodi välja uusehitisi, mis üldise miljööga kokku ei sobi.

„Tahaks näha seda et see rajoon jääb selliseks nagu ta on (.)see muinsuskaitse ala ja miljöö väärtuslik ala et sellest kinni võetakse et siia ei tuleks mingisuguseid uusehitisi et see stiil kokku sobiks et ei oleks selliseid“ (Naine 30, Tammelinna 30 aastat)

Alla 10 aasta naabruskonnas elanud inimeste poolt sooviti et piirkonna miljöö ei muutuks ja säiliks sellisena nagu on.

„Tahaks näha seda et see rajoon jääb selliseks nagu ta on.“ (Mees 28, Tammelinna 9 aastat)

3.3.3. Naabruskonna sotsiaalsed omadused Vana-Tammelinnas

Naabritega suhtlemine

Kõige rohkem suhtlesid intervjuueeritud kauaaegsed elanikud Tammelinnas oma vahetute naabritega. Peamiselt suheldi tutvusringkondadega, mis asusid väljapool naabruskonda. Naabruskonna siseselt domineeris naabritevaheline viisakas suhtlus. Sügavamad vestlust ja sõprussuhteid naabruskonnas pigem ei arendatud.

„...Ma ise ei otsi nendega kontakti... kui ma näen neid õues, siis jah suhtlen...”
(Naine 43, Tammelinnas 11 aastat).

Intervjuudest tuli välja ka eramajades elavate inimeste suur individuaalsus. Tegeletakse oma aiatöödega ja maja heakorrastamisega, pärast tööpäeva viibitakse enamuse ajast kodus pere keskel. Sotsiaalset suhtlust seetõttu väga sageli ei toimu.

Naabritega suhtlemine toimus pigem läbi mingite ühiste tegevuste. Intervjuude analüüs näitas, et inimesed, kes elasid kortermajades, olid naabritega rohkem ühiseid tegevusi teinud kui need, kes elasid eramajades. Lisaks naabrite lähedusele tingis seda mõnel juhul ka korteriühistu olemasolu. Suhtluse ajendina toodi välja aiatöid ja talvist lumekoristust.

„...Kõnniteed kraabid muidugi ja siis, no, oma maja inimestega ikka suhtlen...”
(Naine 68, Tammelinnas 44 aastat).

Kui vaadata aga piirkonnas vähem aega elanud elanike suhtlust naabritega, on näha, et naabritega väga ei suheldud, kuigi samas pidasid kõik piirkonnas alla 10 aasta elanud inimesed suhtlust naabritega oluliseks. Piirkonnas alla 10 aasta elanud inimesed suhtlesid kõik (ühe erandiga) naabritega.

Suhtlemine kogukonnaga

Intervjuude põhjal selgus, et kauaaegsed elanikud suhtlevad teiste kauaaegsete naabruskonna elanikega. Kauaaegsed intervjuueeritavad otse ei hinnanud oma suhtlust kogukonnaga aktiivseks. Esmalt öeldi, et kogukonnaga ei suhelda ja kogukonnatunnet ei tunta, kuid tegelikult oli intervjuude põhjal näha, et erinevalt uuematest elanikest oli kauaaegsematel elanikel suhtlus kogukonnaga tihedam. Kauaaegsete Tammelinna elanike poolt mainiti vaid kahes intervjuus, et tuntakse kogukonnatunnet. Oli näha, et kauaaegsete elanike kogukonnatunne oli hääbumas seoses omaeliste vähenemisega piirkonnas.

Mõned intervjuueeritavad väitsid, et nad kogukonnaga ei suhtle ja suhtlust ei peeta ka oluliseks, kuid samas tuli intervjuust välja, et naabruskonnas elavad kauaaegsetele elanikel on siiski omavahel kontakt. Näiteks küsimusele, „Kas peate suhtlust naabritega oluliseks?“ vastas intervjuueeritav: *„Ei ole üldse oluline(.)me ei pea vajalikuks (.)...”* (Mees 80, Tammelinnas 32). Ja hiljem vestluse käigus lisas, et *„... aga naabreid ma tunnen peaaegu kõiki (.)teretame (.)ajame juttu (.) noh kui mitte teatud aga ikkagi (.)noh kuidas läheb (.)oh suu laps on juba nii suur...”* (Mees 80, Tammelinnas 32). Seega võiks sellest pigem välja lugeda, et kuigi eitatakse suhtluse vajalikkust, on see ikkagi inimeste jaoks oluline.

Paljudest intervjuudest tuli välja, et kauaaegsed elanikud sooviks rohkem kogukonnaga suhelda, kuid oodatakse pigem teistepoolset algatust. Soovi suhelda kogukonnaga näitas ka intervjuudes palju mainitud piirkonna oma kohviku soov, milles nähti sotsiaalse suhtluse pinda.

„...Et kui oleks keegi, siis ju võiks suhelda, ega ma suhtlemise vastu (.) ei ole põhimõtteliselt (.) aga, et ise läheks nagu otsima (.) seda kah ette ei võta,“ (Naine 86, Tammelinna 50 aastat).

Vana-Tammelinna alla 10 aasta elanud intervjuueeritavad pidasid oma suhtlust kogukonnaga väheseks. Pooled uutest olijatest pigem ei suhelnud naabruskonnas. Intervjuueeritud uutest elanikest olid peaaegu kõik lastega pered, kes kolisid Vana-Tammelinna, et oma elukeskkonda parandada. Intervjuusid analüüsid tuli välja, et kuna lapsed olid väikesed ja nõudsid palju vanemate tähelepanu, siis jäi inimestel vähem aega kogukonnaga suhtlemiseks. Prioriteediks oli seatud pigem head suhted lähinaabritega.

„Ma arvan et praegu on paigas kõik see on nagu loomulike me nagu väiksema poisiga palju tegemist ka et (..) ma arvan et selles mõttes toimib et kõik (..) mingit tava puudu jääki ei ole“. (Naine 34, Tammelinna 2 aastat).

Kui Tammelinna kauaaegsete elanike puhul oli näha, et naabruskonda sulandumine ja kogukonnatunne kas puudus või hakkas hääbuma, siis paljude alla 10 aastat piirkonnas elanud intervjuueeritavate jutust tuli välja, et ollakse pigem osaliselt naabruskonda sulandunud või sulandutakse, kuigi nende naabruskond oli väga kitsas. Piirkonnas alla 10 aasta olnud inimeste puhul oli piirkonda sulandumise tundel ilmselt teguriks head suhted lähinaabritega.

Intervjuude analüüsis vaadati ka, kas inimesed Tammelinna päevadel osalevad. Seda vaadati ühe osana kogukonnaga suhtlemisest. Selgus, et linnaosa päevadest on intervjuueeritavatest väga vähesed osa võtnud. Pigem vastati eitavalt. Samas tuli välja ka, et mõne jaoks olid linnaosa päevad just olulised kogukonnaga suhtlemise võimaluseks.

“... Ainult Tammelinna päevadel me oleme nagu ühiselt kokku saanud, et just nagu, ütleme just nagu selle majaga siin, selle maja inimestega, siinpool, aga teistega (.)...” (Naine 56, Tammelinna 19 aastat).

Intervjuudest selgus, et uute ja kauaaegsete elanike vaheline suhtlus ei olnud alati eelavamustevaba. Uusi elanikke nähti ohuallikana ja neile omistati teatud käitumismuster. Kauaaegsete elanike poolt räägiti, et uute piirkonda kolijate poole vaadatakse kartusega, et kas on sobilikud inimesed ja ikka oskavad hoida piirkonna väärtusi. Seda kinnitasid ka mitmed intervjuud uute elanikega. Pigem oldi seda meelt, et piirkonda on raske sulanduda.

Suhtlemine uute ja kauaaegsete elanike vahel

Intervjuude analüüsist selgus, et kauaaegsete elanike suhtlusringkond jäi pigem oma eakaaslaste ja teiste kauaaegsete elanike sekka. Piirkonda kolinud uute elanikega ei tekkinud väga kiirelt uusi kontakte. Põhjuseks võis olla erinev vanus, huvid, käitumismustrid jms. Samuti tuli intervjuudest välja, et kauaaegsed vanemaegsed elanikud just kui ka pelgasid uutega suhelda. Uusi peeti veidi uhketeks.

„... praegused, uued, need uusrikkad tunduvad küll, et nad ei ei tahagi kedagi tunda ja aga nad siin omavahel muidugi suhtlevad „ (Naine 68, Tammelinna 44 aastat).

Samas on nii kauaaegsed elanikud kui ka piirkonnas vähem aega elanud elanikud huvitatud suhtlusringkonna laienemisest. Ilmselt oli see inimlik soov suhelda ümbruskonnaga ja tunda end läbi selle turvaliselt. Intervjuudes oli ka näiteid, kus kauaaegsed elanikud otsisid suhtlust omal algatusel.

Uuemate ja vanemate elanike vaheline suhtlust alla 10 aastat piirkonnas elanud inimeste poolt kajastus intervjuudes väga põgusalt. Pigem selline suhtlus puudus. Sarnaselt kauaaegsete elanikega ootasid ka uuemad elanikud, et nendega pigem ise tullakse kontakti otsima.

„... me eraldi ei hakka minema iga ukse taha et tere me oleme uued elanikud ja et kes te olete... Ühe naabrina sealt poolt saame ka normaalselt läbi Tema uuris siin paarasja ise tuli meie poole ja siis(..) aga otseselt ei tereta siin mingit ülejäänud naabritega nii väga ei tunne... „ (Mees 35, Tammelinna 2 aastat).

3.4. Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna naabruskondade muutuste võrdlus

Naabruskonna muutuste tunnetatavad mõjud olid kahes uurimispiirkonnas sarnased, kuid esines ka väikesed erinevusi (tabel 3). Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uuringualadel tehtud intervjuudest võib järeldada, et elanikud on oma elukeskkonnaga ja naabruskonnaga pigem rahul. Sealsete muutuste üldiseks tulemuseks võibki pidada seda, et kunagised allakäinud siselinnalad (Tammelinna vähem kui Karlova) olid muutunud rahulikuks ja meeldivaks elupiirkonnaks. Üldiselt tajusid nii Karlova kui ka Tammelinna uuringuala elanikud linnakeskkonna uuenemist nii elanike sotsiaalses ja majanduslikus muutuses, aga ka hoonete väljanägemises. Väikeseks erinevuseks kahe uuringuala juures oli see, et Ees-Karlova elanikud tunnetasid piirkonna muutumist turvalisemaks, Vana-Tammelinna omad aga ebaturvalisemaks, seda eelkõige kauaaegsemate elanike seas.

Tabel 3. Naabruskonnas tajutud muutused ning hinnang muutustele võrdlevas perspektiivis Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uurimisaladel.

Muutused		Karlova		Tammelinna	
		Muutuse tunnetus	Hinnang/ rahulolu	Muutuse tunnetus	Hinnang/ rahulolu
Füüsilised muutused	Elamud	Paljud elamud on restaureeritud	Ajaloolise miljöö väärtustamine ja selle säilimisele kaasaaitamine uute ja kauaaegsete elanike poolt, muutus positiivne.	Paljud elamud on restaureeritud	Ajaloolise miljöö väärtustamine ja selle säilimisele kaasaaitamine uute ja kauaaegsete elanike poolt, muutus positiivne.

	Hoovid	Hoovid on korda tehtud.	Uued ja kauaaegsed elanikud tajuvad, et linnakeskkond on visuaalselt ilusam, muutus positiivne.	Hoovid on suletud ja varasemad läbipääsuteed tõkestatud.	Uued ja kauaaegsed elanikud tajuvad, et linnakeskkond on visuaalselt ilusam, muutus positiivne. Kauaaegsed tajuvad, et elanike privaatsus on suurenenud, vähem suhtlust, muutus negatiivne.
	Tänavad	Teede ja tänavate parandamine	Uued ja kauaaegsed tajuvad, et tänavatolmu vähenemist ja teede lihtsamat läbimist, muutus positiivne.	Teede olukorra kehvenemine	Uued ja kauaaegsed elanikud tajuvad jätkuvat vajadust teede parandamisest, negatiivne tunnetus.
	Liiklus	Liiklus on muutunud tihedamaks	Uued ja kauaaegsed tajuvad parkimisprobleeme tänavatel, muutus negatiivne.	Liiklus on muutunud tihedamaks	Uued ja kauaaegsed tajuvad parkimisprobleeme tänavatel, muutus negatiivne.
	Linna haljastus	Alleede uuendamine	Kauaaegsete elanike pahameel, negatiivne.	Suurte puude mahavõtmine	Uute elanike poolt tajutakse, et hoove on keeruline uuendada, negatiivne tajuga Kauaaegsed tajuvad rohelisuse vähenemist, muutus negatiivne.
	Teenindus	Teenindusasutuste taasteke Tähe tänavale	Uued ja kauaaegsed tajuvad linna keskkonna muutumist majanduslikult aktiivsemaks, muutus positiivne.	Kohaliku Tamme poe kadumine	Uued ja kauaaegsed tajuvad puudust avalikust pinnast, mis võimaldab kohalike elanike juhuslikku kokkusaamist, muutus negatiivne.
Elanike tunnused	Elanike vanus	Elanikkonna noorenemine	Kauaaegsed tajuvad eakate sotsiaalset isoleerumist, muutus negatiivne.	Uute elanike tulek piirkonda	Kauaaegsed tajuvad eakate sotsiaalset isoleerumist, muutus negatiivne.
	Elanike majanduslik seis	Vaesemate elanike vähenemine	Uued ja kauaaegsed tajuvad elamute erinevat füüsilist kvaliteeditaset, konfliktid seoses hoonete ühise haldamisega, muutus negatiivne.	Vaesemate elanike vähenemine	Uued ja kauaaegsed tajuvad elamute erinevat füüsilist kvaliteeditaset, konfliktid seoses hoonete ühise haldamisega, muutus negatiivne.
	Stabiilsus	Vähe üürikortereid	Uued ajuvad, et elanike liikuvus on väike, kogukonnatunde suurenemine.	Vähe üürikortereid	Uued ajuvad, et elanike liikuvus on väike, kogukonnatunde

			Kauaaegsed eakad ei saa elukohta vahetada, kuna pole võimalusi ja ressursse, muutus negatiivne.		suurenemine. Kauaaegsed eakad ei saa elukohta vahetada, kuna pole võimalusi ja ressursse, muutus negatiivne.
Sotsiaalsed muutused	Sotsiaalne suhtlus	Elanikkonna omavahelise läbikäimise vähenemine	Kauaaegsed tajuvad naabritevahelise suhtluse vähenemist, muutus negatiivne. Kauaaegsed tajuvad kogukonnatunde vähenemist, muutus negatiivne.	Elanikkonna omavahelise läbikäimise vähenemine	Kauaaegsed tajuvad naabritevahelise suhtluse vähenemist, muutus negatiivne. Kauaaegsed tajuvad kogukonnatunde vähenemist, muutus negatiivne.
	Turvalisus	Riskirühmade vähenemine	Uuemad ja kauaaegsed tajuvad turvalisuse suurenemist, positiivne mõju	Piirkond on muutunud atraktiivseks riskirühmadele	Kauaaegsed tajuvad turvalisuse vähenemist, pisivargused, negatiivne mõju
	Kogukonna-liikumised	Karlova Selts	Uuemad tajuvad kogukonnatunde suurenemist, positiivne mõju	Tammelinna Selts	Mõju puudub

Füüsilised muutused

Füüsilise linnakeskkonna muutumine mõjutas uuringualade miljööväärtuslikkuse säilimist. Paljud uuringualade elanikud valinud eluaseme miljööväärtuslikesse piirkondadesse, kuna väärtustasid ajaloolist linnakeskkonda. Miljööväärtuslike hoonete restaureerimine oli respondentide arvates muutnud linna keskkonna visuaalselt ilusamaks. Protsessi positiivse omadusena nägid nii vanad kui ka uued Karlova elanikud eelkõige linna füüsilise keskkonna paranemist ja linnamiljöö muutumist ilusamaks. Uued elanikud investeerivad oma elamute kordategemisele.

Elmute füüsiline uuenemine tulenes elanike omaalgatusest, mis eeldas korterelamute puhul palju koostööd. Seega võib öelda, et linnakeskkonna füüsilise uuenemisega kaasnes sotsiaalsete suhete tugevnemine või nõrgenemine. Kuna hoonete renoveerimise protsess oli elanikele rahaliselt kulukas, siis tekitas see vahel elanike vahel ka erimeelsusi.

Hoonete üldine renoveerimine piirkonnas ajendas ka teisi sealseid elanikke üldist trendi järgima ja ka panustama sellesse. Kortermajade elanikud olid ka erineva sotsiaalmajandusliku taustaga ja väärtustega ning alati ei leitud ühist keelt renoveerimisel. Intervjuudest tuli välja, et elamute restaureerimine muinsuskaitse nõuetest lähtuvalt oli üheks naabritevaheliste erimeelsuste tekitajaks. Sellega omakorda kaasnes rahulolematuse elukohaga ning isegi ka kavatsus mujale kolida.

Samas tuli intervjuudest ka välja, et füüsilise keskkonna parandamine läbi hoonete renoveerimise aitas kaasa ka kogukonnatunde tekkimisele. Mitme korteriga elamu korrashoid nõudis elanikepoolset koostööd ja teineteisega suhtlemist. Nii Ees-Karlova kui ka Vana-

Tammelinna intervjuudest tuli välja, et koos aias tegutsemine või siis elamu korrastamine aitas luua naabritega tugevamat kogukonnatunnet.

Linnaruumi füüsiline uuenemine läbi restaureerimise ja õuealade heakorrastuse oli suurendanud Vana-Tammelinna uuringuala elukvaliteeti. Inimesed tajusid, et nad elavad hinnatud piirkonnas. Sellest tulenevalt oli tekkinud elanikel ilmselt ka tunne, et linnavalitsus peaks rohkem prestiižsete alade eest hoolitsema. Negatiivsena tajuti Vana-Tammelinnas teede kehva olukorda ja talvel koristamata lund tänavatel.

Seoses tänavate olukorraga tundsid uuringualade elanikud erinevat mõju. Vana-Tammelinnas ei olnud elanikud teede ja tänavate korrashoiuga rahul. Ees-Karlovas hinnati olukorda rahuldavaks. Karlova uuringualal tuli välja, et linna teede ja tänavate korrastamisega kaasnenud mõjuks oli peamiselt elukeskkonna paranemine. Seoses asfaldi panekuga tajuti tänavate muutumist puhtamaks. Samuti toodi muutuse positiivse mõjuna välja lihtsamat liikumist tänavatel. See omakorda tekitas elanikes suuremat rahulolu naabruskonnaga. Mõlemal uuringualal tajuti liikluse muutumist tihedamaks. See tekitas probleeme autode parkimisega tänavatel ja lumerohketel talvedel liikluse mitte sujumist.

Muutused teenindusasutustega põhjustasid nii Vana-Tammelinnas kui ka Ees-Karlovas elanike rahulolematust. Ees-Karlova puhul tuli selgelt välja muutuste kaks perioodi. Kõigepealt kadusid 90ndatel ära sotsialistliku perioodi teenindusasutused. Seejärel asendusid need kasutatud kaupade poodidega, mis seoses linnakeskkonna paranemisega olid hakanud omakorda muutuma kvaliteetseteks kohvikuteks ja nišipoodideks.

Mõlema uurimisala intervjueeritavad soovisid piirkonda mõnd toidupoodi. Samas Vana-Tammelinnas oli lähedal Konsumi pood, kuid intervjuudest võis välja lugeda, et puudust tunti mõne kohviku või väikese poekese järgi, mis elanikke juhuslikult kokku viiks ja võimaldaks sotsiaalset suhtlust. Ees-Karlovas tekkis elanikel uute kohvikute tekkega ja taaskasutuskaupluste vähenemisega oma elukeskkonnast parem tunne. Paljud intervjueeritavad lootsid, et kunagi on Ees-Karlova ajalooline linnaosa, kus on kvaliteetsed poekesed ja aktiivne tänavaelu.

Elanikkonna muutused

Seoses uute elanikega kolimisega piirkonda tajusid nii kauaaegsed kui ka uuemad Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uuringualade elanikud naabruskonna elanikkonna noorenemist. Intervjuudes toodi sageli näiteid uutest peredest, kes lähinaabrusesse olid kolinud. Samuti nimetati elanikkonna noorenemise mõjuna eakate inimeste vähenemist piirkonnas. Paljud eakad intervjueeritavad tõid välja, et eakaaslasi on palju vähemaks jäänud.

Elanike muutusega Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uuritud naabruskondades kaasnes tõenäoliselt ka sealse elanikkonna muutumine jõukamaks. Peamiselt tuli see välja kauaaegsete elanikega tehtud intervjuudest. Üsna mitmel korral olid eakate kauaaegsete elanike eluasemed kehvas seisus kui piirkonda kolinud uuemate elanike omad. Eakate kauaaegsete elanike poolt tõdeti, et elupiirkond on elamiseks hea, kuid korter vajaks remonti.

Majanduslik ebavõrdsus tuleb välja intervjuudest, kus räägitakse koostööst majaelanikega. Maja haldamine ja selle korrashoidmine oli keskseid muresid intervjueeritud elanikel. Intervjuude analüüsist tuli välja ka neid isikuid, kes olid rahulolematud, et teised

maja juures midagi muuta soovivad. Näiteks üks intervjueritav ei soovinud teha korteriühistut, et majal katus vahetada ja muid heakorratöid teha, kuna tal polnud selleks rahalisi ressursse. Erimeelsused naabrite vahel muutsid naabrite vahelise suhtluse halvaks.

Seoses elanikkonna muutumisega oli nii Ees-Karlova kui ka Vana-Tammelinna uuritud naabruskondade elanikkond muutunud stabiilsemaks. Nõukogude ajal olid piirkondades peamiselt riigi poolt hallatud üürikorterid. Peale 90ndaid tagastati elamud nende õigusjärgsetele omanikele. See suurendas aga piirkondades omanike poolt hõivatud eluasemete arvu. Ka intervjuudes toodi välja, et elukohta Karlovasse või Tammelinna leida oli väge keeruline. Elukoha leidmisega seotud probleemid tulid esile eelkõige uuemate elanikega läbiviidud intervjuudest. Sageli oli otsitud eluaset mitmetest piirkondadest korraga. Kuid samas tõdesid eluasemete piiratud valikut ka Tammelinna elanikud. Näiteks kauaaegsed elanikud, kes soovisid elukohta vahetada samas piirkonnas, ei näinud selleks eriti võimalusi.

Rahulolematus naabritega ja naabrite vahetumine oli üks keskseid teemasid, mis tekitas eluasemega rahulolematust. See tuli välja nii kauaaegsete kui ka uute inimestega tehtud intervjuudest. Osalt oli see seotud majaelanike muutustega. Näiteks tõdeti, et kortermaja uute elanikega harjumine võttis aega. Naabritevahelised suhted olid peamised, mis ajendasid inimesi mõtlema eluaseme vahetamise peale.

Samas aga ei olnud üksi intervjueritav nõus lähiajal oma elukohast lahkuma. Seda ilmselt seetõttu, et sobiva eluaseme leidmine oli keeruline (vähe pakkumisi kinnisvaraturul, vähe suuri kortereid, siselinnal aladel keeruline leida sobiva hinnaklassiga elamist jms). See omakorda viitab elanike stabiilsusele uuritavatel siselinnal aladel. Samuti ei soovinud ka need elanikud, kes ei ole suutnud oma eluaset korda teha, piirkonnast lahkuda, kuna see oli nende kodu ja teiseks puudusid rahalised võimalused.

Sotsiaalsed muutused

Nii Karlova kui ka Tammelinna uuringualal kaasnesid elanikkonna muutumisega ka sotsiaalsed muutused, mida kõige enam tajusid mõlema uuringuala kauaaegsemad ja just pigem eakamad elanikud, kes tundsid, et nende sotsiaalne suhtlusvõrgustik oli kahanenud. See omakorda oli vähendanud kogukonnatunnet ja eakamad kauaaegsed elanikud tunnetasid sotsiaalset tõrjutust. Elanikkonna noorenemise negatiivseks kaasnähtuseks peeti ka vanemaealise elanikkonna vähenemist ja nende isoleerumist.

Elanike vahetumine tõi kaasa sotsiaalmajanduslikult kehvemal järjel olevate elanike lahkumise piirkondadest. Nii kauaaegsed kui ka uuemad elanikud Ees-Karlovas tundsid seoses elanike vahetumisega, et vähenenud on riskigruppide arv tänavatel. See omakorda tekitas tunde, et naabruskond on muutunud turvalisemaks. Kauaaegsed elanikud tajusid Vana-Tammelinna uuringualal aga turvalisuse vähenemist, sagenema olid hakanud pisivargused, mis oli muutnud elanikud ettevaatlikumaks ja hoolikamaks.

Mõlemas naabruskonnas tegutseb linnaosa selts. Intervjuude analüüsist selgus, et suurem mõju kogukonnatunde tekkimisel oli Karlova Seltsil. Karlova elanikel oli sellega suuremal või vähemal määral kokkupuude olemas. Samas Tammelinna Seltsi tegevusest oldi kuuldud, kuid ühelgi intervjueritaval sellega otsest kontakti polnud.

4. ARUTELU

Kui Lääne-Euroopa paljude linnade näitel on elamupiirkondade ulatuslik uuendamine toimunud linnavalitsuste suunatud protsessina (Widmer and Kübler 2014), siis Tartu linnaosade Karlova ja Tammelinna näitel on füüsilise linnakeskkonna uuendamine toimunud pigem elanike omapoolse algatusena. Sellegipoolest võib käesoleva uurimuse kvalitatiivse andmeanalüüsi tulemusena väita, et Tartu linnauuendusprotsessi tulemustes on näha sarnasusi Lääne-Euroopas kogetuga, näideteks elanikkonna vahetumine, linnakeskkonna paranemine ja eakate sotsiaalse tõrjutuse ilmnemine.

Naabruskonna piiritlemine ning seda mõjutavad tegurid

Nii Ees-Karlova kui ka Vana-Tammelinna uuringualadel läbiviidud intervjuude analüüsist selgus, et elanike kodupiirkonnana tajutud tänavad seostusid peamiselt nende igapäevaste liikumisteedega ja ruumiga, kus kasutatakse teenuseid. Ka teiste uuringute põhjal on inimestele oma naabruskonna või siis kodupiirkonna tunnetamisel olnud olulised erinevad maamärgid (tänavad, teed, ristmikud, poed jne), mida elukoha läheduses kogetakse (Logan and Molotch 1987, Holvandus 2015). Mõlema uurimisala puhul oli märgata väikest erinevust kauaaegsete ja uuemate elanike kodupiirkonna ulatuse tajumises, mis ilmselt tulenes erinevusest igapäevastes liikumisharjumustes. Ees-Karlova uuringualal tajusid uuemad elanikud kodupiirkonda kauaaegsematest elanikest veidi laiemalt ning Vana-Tammelinna vastupidiselt. Ka varasematest uuringutest tuleb välja, et elanike määratlus naabruskonnast võib olla erinev (Hwang 2016).

Ees-Karlova uurimisalal läbiviidud intervjuude analüüsist selgus, et kauaaegsete ja piirkonnas alla 10 aasta elanud inimeste naabruskonna ehk kodupiirkonna tajus oli märgata väikeseid erinevusi. Üldiselt tajuti kodupiirkonnana sarnast ala, kuid uuematel elanikel oli see veidi suurem. Seda võib seostada uuemate elanike suurema liikuvusega piirkonnas jalgsi ja rattaga. Kodupiirkonna taju Vana-Tammelinna uuematel elanikel võis olla väiksem võrreldes kauaaegsemate elanikega seetõttu, et väga sageli kasutasid uuemad elanikud liikumiseks autot, mis samas Karlova intervjuude puhul nii sageli välja ei tulnud.

Nii Ees-Karlova kui ka Vana-Tammelinna uuringuala intervjuueeritavate poolt toodi oluliste kohtadena välja need, mis olid seotud nende igapäevaste liikumisteedega, kunagiste mälestustega, sotsiaalse suhtlusega või vaba aja veetmisega. Varasemad uuringud on väitnud, et kohtadel on seotus inimestevaheliste suhete võrgustikega, teiste kohtade ja tegevustega (Bennett 2014: 669). Mõlema uuringuala kauaaegsete ja uuete elanike poolt nimetatud olulised kohad olid seotud intervjuueeritavate igapäevaste liikumisteedega (nt kodunt tööle, lasteaeda ja koju tagasi) ja teenuste (nt lasteaed, pood, kohvik, raamatukogu) kasutamisega piirkonnas. Samuti nimetati oluliste kohtadena rekreatsioonivõimalusi pakkuvaid objekte nagu staadionid, rohealad, jalutamiseks sobivad ilusad vaiksed ja rohelised tänavad jalutamiseks (nagu Elva tänav Tammelinna). Teiseks kujundasid koha- ja naabruskonnataju intervjuueeritavatel elanikel mälestused piirkonnast. Eelkõige vanemaealised elanikud rääkisid olulistest kohtadest seoses mingite kindlate mälestustega lapsepõlvest või siis perioodist, kui nad sotsiaalselt rohkem naabruskonnaga suhtlesid. Seega toetab ka käesolev uuring naabruskonna kui ka koha taju seotust inimestevaheliste suhete võrgustikega, teiste kohtadega ja tegevustega. Samuti toetab käesolev uurimus varasemate uuringute väiteid, et

inimeste emotsioonidel ja kogetud koha elementidel on omavaheline seos (Bennett 2012, Tuan 1979). Paljud kauaaegsed elanikud kirjeldasid nii oma kodu piirkonda kui ka selles olevaid olulisi kohti koos mingite emotsioonide ja mälestustega.

Mõlema uuringuala kauaaegsete elanike intervjuudest selgus, et kohatunde peamiseks tekitajaks on olnud aeg. Ka Bennett (2012) on oma uurimuses rõhutanud kohatunde ja aja tugevat seost. Intervjuudest tuli seega selgelt välja kodu psühholoogiline väärtus. Mõni kauaaegne elanik tajus seoses naabritevaheliste halbade suhetega soovi kolida mujale, kuid üheks takistavaks teguriks oli ka tugev kohatunne. Kohatundega seostasid elanikud soovi jääda samasse piirkonda. Eluaseme vahetust peeti keeruliseks seoses rahaliste võimlauste piiratusega ja samas piirkonnas olevate pakkumiste vähesusega. Ka varasemad uuringud on väitnud, et elukoha vahetusel võib oluliseks teguriks olla majanduslike ressursside piiratus (Kearns and Parkinson, 2001) ja ka elamuturu käive (Dieleman 2000).

Kohatunnet tundsid peaaegu ka kõik piirkonadades alla 10 aasta elanud elanikud. Kuna kõik intervjueeritavad olid oma eluasemete omanikud, siis võib eeladada, et eluaseme omamisel oli ka roll kohatunde kujundamisel. Ka varasemad uuringud on väitnud, et kontroll võib aidata luua kohatunnet (Scannell and Gifford 2016:18). Paljude uuemate elanike puhul tuli välja, et kõige enam investeeritakse naabritevahelistesse suhetesse, mis intervjuudele tuginedes oli paljudel tekitanud ka kogukonnatunde. Seega võib järeldada, et kontroll nii eluaseme kui ka seda ümbritsevate lähedaste naabritevahelise suhtluse üle võib olla uuematel elanikel esmaseks teguriks kohatunde kujundamisel.

Intervjueeritavate naabruskonna muutumise taju ja rahulolu sellega

Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uuringualade intervjueeritavad iseloomustasid oma asumeid sarnaselt. Mõlema piirkonna puhul peeti elukeskkonda peamiselt vaikseks, rohelseks, ilusaks ja ajalooliselt väärtuslikuks. Nii Ees-Karlova kui ka Vana-Tammelinna uuemad elanikud väärtustasid kõige enam piirkonna lähedust kesklinnale. Mõlema uuringuala kauaaegsemate elanike jaoks oli aga kõige olulisem piirkonna rohelisus ja vaikus. Võimalik, et mõlema elanikerühma puhul mängivad rolli vanusest tulenevad väärtushinnangute erinevused. Ka Kährlik ja teiste kaasautorite (2015: 369) uuringu üheks tulemuseks oli, et siselinna aladele kolivad inimesed, kuna need on sageli kesklinnale lähedal, rohelised ja hea kvaliteediga (Kährlik et al. 2015: 369). See tuli välja nii Karlova kui ka Tammelinna uuringualadel tehtud intervjuudest.

Ees-Karlova uuringualal läbiviidud intervjuudest järeldus, et kauaaegsed ja uuemad elanikud tajusid naabruskonnas toimunud muudatusi erinevalt. Kui uuemate elanike poolt tajuti eelkõige naabruskonna välisilme muutumist läbi hoonete renoveerimise, siis kauaaegsemad elanikud tajusid kõige enam elanikkonna muutust ja sellega kaasnenud üldise suhtluse muutumist. Ka Bashir ja Flint (2010) jõudsid järeldusele, et isikute ettekujutus naabruskonnast ja selles toimuvate muutuste ulatusest ning iseloomust on erinev.

Kui lähtuda gentrifikatsiooni eri ilmingutest, siis Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna puhul võib olla naabruskonna muutumine olla kõige rohkem seotud marginaalse gentrifikatsiooni ja eluasemete uuendamisega (Criekingen and Decroly 2003). Kuna Ees-Karlova linnaosa on ülikooli suhtes väga soodsa asukohaga, siis on piisavalt inimressurssi,

kes marginaalsed gentrifikatsiooni läbi viivad. Samuti tuli ka intervjuude analüüsist välja, et piirkonnas tajuti noorte inimeste suurenevat hulka. Mitmed intervjuueeritavad olid seotud ülikooliga kas läbi töö või õppimise. Ka Smith (2005) ning Chatterton ja Goddard (2000) on oma uuringutes seostanud linnaruumi uuenemise ja gentrifikatsiooni ühe tõuketegurina tudengite suurenevat hulka piirkonnas.

Vana-Tammelinna puhul võis näha nii marginaalsed gentrifikatsiooni kui ka elamute uuendamise protsessi. Seega toetab antud uuring toetab Crieking ja Decroly (2003) uuringu tulemusi linnaruumi uuendamise protsesside mitmekesisusest. Kunagi oli uuritava Vana-Tammelinna alal elanud väga palju haritlasi. Seega võis tegu olla niinimetatud keskklassi inimeste elamutega. Intervjuudest tuli välja, et linnakeskkonna uuendamine on toimunud nii piirkonda rännanud uute inimeste kui ka sealsete kauaaegsete elanike poolt, kes oma elamuid on renoveerinud. Samuti tajusid Ees-Kalrova ja Vana-Tammelinna elanikud piirkonna elanike majanduslikku heaolu erinevalt. Erinevalt Ees-Kalrovast toodi Vana-Tammelinna välja uursrikaste olemasolu ja nendega distantsi hoidmine. Ees-Kalrovat peeti aga veidi boheemlasliku ilmega piirkonnaks. Ka marginaalse gentrifikatsiooni tulemuseks ei ole rikas naabruskond ja uuendamise tulemuseks on (Crieking and Decroly 2003: 2454).

Burns ja teised (2012) on öelnud, et piirkondades, mis gentrifikatsiooni läbi uuenevad, võivad vanemaealised elanikud tunda võõrandumist, ebaturvalisust ja sotsiaalset tõrjutust. Sama võis märgata ka Vana-Tammelinna ja Ees-Kalrova uuringualadel elanud eakate kauaaegsete elanike puhul. Eakamas elanikud ei liikunud enam piirkonnas nii palju ringi kui varem, nende sotsiaalne suhtlusvõrgustik oli kahanenud. Analüüsist tuli välja, et enamasti noored suhtlesid noortega ja eakad teiste eakatega. Nii Ees-Kalrova kui ka Vana-Tammelinna uuringualadel hoidsid eakad kauaaegsed elanikud noorematest elanikest eemale. Tajuti, et ei sobita omavahel. Ka Hedman (2011) leidis, et sarnased ühiskonnagrupid eelistavad sarnaseid naabruskondi.

Vana-Tammelinna intervjuudest tuli välja, et elanikud kasutavad piirkonda eelkõige puhkamiseks. Pärast tööd ja muid igapäevaseid askeldusi oldi väga kodu- ja perekesksed. Suured aiad ja eramajade olemasolu võimaldas Vana-Tammelinna elanikel tegutseda naabritest isoleerituna. Kaasaegsed võimalused ja kiired kommunikatsiooniühendused võimaldasid inimestel suhelda oma isiklike välja kujunenud suhtlusvõrgustikega rohkem kui vanasti. Vajadus naabruskonnas oleva tugeva sotsiaalse võrgustiku järele oli väike. Ka Forrest ja Kearns (2016) järeldasid oma uurimuses, et naabruskond on muutunud olulisemaks puhkuse ja vaba aja veetmise alaks ning tänapäeval toimuvad mingid varem naabruskonnas tehtavad tegevused kodus või siis väljapool naabruskonda.

Naabruskonna muutumise tulemused

Kuigi Ida-Euroopa ja Lääne-Euroopa linnauuendusprotsess on olnud erinev, on näha gentrifikatsiooni tulemusel linna keskkonna muutumisel sarnaseid mõju tulemusi. Vanemaealised elanikud tunnevad end tõrjutult, nende naabruskonnaga suhtlemine on vähenenud, naabruskonna olulisus igapäevaelu osana on langenud, elanikkond on uuenenud ja sotsiaalmajanduslikult segunenud. Ka Burns'i (2012) uurimust ilmnes, et eakamad elanikud on haavtumad kui nooremad inimesed.

Kõige enam tulid Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna uuringualadel esile füüsilised muutused. Füüsilise linnakeskkonna muutumine mõjutab peamiselt uuringualade mijoöväärtuslikkuse säilimist. Hoonete restaureerimine muutis linna keskkonna visuaalselt ilusamaks. Samuti tunnetasid intervjuueeritavad seoses linna teede ja tänavate korrastamisega elukeskkonna paranemiste. Seoses asfaldi panekuga Ees-Karlovas tajuti tänavate muutumist puhtamaks. Linna keskkonda ei samastatud enam väga varasema agulimiljööga. Sellest tulenevalt soovisid ilmselt ka sealsed elanikud, et varasemad kasutatud poodide kauplused asenduksid peagi nišpoodidega ja kohvikutega. Ka Atkinson (2004) väitis oma uuringus, et gentrifikatsiooni positiivseks mõjuks on linna keskkonna paranemine, mis omakorda meelitab piirkonda ligi uusi investeeringuid.

Füüsilise keskkonna muutumise negatiivseks mõjuks peeti liikluse tihenemist, millega kaasnesid mõlemal uuringualal probleemid parkimisega ja liikluse sujumisega talvisel lumerohkel ajal. Parkimis- ja liiklusprobleemid tekitasid elanikes rahulolematust. Võimalik, et probleemi suurendas ka see, et uuringu läbiviimse ajal olid teed lumised.

Sotsiaalsed muutused uuringualadel on seotud peamiselt neoliberaalse majanduspoliitika tulemustega. Nõukogudeaegsed üüripinnad asendusid 1990ndatel eraomandiga. Suur hulk elanikest asendus jõukamate elanikega, kes hakkasid investeerima elamute korrashoidu. Suhteliselt suur hulk omanike poolt hõivatud elupindasid viisid uuritud naabruskondades elanike stabiliseerumiseni, mis väljendus intervjuueeritavate ettekujutuses, et naabruskonna piires eluaseme vahetamine oleks olnud keeruline. Kauaaegsete elanike ja ka uute poolt tunnetati, et piirkonda oli juurde tulnud rohkem noori lastega peresid. Kuna paljud uuringualadel olevad eluasemed olid suured, osutusid need sobilikuks lastega peredele. Ka Hedman (2011: 1391) jõudis oma uuringus järeldusele, et enamasti valivad inimesed elamiseks naabruskonna, mille elanikkond ja vajadused on kõige sarnasem neile endile.

Seoses muutustega tajusid uuritavate naabruskondade kauaaegsemad eakad elanikud, et nende sotsiaalne suhtlusvõrgustik oli kahanenud. See omakorda oli vähendanud nende kogukonnatunnet ja eakamad kauaaegsed elanikud tundsid sotsiaalset tõrjutust. Ka Andersen (2008: 91) väitis oma uuringus, et kõige rohkem kaebab naabruskonna kehva maine üle elanikerühm vanuses 30-65 aastat

Mõlemas linnaosas tegutses linnaosa selts. Karlova uuringuala intervjuudest tuli välja selle tugevam mõju linnaosa sotsiaalsele siduvusele. Tammelinna puhul oli intervjuueeritavatel kontakt linnaosa päevade ja seltsiga väga väike. Võib arvata, et põhjuseks võib olla linnaosa elamute ruumiline paigutus, mis soodustab Tammelinnas privaatsemat elu ning sellest tulenevalt ei peeta seltsi tegevust oluliseks. Ka Hur ja Bollinger (2015) väitsid oma uuringud, et naabruskonna kogukondlikku ühtekuuluvust suurendavad naabruskonnas tegutsevad ühendused, juhul kui need toimivad aktiivselt.

Käesoleva uuringu tulemustele põhinedes võiks edasiseks uurimisküsimuseks olla et kas noorematel põlvkondadel tekib rahulolutunne väiksematest geograafilistest ja sotsiaalsetest ruumiskaaladest kui vanemaealistel inimestel. Samuti tuleks uurida aastaaegadest tulenevat mõju inimeste naabruskonnatunnetusele. Võimalik, et naabruskonna muutustest saaks parema ülevaate, kui intervjuueeritavad kirjeldaksid oma tundeid, suhtlust, harjumusi ja naabruskonnatunnetust läbi erinevate eluetappide.

5. KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida ajalooliste linnapiirkondade elanike naabruskonna taju ja seal toimunud muutuste tunnetus. Uurimuse näidisaladeks on Tartu kaks ajaloolist siselinna asumit - Vana-Tammelinna ja Ees-Karlova, kus vaadeldakse erinevusi kauaaegsete ja uuemate elanike poolse naabruskonna tunnetamisel.

Kvalitatiivne uurimus põhineb 26 elanikuga silmast silma läbi viidud poolstruktureeritud intervjuudel. Pooled intervjuueeritavatest olid uuringualadel kauaaegsed elanikud, pooled olid seal uuemad (elanud seal alla 10 aasta). Respondentide hulgas oli 11 meest ja 15 naist. Intervjuude ligikaudseks kestvuseks oli 1-1,5 tundi. Kõik intervjuud transkribeeriti sõna sõnalt, kodeeriti ja analüüsiti sisuanalüüsi meetodil.

Ees-Karlova uuringualal elatakse peamiselt 19. sajandi lõpu ja 20. sajandi alguse puust kortermajades. Vana-Tammelinna on iseloomulikeks 1920ndatel ehitatud suurte aedadega individuaalelamud. Nii Ees-Karlova kui ka Vana-Tammelinna uuringualade elanike poolt peeti oma elukeskkonda peamiselt vaikseks, rohelseks, ilusaks ja ajalooliselt väärtuslikuks alaks, mis on kesklinnale väga lähedal. Kauaaegsemad elanikud väärtustasid kõige enam vaikust ja rohelist, uuemad aga piirkonna lähedust kesklinnale.

Ees-Karlovast oli uuemate elanike kodupiirkonna tunnetus laiem võrreldes kauaaegsete elanikega. Samas aga Vana-Tammelinna uuemad elanikud tajusid kodupiirkonnana vaid väikest ala ümber oma kodu ning kodupiirkonna taju oli suurem kauaaegsetel elanikel. Põhjuseks võib olla Vana-Tammelinna uuemate elanike suurem sõltuvus autotranspordist võrreldes Ees-Karlova uuemate elanikega, kes peamiselt käisid jalgsi või kasutasid liikumisvahendina jalgratast.

Intervjuude analüüs näitas, et kahe uuringuala naabruskonna tunnetuses ja seal toimuvate muutuste tajus oli nii sarnasusi kui ka erinevusi. Samuti esines sarnasusi ja ka erinevusi kauaaegsete elanike naabruskonna tunnetuses võrreldes piirkonnas alla 10 aasta elanud elanike tunnetustega.

Nii Ees-Karlova kui ka Vana-Tammelinna siselinna alade elanikud tajusid, et viimastel kümnenditel on toimunud linnaruumis nii füüsilised, elanike- kui ka sotsiaalsed muutused. Mõlemal uuringualal suhtuti positiivselt füüsilistesse muutustesse. Omanike poolt renoveeritud korterelamud ja eramajad olid muutunud ilusamaks. Mõlema uuringuala intervjuueeritavad tunnetasid seoses linna teede ja tänavate korrastamisega elukeskkonna paranemist. Füüsilise keskkonna muutumise negatiivseks mõjuks oli liikluse tihenemine, millega kaasnesid mõlemal uuringualal probleemid parkimisega ja liikluse sujumisega talvel.

Seoses uuringualade elanike sotsiaalse ja majandusliku muutumisega tajusid intervjuueeritavad elanikkonna noorenemist. Gentrifikatsiooni tulemusena tundsid kauaaegsemad elanikud, et nende sotsiaalne suhtlusvõrgustik oli kahanenud. See omakorda oli vähendanud nende kogukonnatunnet ja eakamad tundsid sotsiaalset tõrjutust. Ees-Karlova uuemad inimesed tajusid lühikese aja jooksul elanikkonnas toimunud sotsiaalmajanduslikku muutust, mille tulemusena oli naabruskond muutunud turvalisemaks.

Antud uurimuses ei olnud kauaaegsetel elanikel linna keskkonna uuenemine elukohast lahkumise ajendiks. Intervjuueeritavad olid oma elukeskkonnaga pigem rahul.

Perception of neighborhood by inhabitants of historical urban areas: case of Ees-Karlova and Vana-Tammelinn suburbs in the city of Tartu, Estonia

Ederi Ojasoo

SUMMARY

Aim of the current MSc thesis paper is to analyse the perception of neighbourhood among inhabitants of Ees-Karlova and Vana-Tammelinn inner city suburbs in the city of Tartu, Estonia. Special attention is paid to studying the differences in perception of and satisfaction with physical and social changes in the neighbourhoods between long-term inhabitants and relative newcomers.

Qualitative analysis conducted is based on original data, gathered via semi-structured face-to-face interviews with total 26 different inhabitants, conducted at their homes. Half of respondents were long-term inhabitants while half were relative newcomers to studies neighbourhoods. Among respondents, there were 11 men and 15 women. Interviews that lasted in average for some 15 minutes were later transcribed and coded for content analysis.

Karlova suburb mainly consists of wooden apartment buildings from late 19th 20th Century while Tammelinn is largely a garden city with individual houses built since 1920s. Older respondents from both Karlova and Tammelinn inner city suburbs described their neighbourhoods as quiet and green. Especially newer dwellers primarily praised location close to the city centre.

In Karlova, newer dwellers described larger area as their 'neighbourhood' compared to those that had been living there longer. In contrary, newer inhabitants of Tammelinn described only small areas in direct vicinity of their houses as 'neighbourhood' while long-time inhabitants considered larger areas as being their 'neighbourhoods.' It is perhaps described by far larger car dependency of new dwellers of upper market Tammelinn compared to new dwellers of Karlova among whose the share of pedestrians and bikers is bigger.

In both suburbs, inhabitants feel both physical and social changes in their respective neighbourhoods in last decades. Physical changes are praised as positive in both suburbs as both apartment houses and private houses have undergone renovations, initiated by owners. While being positive about investments into pavements by the city, problems with increased traffic and parking problems were quoted by majority of respondents. In case of apartment buildings in Karlova, the upgrade of houses has caused tensions between neighbours but has also led to more social interaction. Possibly due to large share of apartment houses and less dependency on cars, newer inhabitants of Karlova interact with fellow dwellers far more than newer inhabitants of Tammelinn. Overall, it turned out that as result of gentrification, long-term and older dwellers feel generally excluded and their interaction with surrounding communities in their neighbourhood has decreased. However, all of the 26 respondents were happy about their neighbourhood and none was planning to leave.

TÄNUAVALDUSED

Käeoslevaga tänan oma juhendajat Anneli Kärhrikut nõuannete ja abistavate kommetaaride eest. Samuti tänan uuringus “Tartu elanike elukeskkonnatunnetus” osalejaid ja uuringu läbiviinud kaastudengeid, tänu kellele antud uurimus sai teoks. Kirjavigade vähendamise eest avaldan tänu Peep Mardistele.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. **Andersen, H. S.**, 2008. Why do residents want to leave deprived neighbourhoods? The importance of residents' subjective evaluations of their neighbourhood and its reputation', *Journal of Housing and the Built Environment*, 23(1), pp. 79-101.
2. **Atkinson, R.**, 2002. Does Gentrification Help or Harm Urban Neighbourhoods? An Assessment of the Evidence-Base in the Context of the New Urban Agenda. ESRC Centre for Neighbourhood Research, pp. 1-27.
3. **Atkinson, R.**, 2004. The evidence on the impact of gentrification: new lessons for the urban renaissance? *European Journal of Housing Policy*, 4 (1): 107-131.
4. **Atkinson, R., Flint, J.**, 2001. Accessing hidden and hard-to-reach populations: Snowball sampling strategies. *Social Research Update*, 33, pp. 1-4.
5. **Back L.**, 2009. Researching community and its moral projects. *21st Century Society: Journal of the Academy of Social Sciences* 4, pp. 201–214.
6. **Bailey, N., Gannon, M., Kearns, A., Livingston, M., and Leyland, A. H.**, 2013. Living apart, losing sympathy? How neighbourhood context affects attitudes to redistribution and to welfare recipients, *Environment and Planning*, 45 (9): 2154-2175.
7. **Bashir, N., Flint, J.**, 2010. Residents' Perceptions of Neighbourhood Change and Its Impacts. Research Paper No. 2. Centre for Regional Economic and Social Research Sheffield Hallam University, 50 pp.
8. **Beams, N.**, 2002. The World Economic Crisis: 1991-2001. World Socialist Web Site.
9. **Bennett, J.**, 2012. Doing Belonging: A Sociological Study of Belonging in Place as the Outcome of Social Practices. PhD thesis, School of Social Sciences, University of Manchester, 233 p.
10. **Bennett, J.**, 2014. Gifted places: the inalienable nature of belonging in place. *Environment and Planning D: Society and Space* 2014, volume 32, pp. 658– 671
11. **Bennett, J.**, 2015. Snowed in!: Offbeat Rhythms and Belonging as Everyday Practice. *Sociology*, vol. 49(5): 955–969
12. **Bergström, L., Ham M.**, 2010. Understanding Neighbourhood Effects: Selection Bias and Residential Mobility. Discussion Paper no. 5193, 22 p.
13. **Berk, M. G.**, 2005. The Concept of Neighbourhood in Contemporary Residential Environments: An Investigation of Occupants' Perception. Munich Personal RePEc Archive, 1-13.
14. **Brown, G., Brown, B. B., Perkins, D.**, 2004. New Housing as Neighborhood Revitalization: Place Attachment and Confidence Among Residents. *Environment and Behavior*, Vol. 36 no. 6: 749-775.

15. **Burns, V. F., Lavoie J.-P., Rose, D.,** 2012. Revisiting the Role of Neighbourhood Change in Social Exclusion and Inclusion of Older People. Hindawi Publishing Corporation Journal of Aging Research, 1-12.
16. **Burrows, R., Rhodes, D.** 1998. Unpopular places? Area disadvantage and the geography of misery in England. Bristol: The Policy Press, 6 p.
17. **Carrier, J.,** 1991. c: a Maussian view of exchange. Sociological Forum 6, 119–136.
18. **Champion, T.,** 2001. Urbanization, Suburbanization, counterurbanization and Reurbanization, in Padison, R. (editor) handbook of Urban Studies, London: Sage Publication, 143-161.
19. **Chatterton, P., Goddard, J.,** 2000. The Response of Higher Education Institutions to Regional Needs. European Journal of Education, vol. 35, no. 4, 2: 475-496.
20. **Clark, W. A. V., Ledwith, V.,** 2006. Mobility, housing stress, and neighborhood contexts: evidence from Los Angeles. Environment and Planning A 2006, vol. 38: 1077 -1093.
21. **Davidson, M.,** 2011. The Impossibility of Gentrification and Social Mixing. In: Bridge, G., Butler, T., Lees, L (editors), Mixed communities: Gentrification by stealth, 304 p.
22. **Dieleman, F.,** 2000. Modelling residential mobility; a review of recent trends in research Journal of Housing and the Built Environment 16: 249–265.
23. **Downs, A.,** 1981. Neighborhoods and Urban Development. Washington, DC: Brookings Institution.
24. **Duncan, O.D., Duncan, B.,** 1957. The Negro Population of Chicago. Chicago: Univ. Chicago Press.
25. **El-Ojeili, C., Hayden, P.,** 2006. Critical Theories of Globalization. Palgrave macmillan, 250 pp.
26. **Ersing, R. L.,** 2000. Residential Mobility as an Adjustment to Perceptions of Neighborhood, Crime: The Influence of Resources and Opportunity among Residents in Central Cities. Ohio State University. College of Social: 51-58.
27. **Filipovic', M.,** 2008. Influences on the Sense of Neighborhood. Case of Slovenia. Urban Affairs Review Volume 43 Number 5: 718-732.
28. **Forrest, R., Kearns, A.,** 2001. Social Cohesion, Social Capital and the Neighbourhood. Urban Studies, Vol. 38, No. 12, 2125–2143.
29. **Franke, T., Löhr, R.,** 2001. Neighbourhood Management - A Key Instrument in Integrative Urban District Development. Paper delivered at the EURA-Conference "Area-based initiatives in contemporary urban policy - innovations in city governance", Copenhagen, 17-19 May.
30. **Freeman, L.,** 2005. Displacement or succession?: Residential mobility in gentrifying neighborhoods. Urban Affairs Review, 40: 463-491.

31. **Fukuyama, F.**, 1991. *The End of History and the Last Man*. London: Penguin.
32. **Galster, G. C.**, 2001. On the nature of neighbourhood. *Urban Studies*, Vol. 38, 2111– 2124.
33. **Galster, G. C.**, 2010. The Mechanism(s) of Neighborhood Effects Theory, Evidence, and Policy Implications. Paper for presentation at the ESRC Seminar: “Neighbourhood Effects: Theory & Evidence” St. Andrews University, Scotland, UK 4-5 February, 1-32.
34. **Galster, G.**, 1986. What is neighborhood? An externality-space approach, *International Journal of Urban and Regional Research*, 10: 243– 261.
35. **Galster, G.**, 1987. *Homeowners and Neighborhood Reinvestment*. Durham, NC: Duke University Press.
36. **Gent, W.P.C.**, 2010. Housing context and social transformation strategies in neighbourhood regeneration in Western European cities. *European Journal of Housing Policy* 10(1), pp. 63-87.
37. **Grigsby, W., Baratz, G., Galster, G., MacLennan, D.**, 1987. *The Dynamics of Neighbourhood Change and Decline*. London: Pergamon.
38. **Gruis, V., Visscher, H., Kleinhans, R.**, 2006. *Sustainable neighbourhood transformations*. Delt Univeristy of Tecnology, 251 pp.
39. **Guest, A., Wierzbicki, S. K.**, 1999. Social Ties at the Level Neighbourhood Level. Two Decades of GSS Evidence. *Urban Affairs Review*, Vol. 35, No. 1, September, 92-111.
40. **Haase, A., Steinführer, A., Kabisch, S.** 2003. Understanding, Hypotheses and Key Indicators of Reurbanisation with Reference to Demographic Change. Compilation based on the contributions of the project consortium, 44 p.
41. **Hallman, H. W.**, 1984. *Neighborhoods: Their Place in Urban Life*. Beverly Hills, CA: Sage Publications.
42. **Hamilton, I., Andrews, K.D., Pichler-Milanovic, N.**, 2005. Transformation of cities in central and Eastern Europe: Towards globalization. United Nations University, 539 p.
43. **Hamnett, C.**, 1991. The blind men and the elephant: the explanation of gentrification, *Transactions of the Institute of British Geographers* NS 16: 173–189.
44. **Hedman, L., van Ham, M., Manley, D.**, 2011. Neighbourhood choice and neighbourhood reproduction. *Environment and Planning A* 2011, vol. 43: 1381 -1399
45. **Held, D., McGrew, A., Goldblatt, D., Perraton, J.**, 1999. *Global Transformation: Politics, Economics and Culture*. Stanford: Stanford University Press, pp. 1-31.
46. **Hess, D. B., Tammaru, T., Leetmaa, K.**, 2012. Ethnic differences in housing in post-Soviet Tartu, Estonia. *Elsevier. Cities* 29: 327-333.

47. **Holvandus, J., Pastak, I., Leetmaa, K. and Tammaru, T.** 2015. Fieldwork inhabitants, Tallinn (Estonia). Tartu: University of Tartu, 49 p.
48. **Hoover, E. M., Vernon, R.,** 1959. Anatomy of a Metropolis. Cambridge, MA: Harvard University Press
49. **Hsieh, H-F., Shannon, S. E.,** 2005. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. Qualitative Health Research. Vol. 15 No. 9: 1277-1288.
50. **Hur, M., Bollinger, A. G.,** 2015. Neighborhood Associations and Their Strategic Actions to Enhance Residents' Neighborhood Satisfaction. Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly, vol. 44(6): 1152–1172.
51. **Huyser, M., Meerman, J. R.,** 2014. Journal of Sociology & Social Welfare, September. Vol. 41: 3-22.
52. **Hwang, J.,** 2016. The Social Construction of a Gentrifying Neighborhood: Reifying and Redefining Identity and Boundaries in Inequality. Urban Affairs Review. Vol. 52(1): 98–128.
53. **Johnston, M.-L., Conroy, D.,** 2008. Place Attachment: the Social Dimensions of the Retail Environment and the Need For Further Exploration. in NA - Advances in Consumer Research Volume 35, eds. Angela Y. Lee and Dilip Soman, Duluth, MN : Association for Consumer Research: 381-386.
54. **Johnston, R., Propper, C., Sarker, R., Jones, K., Bolster, A. Burgess, S.,** 2005. Neighbourhood social capital and neighbourhood effects. Environment and Planning. Vol. 37: 1443-1459.
55. **Kallus, R., Law-Yone, H.,** 1997. Neighbourhood: metamorphosis of an idea. Journal of Architectural and Planning Research 14 (2): 107-124.
56. **Kallus, R., Law-Yone, H.,** 2000. What is a neighbourhood? The structure and function an idea. Environmental and Planning B: Planning and Design. Vol. 27: 815-826.
57. **Kearns, A, Parkinson M,** 2001. The significance of neighbourhood. Urban Studies 38: 2103-2110.
58. **Keller, S.,** 1968. The Urban Neighborhood. New York: Random House.
59. **Kennedy, M. and Leonard, P.,** 2001. Dealing with Neighborhood Change: A Primer on Gentrification and Policy Choices. A Discussion Paper Prepared for The Brookings Intitution Centre on Urban and Metropolitan Policy. Washington: The Brookings Institution, 80 p.
60. **Kiehl, M.,** 2003. Suburbanisation, Counterurbanisation, Reurbanisation? An empirical analysis of recent employment and population trends in Western Europe. Paper presented at the ERSA 2003 conference, Jyväskylä, 25 p.
61. **Kährik, A., Temelová, J., Kadarik, K., Kubeš, J.,** 2016. What attracts people to inner cityareas? The cases of two post-socialistcities in Estonia and the CzechRepublic. Urban Studies. Vol. 53(2): 355–372.

62. **Kährik, A., Temelová, J., Kadarik, K., Kubeš, J.,** 2016. What attracts people to inner city areas? The cases of two post-socialist cities in Estonia and the Czech Republic. *Urban Studies*. Vol. 53(2): 355–372.
63. **Lang, M.,** 1982. *Gentrification amid Urban Decline: Strategies for Americas Older Cities*. Cambridge: Ballinger.
64. **Logan, J. R.,** Molotch H. L., 1987. *Urban fortunes: The political economy in place*. University of California Press, London, pp. 103-109.
65. **Lux, M., Kährik, A., Sunega, P.,** 2012. Housing Restitution and Privatisation: Both Catalysts and Obstacles to the Formation of Private Rental Housing in the Czech Republic and Estonia, *International Journal of Housing Policy*, 12 (2): 137-158
66. **Maier, G., Tödtling, F.,** 1995. Regional- und Stadtökonomik - Standorttheorie und Raumstruktur, *Jahrbuch für Regionalwissenschaft*. Vol. 26 (2): 203-205.
67. **Manzo, L. C., Perkins, D. D.,** 2006. Finding Common Ground: The Importance of Place Attachment to Community Participation and Planning. *Journal of Planning Literature*, Vol. 20 (4): 335-350.
68. **Martin, D. G.,** 2003. Enacting Neighborhood. *Urban Geography*, 2003, 24 (5): 361–385.
69. **Mikecz, R.,** 2011. *The neoliberalisation of Estonia: agency does matter*. University of Liverpool. Doctoral Thesis.
70. **Morris, D., Hess, K.,** 1975. *Neighborhood Power*. Boston, MA: Beacon Press.
71. **Mumford, L.,** 1954. The neighbourhood and the neighbourhood unit. *Town Planning Review* 24: 250-270.
72. **Noody, A.,** 2005. Socio-Economic Segregation and Urban Form in Post-Socialist Budapest, pp. 15-30.
73. **Park, R. E.** 1952. *Human Communities*. Glencoe, IL: Free Press, 278 p.
74. **Park, R., E., Burgess, E. W., McKenzie, 1925.** *The City*. The University of Chicago Press, Chicago, Illinois, U.S.A., 239 p.
75. **Peck, J., Theodore, N., Brenner, N.,** 2009. Neoliberal Urbanism: Models, Moments, Mutations. *SAIS Review*. Vol 29 (1), p. 49-66.
76. **Permentier, M., Bolt, G., van Ham, M.,** 2011. Determinants of Neighbourhood Satisfaction and Perception of Neighbourhood Reputation, *Urban Studies*, Apr 2011, Vol. 48 (5), pp. 977-996.
77. **Permentier, M., van Ham, M., Bolt, G.,** 2009. Neighbourhood reputation and the intention to leave the neighbourhood. *Environment and Planning*. Vol. 41, pp. 2162-2180.
78. **Relph, E.,** 1986. *Place and placeness*. London.

79. **Rofo, M. W.**, 2003. I want to be global : Theorising the gentrifying class as an emergent elite global community. *Urban Studies* 40(12), pp. 2511–2526.
80. **Roose, A.**, 2014. Eeslinnastumine kui heaoluühiskonna normaalsus. *Postimees*, 6. juuni.
81. **Sarkar, A.**, 2010. Analysis of Human Settlement Patterns Using RS and GIS in the Plains of West Bengal. *eTracerse. The On-Line Indian Journal of Spatial Science*. Vol 1 (1).
82. **Scannell, L., Gifford, R.**, 2016. Place Attachment Enhances Psychological Need Satisfaction. *Environment and Behavior*, pp. 1-31.
83. **Schutt, R.**, 2012. Investigating the Social World. The Process and Practice of Research. University of Massachuttes Boston, pp. 321-322.
84. **Schwirian, K. P.**, 1983. Model of Neighborhood Change. *Annual Review of Socciology*. Vol 9, pp. 83-102.
85. **Smith, B.**, 1975. A presentation of the urbanization and human ecology theories of Robert Ezra Park. ETD collection for AUC Robert W. Woodruff Library. Paper 2062. Atlanta, 48 pp.
86. **Smith, D.**, 2005. Studentification : the gentrification factory? In: Atkinson, W.R., Bridge, G. (eds): *Gentrification in a Global Context. The New Urban Colonialism*. Routledge, London, pp. 72–89.
87. **Smith, N.**, 2002. New globalism, new urbanism: gentrification as global urban strategy, *Antipode*, 34(3), pp. 427-450.
88. **Smith, N.**, 2007. New Globalism, New Urbanism: Gentrification as Global Urban Strategy, 21 pp.
89. **Sýkora, L.**, 2005. Gentrification I postcommunist cities. In: Atkinson, R., Bridge (editors), *Gentrification in in a Global Context: The new urban colonialism*. Routledgem London, pp. 90-105.
90. **Tosics, I.**, 2012. City development in central and Eastern Europe since 1990: The impacts of internal forces. In: Hamilton, F. E. I., Sndrews, K. D., Pichler-Milanovic, N., 2012. *Transformation of Cities in Central and Eastern Europe: Towards globalization*. United Nations University, pp. 44-78.
91. **Tuan, Y-F.**, 1979, Space and Place: Humanistic Perspective. In: Gale, S., Olsson, G. (editors), *Philosophy in Geography*, pp. 378-427
92. **Wagner, G.** (1995) Gentrification, Reinvestment, and Displacement in Baltimore. *Journal of Urban Affairs*, 17, pp. 81-96.
93. **Van Criekingen, M.**, 2001. La rénovation résidentielle a` **Montréal** et a` Bruxelles. Unpublished PhD thesis, Université Libre de Bruxelles, pp. 3-18.

94. **Van Criekingen, M., Decroly, J.-M.,** 2003. Revisiting the diversity of gentrification: neighbourhood renewal processes in Brussels and Montreal, *Urban Studies*, 40 (12), pp. 2451–2468.
95. **Warren, D.** 1981. *Helping Networks*. South Bend, IN: Notre Dame University Press.
96. **Widmer, C., Kübler D.,** 2014. Introduction: Urban Neighbourhood Regeneration in Europe. *Regenerating Urban Neighbourhoods in Europe*, 243 pp.
97. **Young, A. F., A. Russel, and J. R. Powers.** 2004. The sense of belonging to a neighborhood: Can it be measured and is it related to health and well being of older women? *Social Science and Medicine* 59 (10), pp. 2149-60.

Internetiallikad

1. **Eesti Keele Instituut 2016.**
<http://termin.eki.ee/mt/esterm/concept.asp?conceptID=7262&term=asum>
2. **Kalmus, V., Masso, A., Linno, M.,** 2015. Kvalitatiivne sisuanalüüs.
<http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
3. **Karlova.** Ajalugu. <http://karlova.weebly.com/ajalugu.html> (viimati vaadatud 26.04.2016)
4. **Preem, M., Siilivask, M.** 2016. Tammelinna miljööväärtsliku hoonestusala ajaloost. http://www.tartu.ee/?lang_id=1&menu_id=2&page_id=24737 (viimati vaadatud 26.04.2016).
5. **Tartu linnavalitsus 2016.** Tartu asumite kaart.
[http://info.raad.tartu.ee/uurimused.nsf/236552664d75f727c2256c4b00207453/a803f6b18db5baefc225733f0020af15/\\$FILE/Lisa%202%20Tartu%20asumid.pdf](http://info.raad.tartu.ee/uurimused.nsf/236552664d75f727c2256c4b00207453/a803f6b18db5baefc225733f0020af15/$FILE/Lisa%202%20Tartu%20asumid.pdf)

LISAD

Lisa 1. „Tartu elukeskkondade uuring 2011“ intervjuu kava

Sissejuhatus

Kontakti loomine, tutvustan ennast ja uuringut

Mina olen ..., olen uurija Tartu Ülikooli geograafia osakonnast.
Viime läbi uuringut Tartu erinevates piirkondades ja uusasumites.
Intervjuu koosneb kolmest teemade ringist: (1) mis asjaoludel on inimesed oma linnaosa elukohaks valinud, (2) kuidas erineb erinevates linnapiirkondades elavate inimeste igapäevane linnaruumi kasutus ning (3) milliste elukeskkonna aspektidega on inimesed rohkem, millega vähem rahul ning kuidas seda parandada.
Meid huvitavad just teie kogemused neis valdkondades...

Kas teil on esialgu mingeid küsimusi tekkinud?

Avatud õhkkonna loomine

Uuringu tulemusi esitame me üldistatult, selliselt, et teie isikuga me neid ei seosta.
Intervjuu võtab aega umbes 1-1,5 tundi. Selleks, et saaksin teiega vabalt vestelda ja ei peaks kõike räägitut üles kirjutama, kasutaksin hea meelega diktofonil, et saaksin salvestise hiljem maha kirjutada. Kasutame salvestist rangelt ainult selle uuringu tarbeks. Loodetavasti teil ei ole midagi selle vastu (?).

Kui olete valmis, siis läheme esimese teemade bloki juurde, milleks on „Elukoha vahetused“.

Kontakti loomine: kes leibkonda kuuluvad?

Algatuseks tahaksin teada, kes te siin majas/ korteris elate?

A. Elukohavahetuste taust

A-1. Praegusesse elukohta elama asumine

Millal tulite praegusesse elukohta elama?
Mis asjaoludel (välised, perekondlikud, tööga seotud jne) otsustasite elukohta vahetada? Mis asjaoludel valisite just selle eluaseme/ olete kolinud elama just sellesse piirkonda – kas oli alternatiivseid variante? Kuidas te saite selle korteri/ maja?

(vajadusel täpsustada elukohtade vahetuste lugusid ka teiste leibkonnaliikmete kohta)

A-2. Elamu/ korteri taust

Milline on elamu taust: kas ise ehitanud/ ostnud, (mida teab maja/ piirkonna ajaloost), mida teab varasematest elanikest (nt kas olid tuttavad, kas olid noored jne).

Kas oli ka enne elamu asumist selle krundi/ majaga kuidagi seotud, või mõni teine

leibkonna liige?

Kas on ise läbi viinud põhjalikke renoveerimistöid (kui jah, siis milliseid ja millal?)

Kas on omanik/ üürnik, kas omandisuhe on muutunud (kui jah, siis millal, mis põhjustel ja kuidas).

A-3. Eelmised elukohad

Mis oli teie (leibkonna) eelmiseks elukohaks enne siia kolimist? Millistes erinevates elukohtades olete (leibkond) elanud (ajas tagasi maksimum kuni aastani 1980)? Mis asjaoludel on elukohta vahetanud (iga elukohavahetus eraldi). Mis varasema(te) elamu(te), korteri(te)ga sai? Mis asjaoludel valisite just oma elupiirkonna? (iga elukohavahetus eraldi)

(Juhul, kui on nt mingil eluetapil ühetüüpseid elukohavahetusi, nt üürikast üürikasse tudengiajal), siis võiks põhjuseid ja elukohavalikuid ka üldistada, kui tundub liiga pikale minevat.)

Milline oli eluase ning elupiirkond (mis asulas) varases lapsepõlves (kui lapsepõlves enne kooli elanud mitmes kohas, siis palun rääkige sellest eluasemest, kus veetis kõige rohkem aega).

A-4. Tulevik (sobib ka hiljem küsida)

Kui kauaks plaanite (leibkond) siia elama jääda? Kui kavatseb elukohta vahetada, siis mis asjaoludel.

B. Igapäevane ajakasutus

B-1. Igapäevased liikumised

Mõelge nüüd palun natuke oma igapäevastele käikudele, mida tavaliselt teete (nt eilse päeva peale/ või muu päeva)...

Kirjeldage palun, milline näeb välja Teie päev (millistes kohtades te käite, milliseid liikumisviise kasutate, kaua viibite, kellega suhtlete? Rääkige seda, mis on kõige olulisem, ei pea olema detailne päevakava! Rääkige palun ka, kuidas veedate oma vaba aega.

Kas sellised päeva käigud on teil üldiselt kõigil nädalapäevadel, või on mõni päev teistsugune (nt nädalavahetus)? (Kui ilmnevad erinevused, siis paluda kirjeldada ka erinevaid päevi, kui need esinevad regulaarselt.)

B-2. Liikumise ulatus ja vaba aja kasutus

Kui sageli (kas üldse) ja millistel asjaoludel käite kesklinnas? Kui kaugele elukohast teie tavalised igapäevased käigud teid viivad?

Millisel moel te üldse oma vaba aega kodust väljaspool veedate? Kui sageli tuleb ette, et te neid kohti külastate, kus need asuvad ja milliseid liikumisviise kasutate? Kui olulised need teie jaoks oluline?

(siin kogume teavet ka kultuuritarbimise harjumuste kohta, nt teatri, kino, kontserdite, klubide, näituste, raamatukogude, seltside külastamine)

B-3. Igapäevane suhtlemine

Millised inimesed kuuluvad teie igapäevasesse suhtlusringkonda (pere, töökaaslased, sugulased, sõbrad, naabrid)? Milliseid suhteid peate enda jaoks kõige olulisemaks, mis on vähem oluline? Millistel viisidel suhtlus toimub? (Siin huvitab meid, kas kontaktid on vahetud ja KUS suhtlus toimub, telefoni teel, meililistide kaudu jne.)

Muutused

Kuidas teie suhtlusringkond ja harjumused on siia kolimisega (või kui olete vana olija, siis kuidas on piirkonnas aja jooksul) muutunud? (täiendavalt võiks arutleda ka põhjuste üle, kui miski on oluliselt muutunud) */Näiteks kas käite sama sageli kesklinnas, kultuuriüritustel, kas suhtlete samal määral jne/*

C. Piirkonna tajutaj ja rahulolu

C-1. Elukeskkonna tajutaj

Kirjeldage nüüd palun oma elupiirkonda. (Kujutage omaele ette oma elukeskkonda, kus elate, millised pildid tulevad silmade ette? VÕI Millisena kirjeldate oma kodu ümbrust?)

(Vajadusel toetada märksõnadega: ehituslik või looduslik keskkond, naabrid, turvalisus jne), Vajadusel lasta võrrelda teiste Tartu piirkondadega, mille poolest tema ümbruskond on teistest linnaosadest erinev).

Kui te eelnevat kirjeldasite, siis millist piirkonda te täpsemalt silmas pidasite? */mis tänavad on umbes piiriks/* Ise märkida kaardile see nimetatud piirkond (mentaalne kaart)

Kui oluline elukeskkond teie jaoks üldse on, võrdluses eluasemega? Kui oluline võrdluses teiste kohtadega, kus veedate osa oma ajast (töökoht, vabaaja veetmise kohad jne)?

Piirkonna muutused

Kirjeldage palun, kuidas on piirkond ja sinne elanikkond selle aja jooksul muutunud, kui olete siin elanud

(ainult vajadusel täpsustada: keskkonnamuutused, juurdeehitused, naabrite omavaheline suhtlus jne.)?

C-2. Põhimured

Mis on teie meelest see kõige olulisem asi, mida oleks vaja teie elupiirkonnas paremaks muuta? VÕI mis on teie arvates kõige suurem probleem?

(ainult vajadusel pakkuda erinevaid teemasid nagu teede või parkimise olukord, turvalisus, bussiliiklus jne, vastavalt piirkonnale)

/ Kas lisaks sellele on veel mõni asi, mida võiks paremaks muuta, VÕI mis on probleemiks?/

Nüüd aga tahaksime teada, mis on teie arvates siin elamise põhilised eelised teiste võimalike elupiirkondade ees ning kui olulised need teie jaoks on?

/Mis on veel oluline? ... Kas nüüd sai kõik oluline räägitud?/

(võtta piisavalt aega, et kõik intervjuueeritava jaoks olulised valdkonnad saaks läbi arutatud)

C-3. Kogukonna tunne

Kui sageli tuleb teil üldse ette oma naabritega suhtlemist ja kui oluline see teie jaoks on? Milliste naabritega eelkõige suhtlus tekib?

Kui naabruskonnas suhtlemist ei toimuks, siis kas üldse ja mismoodi see mõjutaks Teie suhtumist oma elukeskkonda... Kui oluline on inimese jaoks suhtlus naabruskonnas?

Kas teie elukohas (lähemate naabrite või laiemas piirkonnas) võib tajuda nn kogukonnatunnet (kuulumist kogukonda)? Mis tähtsust omavad erinevad tasandid kogukonnatunde (teie identiteedi) kujunemisel: kodukoha vahetu ümbrus, linnaosa, Tartu linn?

Milles, millistes tegevustes väljendub kogukonna tunne? Kas kõigi elanike vahel eksisteerib sarnane ühtekuuluvustunne (kui ei, siis mis alustel see tekib/ ei teki)?

Millised on suhteid uuemate ja vanemate elanike vahel? (Uued: umbes viimase 10 aasta jooksul)?

Kas kuulute ka mingisse piirkonna- või majapõhisesse seltsi/ ühistusse, või kas olete mõelnud ühinemisele? Avaldab see kuuluvus mõju ka kogukonnatundele?

Kokkuvõte

Lisainfo küsimine

Mis teemad on teie jaoks teie elupiirkonnas veel olulised, millest me pole seni veel jõudnud rääkida?

Ankeedi täitmine

Lõpetuseks soovime teie kohta küsida ka mõningaid taustaandmeid, mis oleks meile abiks andmete analüüsimisel.

ANKEET

Vastaja vanus:

Vastaja sugu:

Vastaja rahvus (leibkonna emakeele järgi, vajadusel täpsustada):

Vastaja tegevusala (mis tööd teeb, tööalane staatus):

Vastaja kõrgeim haridus:

Pereliikmete vanus, sugu, rahvus, tegevusala, (pereliikmed on samal eluasemel elavad leibkonnaliikmed)

1.

2.

3.

4.

5.

Viimane elukohavahetuse aasta:

ISE TÄITA

Maja kirjeldus:

Eluaseme kasutusviis: üürnik/ omanik

Piirkonna kirjeldus:

Märkmeid intervjuu kohta:

LISAD

Fotod: 1) maja, 2) piirkonna üldilme, 3) muu tähelepanuväärne ümbruses

Kaart: tõmmata ligikaudselt ring ümber piirkonnale, mida intervjueritav tajub oma elupiirkonnana (naabruskonnana).

Tänamine ja lahkumine

Ära unusta meenet ka anda!!!

Lisa 2. Intervjueeritavad

Lisa 2 tabel 1. Karlova uuringuala intervjueeritavate ülevaade

Jrk	Sugu	Vanus	Oldud aeg	Elamu tüüp	Omandistaatus	Seisukord	Rahvus	Tegevus	Haridus	Valdkond
1	M	34	2	korter	omanik	keskmine	eestlane	töötab	kõrgem	Ametnik
2	M	71	53	korter	üürnik	keskmine	eestlane	pensionär	kõrgem	Spetsialist
3	N	45	8	korter	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Ametnik
4	N	54	10	korter	omanik	keskmine	eestlane	töötab	kõrgem	Spetsialist
5	N	65	16	korter	omanik	halvas korras	venelane	pensionär	põhi	
6	M	41	9	korter	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Haridus
7	M	67	5	korter	omanik	heas korras	eestlane	pensionär	keskeri	Spetsialist
8	M	27	6	korter	omanik	keskmine	soomlane	töötab	kõrgem	Spetsialist
9	N	35	12	korter	omanik	renoveeritud	eestlane	kodune	kõrgem	
10	N	74	68	Korter	üürnik	renoveeritud	eestlane	muu (pensionär)	põhi	
11	N	49	11	Korter	omanik	täisrenoveeritud	eestlane	töötab	kõrgem	Teadlane

Lisa 2 tabel 2. Tammelinna uuringuala intervjueeritavate ülevaade

Jrk	Sugu	Vanus	Oldud aeg	Elamu tüüp	Omandistaatus	Seisukord	Rahvus	Tegevus	Haridus	Valdkond
1	N	68	44	Korter	omanik	keskmine	eestlane	pensionär	kõrgem	Spetsialist
2	N	56	19	Korter	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Haridus
3	N	48	26	Maja	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Meditsiin
4	M	46	9	Maja	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Ettevõtja
5	N	86	50	Korter	omanik	keskmine	eestlane	pensionär	kõrgem	Haridus
6	N	46	7	Majaosa	omanik	heas korras	eestlane	töötab	keskeri	Ettevõtja
7	M	43	3	Maja	omanik	heas korras	eestlane	töötab	keskeri	Spetsialist
8	N	30	30	Majaosa	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Meditsiin
9	M	35	2	Korter	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Spetsialist
10	N	34	7	Korter	üürnik	keskmine	eestlane	tööt	kõrgem	Spetsialist
11	N	43	11	Korter	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Spetsialist
12	M	80	32	Maja	omanik	heas korras	eestlane	töötab	keskeri	Ettevõtja
13	M	28	9	Korter	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Meditsiin
14	N	34	2	Korter	omanik	heas korras	eestlane	töötab	kõrgem	Haridus

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina Ederi Ojasoo,

(autori nimi)

annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Ajalooliste linnapiirkondade elanike naabruskonna tunnetus: Tartu linna Ees-Karlova ja Vana-Tammelinna asumite näide,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Anneli Kährik,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu alates 23.05.2016 kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus 23.05.2016